

YÖN

HAFTALIK GAZETE

PLANCILARIN İSTİFASI VE HÜKÜMET

İnönü çekilecek mi?

OKUMUCUDAN YÖNİNE

DOĞU MESELESİ

19 Eylül 1962 tarih ve 40 sayılı Yön dergisinin Dr. Salt Kızıltoprak imzasıyla çıkan yazısı, Doğulu bir yüksek tahsil genci ve Fero silesinin devrimlere, demokrasiye inanan, ağırlık zihniyetine dalma karşı koymaya kendisine şeref addeden evladı olarak cevaplandırmak isterim:

Doktor, bir kere Doğuyu ve Doğuluğu tanıtır yorsunuz. Siz, bir iki yer hariç, Doğuyu görme lüzumunu hissetmediğiniz gibi, halkımı tanımadınız, istisnalarını duymadınız. Her gün ilgililerce peyderpey ve imkânlar nispetinde sarılan yaraları deşiyorsunuz. Gönlül isterdi ki karşınıza bir fikir ve yenilikle çıksaydınız. Denenmiş demagogik metodlarla değil.

Doğuda halledilmemiş, behemehal halledilmesi lazım gelen birçok davanın mevcudiyetini müdriklik, Büyük ihmallerin acısını size cevap vermek zarurefine düştüğüm şu günlerde daha fazla duyuyor ve Doğu probleminin bu memlekette istismara meydan verilmeyecek şekilde süratle halledilmesi lazım geldiğine inanıyorum.

Doğulu bir yüksek tahsil genci olarak hükümetten davalarımızı üzerine eğilmesini istiyorum. İşte davalarımız:

1 - Bütün Türkiye'de olduğu gibi, Doğuda da bir toprak reformuna ihtiyaç vardır. Az da olsa, toprak ağalığı ve bunların başında devlet hazinesi vardır.

İster hakiki şahıslar (Ağada), ister hükmi şahıslar (Devletin hazine ağalığı) olsun, hakkaniyet ve memleket gerçekleri gözönüne alınarak bu topraklar gerçek sahipleri olan topraksız köylüye verilmeli ki Milli Ekonomi bundan müstefit olsun. Ve istismarçı istismara sapsın. - Toprak reformu yapılırken müstahsil köylüye tercihen verilmesi şarttır. -

Hatırlatmakta fayda vardır, hükümet, toprağı dağıtmakla görevini bitirmiş değildir. Topraktan azami istifadenin temini için, yardım elini uzatmalıdır. Ki bu yardımların başına Kredi temini ve teknik bilgi gelmektedir. Vastaları: Bütçeyi ve teknik bilgi gelmektedir. Vastaları: Bütçeden hususi bir fon tahsis ve teknik, mesleki okul, kursları açılmasıdır.

2 - Eğitim davamız: Geri kalmış milletlerin birinci planda önem verdikleri davaların başında, şüphe yok ki eğitim davası da vardır. Türkiye'de eğitim davasının layığı ve hile halledilmeliği açıktır. Dünyanın takdirlerini kazanan ve dik katlerini üzerinde toplayan eğitim hamlelerimiz istismarçı yobazın, kötü idarenin ürkekliğinden ve eibirliği yüzünden yarım bırakılmış, bir kısmı ortadan kaldırılmıştır.

Dahası var; Hükümetin bütün çabasına rağmen, eğitim davamız bilhassa köyde, özellikle doğuda, inilata uğratılmıştır. Çıkarlarını ve yüklerini - ki biz bu yükselişi düşüş kabul ediyoruz - cezaletin artışıyla bulan ağılık vesaire müesseseler, eğitim davamızda köstekleyici rol oynamıştır. Cahil köylüyü çocuğuna müspet ilim okuttuğu için - ki biz bu şekildeki köylünün huzurunda hürmetle eğiliriz - afazoz eden, onu ik-

tisaden çökmeye çalışan ve daha acısı, köydeki öğretmenleri kaçtırmak için onun zaruri ihtiyaçlarını da kullandığı eşyalarını çaldırarak bir ağılık zihniyetinin elbette ki müdafii olmadığımız gibi, şiddetle de karşısındayız.

Aynı şekilde, bunların bu davranışını gerçekliyen sözde aydınların durumu bir başka acıdır.

Bu gerçeklerin ışığı altında, Hükümetin Doğu da eğitim davasını bir plâna bağlayarak halli zaruridir. Bizim düşündüklerimiz şunlardır:

- a) Her köye bir ilkököl,
- b) Her mahiyeye asgari bir meslek okulu,
- c) Her ilçe merkezinde orta dereceli okullar - özellikle meslek okulları -
- d) Bölge üniversiteleri,
- e) Orta öğretimde istidatlı olan öğrencilerin devlet yardımıyla okutulması,
- f) Üniversiteye gelebilmiş, Doğulu yüksek tahsil gencine kredi imkânlarından fazla kontenjan tanınması - fakirliği, kabiliyeti ve istismar edilebileceği nazara alınarak - lüzumuna inanıyoruz.

3 - Sağlık davamız: (Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur) sözü, bir gerçeğin ifadesidir. Ahlakın kuvvetli olan doğulu kardeşim, bedenem de gerekli takviyeyi görürse, bu vatana hizmet yarısında kimseden geri kalmıyacağım demim.

Doğunun kalem şairlerini doktorlara, Devlet hastahanelerini bir hususi müesseseye haline getiren doktorlara değil, Schwoitzer gibi idealist doktorlara - Afrikanın vahşi zencilerine gayri insani yasama şartları içinde hizmet etmeyi şeref addeden doktor - ihtiyaç vardır.

Görüldüğü ki davalarımızın hepsi önemlidir. Davalarımızın hepsi kazanılmaya muhtaçtır. Yoksa, tahriklerle, ırkçılık yapmakla davalar halledilemez.

Bütün bunlara ilâveten, doğulu olarak ahlaksız, hırsız ve sürgün memurun, zorba jandarmasının istirabını bizden çok daha iyi dile getiren sayın Avni Doğan Bey'e teşekkür etmek, zannedersem kadirsinaslık icabıdır.

İstismarın derecesine bakınız ki; Dr. Kırmızıtoprak, DP. devrindeki tevkifleri, kötü bir idarenin icrasına bağlamakta ve DP. ye rey verenlerin bahsettiği ağalar olduğunu inandırılmaya çalışıyor. Araştırıldığında görülecektir ki; devrin muhalefet cephesine rey verenler, özellikle Alevi Türk kitleleridir.

Tarihi vesikalar ve ilmi gerçeklerle devşirme dilleri konuştugu anlaşılan ve bunda hükümetlerin pek çok ihmallerinin de bulunduğu bilinen Doğu Anadolu köylüsünden askere gidip de geldikten sonra, (Ben türkünün başka bir lisan bilmiyorum) diyen Anadolu köylüsüne, Dr. Kırmızıtoprak'ın ne cevap vereceğini merakla bekliyoruz.

Evvel Dr. Kırmızıtoprak, bir elimizde Atatürk'ün ışık saçan meşalesi, bir elimizde inkılâp çanı, son süratle koşuyoruz. Bu koşuşumuz ancak senin ve senin gibi kararlı ruhuların kapalı gözlerini ve çanlarımızı duyurmak istemiyen tıkalı kulaklarını açmaya kadar sürecektir.

Engin DİKMEN
Vartolu ve A. Ü. Hukuk Fakültesi Öğrencisi

Köye giden aydın

Öğrencilik yıllarımdan beri devrimci, halkçı, toplumdaki fikirlerimi safi ve şüphesiz arkadaşlarımın tezekki eden arkadaşlarımın tezekki yazmaya teşvik ediyorlardı ben. Yazmamın bir yetenek iş olduğunu bildiğimden, YÖN'e okumak ve o kutumla yetiniyordum.

Gazetesinin 38 sayılı nüshasında Onur Öymen'in Türk veteriner hekimliğini ve mesleki çalışmalarını köydeki yazısını okuduktan sonra, gerçekleri belirtmek zorunluğunu duydum ve bu yazıyı yazdım.

Sayın yazarın, kendi fakültesinin de bağlı bulunduğu Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi mezunlarına hayran demediğimi bilmesi ilâhıdır. Ve-

teriner Fakültesinden mezun olanlara Veteriner Hekim ünvanı verir yasalarıdır. Bir de Sağlık Memurları vardır örgütümüzde. Anadolu'nun her köşesinde köye ve köylünün derdine koşan insan ve hayvan sağlığını korumasında devrine düşen devri en iyi şekilde yapan, toprak yüzünü den farkıız evlerde yatan, o sıyah ekmeği köylü. Ne paylaşan fedakâr insanlardır onlar. Yurdu turiste gibi doluşan, otomobil penceresinden yurdu tanıyan kişiler değildir onlar Çantası sırtında, bazıları atlı, bazıları yaya, kar demeden, kıs de moden köylüye koşan, köylünün canının yongası öksüzünü, ineyini, davasını ölümden kurtaran ve hayır duasını alan mütevazı kişilerdir veteriner hekimler. Başka ihtiyaçlı meslekler gibi ne okudunuz, ne de fazla mesul ücreti tanıma-

mıştır onlara. On altı sene ilköğretimi yapmış bir öğretmenim sonra, mesleğe şairler ve barmen kullandıklarına tanıdığı ödül masajla geçinip giderler.

Gelelim yazarın konu yaptığı at vebası mücadelesine. 1960 mayısında, ta Orta Afrika'dan ve Hindistan'dan kök alarak yurdumuza kadar ulaşan bu hastalık, yurdumuzda kontrol altına alınmış, Balkanlara ve Avrupa'ya sığmasına meydan vermede, aynı yıl söndürülmüştür. At vebasının söndürülmesi savaşında Türk veteriner hekimlerinin başarısını bütün dünya alkışlamıştır. Yalnız at vebası mücadelesinde değil, insan sağlığı için de gerçek bir tehlike teşkil eden kuduz, tüberküloz, verem gibi hastalıklarla mücadelede yaptıkları savaş, Türk halkımızın mağûrudur.

At vebası salgılamadıkça, köy grupları ihdas edilmiş

ve köylerdeki tek tırnaklı hayvanlar grup merkezinde toplanarak, ağıya tabii tutulmuşlardır. Bu şekilde, hem aşılamayı mevzuatında bitirmek, hem de kullanılan aşıların prespektifini tatbik bakımından gerektirdi.

Yurdumuzun ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli hizmetleri olan veteriner hekimlerin haklarını teslim edeceğimize ve bu açıklamayı gazetesinde yayınlıyacağımıza inanıyorum, Saygılarımla.

Kasım YÜCESAĞ
(Veteriner hekim)
Davalarımız

Evvelce kulaktan kuluga fısıltı halinde bile ilâhi edilemeyen sosyal adaletle mefhumu son iki büyük yıldır, üzerinde en çok konuşulan ve yazılan konulardan biri oldu. Bunun iki sebebi vardır: Birincisi, kadimlerin yaşadığı ortaya çıkardığı boğalına ih-

tiyacılığı. Daha önemli olan diğer sebep de, sosyal adaleti temin babilinde bugüne kadar, memleketimizde, gözle görülebilir hemen hemen hiçbir şey yapılmamış olmasının, vicdanı sahipleri üzerinde yaptığı ağır tepkidir.

İki sebep üzerinde önemle durulmak gerekir. Evet, evvelce ekonomide, evatın hainisi, «Hus uşağı» daması sını yememek için, kimsesiz sosyal adalet ilâhını ağama alamıyordu. Hatta bu endişe bugün bile tamamen dağılmış değildir.

Hiciv üstadımızın Eşref'in meghur mısralarını hatırlarınız:

Devri istidatında bir söz söylemek memur idi,
Ağzına aşan eğer ağızları
devri hürriyetteydi şimdi
değiştirdi kalide,
Söyletiler evvelâ sonra . . .
erler ananı.

Memleketimizde halkın büyük kısmı açtır, yeterli gıda alamaz. Ekmeğe kuvvet kazın doldurmak tokluk değildir. İleri, hatta orta seviyedeki bir Batı memleketinde büyük baş hayvanlara kümese olarak dahil kullanılmaması kanunî imkân olmayan hâllerde nüfusumuzun çok büyük bir çoğunluğu oturmaktadır. Tarihi devirleri tağ devri, tunç devri, demir devri diye ayırırız. Bizim memleketimizde pek çok bölgelerde halk, dünya tarihinde henüz tanımlanmamış bir devrede toprak devrinde yaşamaktadır. Hatta maşra devri hayatı yaşayan vatandaşlarımız da azımsanılmayacak bir sınıftadır.

Türkiye, bazı bakımlardan çok Müstahil, Anusilerden de geridir. Bu memleketlerde halk, su başına diye bütçe bilmez. Yirmidört yıldır Türkiye'de bu âfet her yıl büyük can ve mal kaybına sebep olur.

Memleket hastalıkları ve ifşasızlıktan korunmaktadır. Cehalet korkunç seviyededir.

Bütün bunları görmek, sonra da giderme çarelerini aramak hepimizin, bae dardi olmak durdukça, biz bu konuları ele alalım nereden ise ilçe edeceğiz. Şurası aile unutulmamalıdır: Vatandaşlarımızın vız de doksan bu duruma ve gidiş adrece, biz sahnenin hayatta ne kadar başarı kazanarak varızın, yine rahat edemeyiz. Onların sefaletli huzursuzluğu bizi de sefil ve huzursuz yapar. Komünizmin bahçesine dolu verirken bismakine gidi yazmaz.

Her memleketler dünyayın diğer ucundaki aç insanlarımızın imdadına yettisine seferberliği amaçlayan bizler kendi kanımızdan olanların sürünge hayvan hayatı yaşamalarına nasıl göz yumarız?

Geçenlerde bir gazete: «Yurdumuzun en önemli meselesi nedir?» diye bir anket açmıştı. Halbuki bizim en önemli meselemiz diye birşey yok. En önemli meselemiz var. Zira ne eğitim

ne sulama, ne sağlık, ne üretim, ne ihracat ne de yol davasını özmekte bir şey yapmaya olamaz. Bu davaların birbirlerinden en yekünden ilâhi olanlarını aynı zamanda ele almak zorundayız. Bir yerde istihlal arıtı diyelim. Yol olmazsa bundan nasıl faydalanırız?

Okuma yazma bilenlerin sayısını bir anda yüzde yediye çıkarsak ne halledilmiş olur. Bu insanları her an kitap gazete, dergi yazınımıza tutunmak bütün emekler boşa gider.

Devletimiz gibi, Türkiye'nin en önemli davası değil, davaları vardır ve bunların hiç biri diğer ele alınmadan halledilemez.

Vehbi BELGİL

iki Gerçek

Türkiye'nin problemleri var. Çözümünü bekleyen ve sonuca vardırılmamış problemleri. Köprü'nün bir ucu na sınırsız Doğu gerçeği ve Türkiye'nin ulaşmak istediği Batı.

Ne denli bir davranıştırdı. Yıkıcı ve bakıcı bir ağa topluluğuna bugün için kendi yollarının çıkartına tekrar hak kullanma - ağılık yetkililerdir. Kim saat sosyalistçe davranarak varını yığını köye adayan mı, yoksa köyün varını yığını köylüğe kapsatan mı?

İste Türkiye'de sözü edilen ve hâlâ da edilecek olan ağılık iki yanı ile sün istin na çıkaracak serok.

BİRİNCİ KÖY: SAZAK - Bembeyaz ideallerin kucaklaştığı köy haşshane, hem de içinde gerekli malzeme ve doktorla hemşirenin bulunduğu bir hasta - hane görüldü mü? Ya bütün köylü çevresine yol 3 teneze badana, bir okul? Bu köyün adı Sazak'tır? Eskişehir, bir köy.

Sazak adını ağzından alılan köy. Okuma yazmadan yoksun bir tek köy yok. Köylülerin geceleri kışın sonra elektrik ışığı altında kitap (Balık Heminaviz Camiinde) okuduğu kütüphaneler de var. Sazak ağıllık için değil toplum faydasına kullanıldığı köy.

Ağa demleler, yemleler! Ama bu ağa köye bunları kazandırmış, Köy heptimden demli.

Sonra, evet sonra da köyüne Gıda Tiyatrosunu keşif edip köy meydanında tiyatroyu anlatıyor. Bu oynanan oyunun ayrı bir özelliği var: Oyun köy ve aile durumunu inceleyen Pasa da oyunu. Düğünün ağa bütünü masraflarına katlanıp bu oyunu köylülere gösteriyor. An şer değil hani. Birinci köyün serceği ve bir ağa. Ben değil toplum demli. Ağılık değil insanlık demli.

İKİNCİ KÖY: ŞEREFİYE - «Bu partide» yok mu, ağalar savıyor baş. Yenilen yok ağalardan Köylü ve nik baş köylü.

Nezmiş efendim? Köyde iki ağa varmış. İki de partiye girmişler. Savasçılar mı kendi çıkarlarına. Avıllarda da köylüler. Ne olmuş bu savasın sonu? Köylüler birbirlerinden sefilmişler. Büyük gücükler le kurulan köy kütüphanesi ne ve camine merhabalaç oluyolar. Ağa çıkıyordu. Bir de partide sükütle ve vakıfın 250 gelmiş meş ve fidanı var ki o avı baş gerek.

Ağa ve partidekten kışın olanlar bunlar. Ya kaybedilenler? Ağalar zannın. Orta rı halledirmez susuzluk denilen sev. Hersey yakını duşına kalma. Halbuki köylü az ötesinde bir çay var. Hic olmazsa motorla bile çıkarmak mümkün. Toprak yok denilecek kadar az köylü. Toprak, traktörler ağada. Ağanın sırtı kalkınca köylünün sırtı paslandı.

SONUC: İki köy gerçeği size. Düğünün iki ağalığı yaratıldığı gerçekleri. Ve sonra da hang ağalara ağalığı yetkilinin verileceğini söyleyin.

Çok söylemişler. Çok denilecektir. Çünkü hiç dinlenmemişler. Kolay değil her şeyden.

Engin HİÇYİLMAZ

HAFTALIK FİKİR VE SANAT GAZETESİ

(BASIN AHLAK YASASINA DYMAYI TAHHUT ETMİŞTİR)

Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu, Mümtaz Soysal, Doğan Avcıoğlu

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

YÖN
İDAREHANE : BAKANLIKLAR — AKARA,
ATATÜRK BULVARI 137/8
Telefon: 12 72 88 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari
Sokağı 32 Çağaloğlu. Posta kutusu 512 — İstanbul,
Tel: 229315 — 229316 ★ Üzillip basıldığı yer:
VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. — İSTANBUL

Yıllığı (52 sayı) 50 T.L. altı aylığı
ABONE (25 sayı) 25 T.L., üç aylık (13 sayı)

12.50 T.L.'dir. 1962 yılı için özel indirimli
abone tarifesi: Yıllık 40 TL., altı aylık 28 TL.,
Üç aylık 18 T.L.'dir. Yurt dışı abonelerinde posta
kureti tutarında ilâve yapılır.

Beher sütunda santimetresi 25 T.L. dir.
İLÂN : 1, 3, 4, 5 ve orta sayfalara ilân kabul
edilemez. Renkli ilânlar özel tarrife ve pazarlığa
tabidir. Devamlı çıkacak ilânlar için özel anlaş
malar yapılır. İlânlardan dolayı hiç bir mes'uliyet
kabul olunmaz.

Ayhan Çilingiroğlu

Necat Erder

Halkı aldatanlara «Hayır» dediler

Atilla Karaosmanoğlu

Osman Nuri Torun

PLÂNCILAR

Plâncılar, gizlice enflasyona gitme veya düşük bir kalkınma hızını kasden yüksek gösterme gibi, devlet adamlığı ciddiyeti ve dürüstlüğü ile bağdaşmayan bir aldatmacaya âlet olmayı, teknisyen namusuna yakıştıramadıkları için, istifa ettiler. İstifa zinde kuvvetler arasında geniş yankı uyandırdı. İnönü'nün, bir kaç ay içinde çekilmesi bekleniyor.

Teknisyen
nâmusu

Geçen haftanın başında, Devlet Plânlama Teşkilâtı Müsteşarı Osman Nuri Torun'un sunduğu istifa mektubularına, Başbakan İnönü, önce aldırmadı. Mektupları okumadan, istifaları kabul etmeyeceğini gülererek söyledi. İnönü, dayanılmaz cazibesine istifaları geri alıncaya kadar emindi. «İstifa haberi dışarıya sızmasın» demekle yetindi. Ondan sonra cuma akşamına kadar süren bir uzmanları kararlarından caydırma gayretine başladı. Bu caydırma gayretine, Plân konusunda Alican — Melen ikilisine cephe alan Turhan Feyzioğlu ve inanmadığı fikirlere kendini inandırmaya zorlayan, büyük kabiliyetlerini, politik kariyerini tehlikeye atacak ölçüde israf eden Coşkun Kırca aktif şekilde katıldı.

İstifaların ciddiyeti, ancak çarşamba akşamı geç vakit haberin gazeteciler tarafından duyulmasıyla anlaşıldı. İkna gayreti daha ciddi şekilde ele alındı. İnönü, lâfta kalacağı çok iyi bilinen müphem laflarla, «Hele bir dönün, işler düzeler» diye, plân cıları yatıştırmaya çalıştı. Uzmanlar ise, plân bu hâliyle kaldığı müddetçe, haysiyetli insanlar olarak, istifalarını geri almayacaklarını, kararlı insanların soğukkanlılığıyla bildirdiler. Bu cevap, İnönü'yü düşündürdü. İstifaların hiç değilse, toptan yapılmayıp, kademeli şekilde teker teker verilmesini istedi. Fasilalı ayrılmalar, istifaların prensip anlaşmazlığı yüzünden değil de, şahsi sebeplerden yapıldığı intibahı yaratacağı. Uzmanlar, bu politikacı oyununa gelmeyecek kadar tecrübeliydiler. Durum açıldı. Koalisyonu yaşatmak için, YTP Genel Başkanı Alican'a her türlü lâvizi vermekten çekinmeyen İnönü, plânın kuşa döndürülmesine çoktan rıza göstermişti.

Yüksek Plânlama Kurulunda ve Bakanlar Kurulunda, Plân, ciddi tedbirlerden mahrum bir seçim beyanamesi haline getiren Alican'a söz geçirecek güce sahip olmadığına inanıyordu. Bu sebeple, İnönü, plâncılardan, iltifatlar ve çene okşama- larla yetinip, emrivâkiyi kabullenme-

lerini istiyordu. Namuslu teknisyenler ise, varlıklı sınıflara verilen tâvizlerle dolu, ilmi hüviyetini ve bütünlüğünü kaybetmiş bir seçim beyanamesine, Plân adı verilerek, halkın aldatılmasına karşıydılar. Namus anlayışları bu aldatmacaya âlet olmalarına engel idi.

İstifa
sebebi

Plâncıların istifası, basında çoğu kasıtlı olan çeşitli yorumlara yol açtı. 27 Mayıs'ta fonksiyonunu tamamladığını anlamadığı için, günden güne itibarını yitiren Akis, düne kadar karakterlerini, bilgilerini ve olgunluklarını öve öve bitiremediği plâncılar hakkında, «öz çocuklarını boğmağa azimli mal'ânet erbabının ağrına düşmekten kendilerini kurtaramadılar» gibi aşağılık bir iddiada bulunarak, iftira rekorunu kırdı. Gökhan Evliyaoglu, iftira yarışında Akis'in fersah fersah gerisinde kaldı ve «Teşkilâtın sosyalist hârîka çocuklarına, devletçi CHP. bile tahammül edemedi» demekle yetindi. Bazı ga-

zeteler, YÖN'ün bildirisine imza koyan Müsteşar Osman Nuri Torun'un hükümetçe vazifesinden uzaklaştırılmak istenmesi üzerine, plâncıların toptan istifa ettiğini yazdılar. Bazı gazeteler, plân müveddesine Alican'ın, eski yazıyla uzmanlar aleyhine ağır sözler yazmasını ve bu sözlerin plâncıların eline geçmesini, istifa sebebi olarak gösterdiler.

Başbakan İnönü
«Önce koalisyon, sonra plân»

YTP. grubunda, Başkan Yusuf Azizoğlu'nun, «Plânda Anayasaya ve millî menfaatlere aykırı kısımları, Alican plânı didik didik ederek çıkarttı» demesi de ek bir istifa sebebi sayıldı. Gerçekten Alican, plân müveddesine, «malûm zihniyet, malûm olan sistemin neticesi, kalaslar, inek

herifler, bu da böyle olur mu» tarzında, ancak yazın küçülten yakışkız sözler yazmıştı. Azizoğlu da bir Bakan'dan beklenmeyecek sözleri, YTP. grubunda söylemişti. Hatta bazı işgüzar Bakanlar, plâncıların komünistliğini ispat için çirkin tahkikatlarla bile girişmişlerdi. Bazı kabine arkadaşlarına bile komünist demekte mahzur görmeyen Ferit Melen, bazı gazetecilere, plâncıların komünist olduğunu söylemişti. Fakat plâncılar, bütün bu aşağılık iftiralar ve küfürler dolayısıyla, papaza kızıp oruç bozmıyacak kadar olgun ve şuurlu idiler.

Gazetelerde en çok rastlanan yorum, plâncıların kendilerini hükümetin üstünde saymaları, hükümetin plânda virgül değiştirmesine yanaşmamaları ve bu yüzden istifa ettikleri oldu.

Bütün bu iddialar, gerçekten uzaktır. Plânlama Teşkilâtının ikinci kuruluş yıldönümünde konuşan Sosyal Plânlama Dairesinin müstafi başkanı Necat Erder, sadece plâncıların kendilerini hükümetin üstünde sayma iddiasını şu sözlerle cevaplandırdı: «Biz, teşkilât olarak hiçbir zaman teknik sınıra geçmedik. Yalnız bu ülkenin bazı özellikleri var. Halkımız bu teşkilâta büyük ümit bağlamıştır. Hatalarımız belki olmuştur. Ama normal bir teknisyenin hatalarından büyük olmamıştır. Türkiye'de teknisyenlere büyük sorumluluklar yüklenmektedir. Hizmet etmiş, yasal organın kararlarını önce insan olarak değerlendirir, ondan sonra kabul eder. Kendisi için yunıltıcı olan hususlar başkaları bakımından doğru olabilir. Bu anda teknisyen sorumluluğu üzerine almaz, sıyrılır.»

Bu sözlerde, istifanın gerçek sebebini bulmak mümkündür. Mümtaz Soysal'ın diğer sütunlarımızda bulacağımız incelemesinin ve «Rafa kaldırılan 1962 Plânı» yazısının da gösterdiği üzere, hükümet ciddi bir plânlamaya girişmek niyetinde değildir.

GEÇMİŞE MAZİ, YENMİŞE KUZU...

Plânı ipte ve dışta bir aldatmaca vasıtası olarak kullanmak istemektedir. Buna rağmen, sabırlı plânlama uzmanları, asgarinin asgarisini kurtarabilmek için, politikacılara önemli tüzükler vermişlerdir. Plânın yürütülmesinde temel dayanak olan iktisadi devlet teşebbüslerinin reorganizasyonu meselesinden vazgeçilmesini kabullenmişlerdir. Arsa ve mesken politikasının sakatlanmasına ses çıkarmamışlardır. Tarım vergisi ile ilgili teklifin plândan çıkarılarak, yuvarlak ve müp hem bir cümleyle yetinilmesine boyun bükmüşlerdir.

Plâna başından sonuna kadar tamamen hâkim olan sosyal adalet ilkesinin dahi katledilmesine rıza göstermişlerdir. Sadece ve sadece, hükümetin kabul edilen yüzde 7 kalkınma hızının gerçekleştirilmesi için gerekli finansmanın normal yollardan karşılanmasını sağlamaya çalışmışlardır. Hatta plâncılar, yüzde 7 kalkınma hızından vazgeçip, daha düşük bir kalkınma hızı seçtiği takdirde, finansman konusunda da itirazları kalmayacağını belirtmişlerdir. Fakat hükümet, yüzde 7 kalkınma hızında karar etmiş, gerekli finansmanı, münasip şekilde sağlayacağına biddirmişlerdir. Halbuki Bakanlar Kurulunda, bu vaade itibar edilmemiştir. Bakanlar Kurulunda, Yüksek Plânlama Kurulunca kabul edilen vergi kısmı tamamen çıkarılmış ve yüzde 7 lik hız, sistemde yapılacak islahatın yanı sıra, «ekonomimizin gelişmesinden doğacak normal inkişaf» ile sağlanacağı ibaresi eklenmiştir. Halbuki ekonomiden, plânda öngörülen normal artışın dışına da varılatılabilmek için, her şeyden önce, vergi yoluyla tasarrufların artırılması lazımdır. Bu durumda, ya hükümet, yüzde 7 kalkınma hızı yapacağına tarzında doğru olmayan bir iddia ile ortaya çıkmaktadır, ya da enflasyon yoluyla kalkınmanın finansmanını düşünmektedir.

Alican'ın, çok yanlış anlaşılmasın bir Keynes teoristinden müphem ola-

Ekrem Alican
Menderes politikası

rak, politika arkadaşı Aydın Yalçın ile birlikte, Merkez Bankası kapılarını cömertçe açmaya taraftar olduğu bilinmektedir. Yalnız bugünkü şartlarda, açıkların banknot ihraçıyla karşılanması son derece tehlikelidir. Ekonomide, fiyat yükselmeleri yoluyla kendini gösteren bir kıpırdama başlamıştır. Demir ve çimento karaborsa fiyatlarına satılmaktadır. 1962 bütçesinin 1 milyar lira açık vereceği, uzmanlarca hesaplanmıştır. Böyle bir durumda Merkez Bankasına güvenmek, düpedüz fatihardır. Dış yardım veren memleketler, enflasyona şiddetle karşıdır. Enflasyon dış yardımları azaltabilir ve bugünkü sihirbaz iktisatçıları, Menderesinkine benzer bir âkibete sürükleyebilir.

İşte plâncılar, gizlice enflasyona gitme veya düşük bir kalkınma hızını kasden yüksek gösterme gibi, devlet adamlığı ciddiyetlele bağdaşmayan bir aldatmacaya alet olmayı, teknisyen namusuna yakıştırmadıkları için, istifa etmişlerdir.

RAFA KALDIRILAN 1962 PLÂNI

Görünen köy klavuz istemez!

Planlı devre, 1962 başından itibaren resmen başladı. 1962 Plânı hâlen yürürlüktedir. Fakat bu program, Hükümetçe kabul edildiği halde, hiç bir zaman uygulanmamıştır. Plâna rağmen, plânsız gidip sürüp gitmektedir!

1962 programı, 5 yıllık Kalkınma Plânı için gerekli zemin hazırlamak maksadıyla ortaya konmuştur. Program, başarılı bir kalkınmanın zaruri kıldığı ana tedbirlere öncelik tanımaktadır. Bu itibarla bir kalkınmaya geçiş programıdır ve yeniden düzenleme tedbirlerine önem vermektedir. Programda, «Plânlamaya bağlanan ümitlerin gerçekleşmesi için meselenin bu vechesi üzerinde durmak şarttır» deniyor ve bu «temel işlerin gündelik işlerin önüne alınması» isteniyor. Şimdi 1962 Programı ile alınması kararlaştırılan tedbirlerden en önemlilerinin akıbetini gözden geçirelim:

1. Toprak reformu, hâlâ Tarım Bakanlığında bekletilmektedir. 5 Yıllık Kalkınma Plânına ek olarak, Yüksek Plânlama Kuruluna sunulan, Toprak reformu ile ilgili tavsiyeler, konuşulmadan plândan çıkarılmıştır.

2. Hâlâ sonuçlanmayan idari reform çalışmaları, bakanlıkların görevlerinin yeniden paylaştırılmasına inhisar etmiştir. İdari reformun meselesi olan personel davasına el atılmamıştır.

3. Vergi reformu konusunda, 1962 Programında yer alan 3 ilke, Vergi Reform Komisyonunca nazarı itibare dahi alınmamıştır! Bu ilkeler şunlardır:

a) Toplam yatırımı arttıracak ve yatırımları istenene yöne yönlendirecek tedbirlerin alınması.

b) Bu konuda sosyal adalet ilkelerinin gözönünde tutulması.

c) Plânın kalkınmanın devlete yüklediği külfetlerin karşılanabilmesi için vergi varidatının millî gelirdeki artışı takip etmesini sağlayacak elastikiyetin sağlanması.

Şimdi sorarız, 1962 Programı, 5 Yıllık Plândan çok önce, Yüksek Plânlama Kurulunda kabul edilip, Başbakanın imzasıyla yürürlüğe girdiği halde, Vergi Reform Komisyonu nasıl olur da bu ilkelere aldırış etmez? Gelir ve Kurumlar vergi lerine ait İnan ve Melen tasarılarında, nasıl olur da bu ilkelere yokmuş gibi davranılabiliyor? Plâna gerçekten inanan bir başbakan, böyle lâubaliliklere müsaade etmez.

İşin dahası da var. Hükümet, kâğıt üzerinde benimsediği vergi ilkelerini elinin tersiyle itmekle yetinmemiş, müllu azınlık lehine vergi varidatını azaltıcı tedbirler almış veya alacağını ilan etmiştir. Bunları da sıralayalım:

a) Ziraat gelir vergisinin tatbikatının geri bırakılması.

b) 193 sayılı kanunla tanınan en az geçiş hadlerinin tatbikatını daha sonraki yıllara bırakma kararı.

c) Bina vergisi yükünün geniş ölçüde azaltılması.

d) Servet beyannamelerini geri verme kararı.

4. Plânın temel dayanağı olan İktisadi Devlet Teşek küllerinin reorganizasyonu gibi temel mesele, bu yolda geniş ve ciddi çalışmalar yapıldığı halde, geriye bırakılmıştır.

Hâlâ bekleyen

kanun tasarıları

Ciddi bir plânlama için gerekli kanun tasarılarının pek çoğu henüz Meclise sevk edilmemiştir, sevk edilenler de kanunlaşmamıştır.

1962 geçiş devrinde ele alınması gerekli kanunların geçmesi ile, bir çok hayati mesele askıda kalmıştır. Bu tasarı lardan bazıları: «Hâziran ayı» tazminatı için sıralayalım: Türkiye Enerji Kurumu Kanunu (T.E.K.) hâlâ çıkarılmamıştır.

Denizcilik Bankası reorganizasyonu, Türkiye Çelik ve Makina Endüstrisi Kanunu, Türkiye Maden Geliştirme Bankası, Deniz Taahhütleri İmal ve Onarımı Kurumu, Kimya Sanayi Kurumu v.s. gibi hayati kanunlar, iktisadi Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonunu bekliyor. «Su Hakları Kanunu», «Su ürünleri kanunu», «Av Kanunu» gibi meseleler çoktan unutulmuştur.

Evet, Sayın Hükümet üyeleri ve parlamento azaları, bu devleti siz idare ediyorsunuz, ama memleketin meseleleri Kayseri affı tartışmalarıyla ve «aşırı ortacı» nutuklar atmak la çözülmüyor. Hepimiz plândan yana olduğumuzu söylediği mize göre, biraz gayret ve biraz ciddiyet!

Kanun konusu olmayan tedbirlerde de aynı gevşeklik görülmüştür. İşte 1962 Plânında yer aldığı halde, boş verilen bazı tavsiyeler:

1. Demiryolu tarifelerinin tesbiti hatalıdır, bu yüzden

yılda 200 milyon lira gelir kaybına uğranmaktadır. Tarifeler yeniden gözden geçirilmelidir.

2. Nakliye vergisi, kamyon nakliyatına teşmil edilmelidir.

3. Kömür fiyatları, maliyetleri karşılayacak seviyeye çıkarılmalıdır.

4. Yatırımlar, zamanında ihaleye çıkarılmalıdır.

5. 1962 de işletmeye geçmesi, «Haziran ayı» programında belirtilen Söke, Bartın Çimento fabrikaları tamamlanmalıdır.

6. Mesken inşaatına, sosyal yön verilmelidir.

Bu ve bunun gibi tedbirlere, çok fazla meşgul bakanları mız el atmaya vakit bulamışlardır. Hele bunlardan mesken meselesi, yürekler acımadır.

Mesken rezaleti!

1962 Plânına göre, lüks meskenlere kredi verilmeyecek ve daha küçük meskenler yapılması sağlanacaktır. İlk altı aylık sonuçlara göre, tatbikatı tam aksi yönde gelişmiştir. Ni tekim ortalama mesken alanı 1961 ortalamasının üstüne çıkmış, bazı illerde bu alan 130 metrekareye varmıştır! Bu se beple mesken yatırımları 1961'e nazaran yüzde 30 artmıştır. Halbuki yüzde 30 yatırımla yüzde 12 den ibaret kalmıştır. Mesken biriminde artış sağlamak bahis konusuydu.

Gecekonduların ıslahı için, 1961 Bütçesinden ayrılan 25 milyon lira, maksadına çok aykırı şekilde kullanılmaktadır. Bu tatbikat, bir meclis tahkikatına yol açabilecek ciddiyette dir. Bu para, geliş güzel bir araştırmaya dayanmadan göste riğli temel atılmalar ve pahalı meskenlere gidiyor. Bu para, politik mülhazazalarla, «münasip» yerlerde arsalar almak için kullanılıyor. Arsa alımı yerine, gecekondu mahallelerinde kamu tesisleri yapmak, acaba neden akla gelmiyor?

Çimento ve demir depoları

Tedbir alınmadığı için çimento bu yıl hiç bir ciddi se bep olmadığı halde karaborsaya düşmüştür. Bugün hâlâ fabrikalarda stok vardır. Fakat çimento meselâ Ankarada 7 lira yerine, 12 liraya satılmaktadır. 12 liraya veren herkes çimento bulabilmektedir. Yani yeter çimento karaborsada vardır. Ama Hükümet özel sektör fabrika ve çimento bayileri saltanatına son verecek tedbir almaya aklına bile getirmemektedir. Bugün günlük istihsalı 500 ton olan bir fabrika, tek bir bayie 150 ton tahsis yapmaktadır. Bu bâyie çimento mağazasına sokmadan sadece yüzde 10 bedel yatırarak, otur duğu yerde günde asgari 3-5 bin lira kazanmakta, bu da yet miyormuş gibi bir kısım çimento karaborsaya sürmektedir. Kaldı ki çimento fabrikaları, tam kapasiteyle çalışmamak tadır Söke ve Bartın fabrikaları ise bir türlü bitirilememektedir. Bu apaçık yolsuzluklara göz yumuldukça, ciddi bir mesken politikasını ortaya koymaya ve plânlamaya imkân var mıdır?

Demir işi de ayrı bir rezaleti! 1962 yılına, yuvarlak de mir kütük olarak 4 bin stokla girilmiştir. Stok fazlalığının Karabük, 1962 başında kredili satış usulünü kabul etmiş ve demir fiyatlarını düşürmüştür. Haziran ayına 2 bin ton stokla girilmiştir. Bunu fırsat bilen demir ithalatçısı büyük firmalar, demir stoku yapmışlardır. Demir stokunun en yük sek olduğu aylarda, bu karaborsaya almış firmalar, demir ithal için Hükümeti tazyik etmişler ve 2,5 milyon liralık kütük ithalini başarmışlardır. Ne gariptir ki, Karabükün ge çen yıllara nazaran kütük istihsalinde düşme olmuş, fakat stokları erilmek için Mart ve Mayıs arasında kütük ihraç edilmiştir. 3-4 ay sonra da kütük ithal edilmiştir! Sanayi Bakanlığının bunda hiç mi günahı yoktur? Karabük ve ithalâtçılar arasındaki mücadeleyi yine ithalâtçılar kazanmışlardır. İthalâtçılara boyun eğen bir Hükümet ciddi bir plânlama yapabilir mi? Plânlamaya inanan bir Hükümet, demir fiyatı Karabükte 178 kuruş iken, karaborsacı büyük demir firmaların piyasada demir fiyatını sun'î şekilde 2,5 liraya çıkart malarına göz yumabilir mi?

Meseleyi neresinden alırsanız alınız, plân edebiyatının go risinde, eski plânsız gidişin ve vurgunculuğun yattığını göre ceksiniz. Kâğıt üzerinde plân vardır, fakat değişen hiç bir şey yoktur.

Görünen köy klavuz istemez: Beş Yıllık Kalkınma Plânını da aynı akıbet bekliyor.

yer vermektedir ve son derece liberaldir.

istifalardan sonra

Devlet Plânlama Teşkilâtının başına, Hazine Umum Müdürü Ziya Müezzinoğlu getirildi. Müezzinoğlu için, başından itibaren eski Plânlama Teşkilâtı idarecilerine karşı açıktan cephe alan, her devirde herkesle geçin mesini bilmiş, aşırı derecede liberal görüşlü bir teknisyendir. Polatkan, Alican, İnan ve Melen devirlerinde Hazine Umum Müdürlüğü yapan Müezzinoğlu, Alican — Melen ikilisine olduğu kadar, onlara karşı çıkan Feyzioğlu'na da çok yakındır.

Feyzioğlu, hemşehrisi Müezzinoğluna, Kayseri senatör seçimini kazandırmak için çok uğraşmıştır. Yeni Müsteşar, batılı dost memleketlerin temsilcileriyle de, onların taleplerini pek fazla itiraz etmeden benimsediği için, çok iyi anlaşır. Bu sebeple, plânı göstermelik bir ziynet eşyası sayan hükümet, bugünkü şartlar altında en ideal tercihi yapmıştır. Ancak, ortada plân diye birşey kalmadığına göre, Ziya Müezzinoğlu'nun yeni vazifesinde büyük başarı sağlayacağı rahatça söylenebilir.

Dış yardımlar

Plâncıların istifası, Ankara'da, bunun dış yardımlara tesir edeceği en-

Plâncılar niçin istifa ettiler?

Plan ve Statüko

Plâncıların istifasındaki başlıca sebep, hazırladıkları Plânın plân olmaktan çıkıp dolambaçlı yollardan statükonun muhafazasına yarayacak bir vesika hâline gelmesiydi. Plâncılar, namuslu birer teknisyen olarak buna âlet edilmek istemediler. Aşağıdaki yazı, elde mevcut üç plân metnine dayanarak, yapılan değişiklikleri ortaya koymak ve bunların gerisinde yatan düşünceleri açıklamaktadır.

Mümtaz Soysal

Servet düşmanları

Devlet Plânlama Teşkilâtındaki uzmanların niçin istifa ettiklerini, Türkiye'nin nereye doğru gittiğini ve statükoyu muhafaza etmek için çarpınların ne yollara sapabileceklerini merak edenler, 1963 — 1967 Kalkınma Plânının üç metnini birlikte incelemelidirler. Metinler arasında görülen farklar, sosyalist cephenin aylardanberi belirtmek istediği gerçekleri, başka bir şey eklemeye lüzum kalmadan, açıkça ortaya sermektedir.

Beş Yıllık Plân, Devlet Plânlama Teşkilâtının Merkez Teşkilâtında başlayıp Kabinede sona eren macerası sırasında, en çok «Sosyal Hedefler», «İktisadi Kamu Teşebbüsleri», «Konut» ve «Finansman» bölümlerinde hasar görmüş. Tabii, hasarın büyüklüğü, konunun yerleşmiş çıkarlara dokunmuş derecesiyle doğru orantılı olarak artmaktadır. Meselâ, İşin ucu kamu gelirlerinin artırılmasına, yani vergilerin hem sosyal adalet, hem de verim sağlayacak şekilde gözden geçirilmesine gelince, koca koca sayfalar ortadan yokolmakta, cümleler hiçbir şey ifade etmeyecek hâle gelip «zübükleşmektedir».

DPT'nin uzmanları, «Kalkınma Politikasının Sosyal Hedefleri» ni çizerken, gelir grupları arasında sosyal adalet dengesi sağlamayı amaç edinmişler ve bunun için şimdiki dengesiz durumu belirten bazı bilgileri Plân metnine eklemişlerdi. Bu bilgiler arasında, tarım kesimindeki gelir eşitsizliklerini belirten rakamlar vardı. Meselâ, tarımdan gelir sağlayanlar, gelirlerinin büyüklüğüne göre sıraya konmuştu. Bunlardan, en yüksek gelir sahibi olan baştaki % 10, bütün tarım gelirinin ancak % 10 da bütün gelir merdiveninin en düşük basamaklarında bulunan sondaki % 10 da bütün tarım gelirinin ancak % 1,38'ini elde edebilmekteydi. Demek ki, tarım kesiminde zengin zümre ile fakir zümre arasında, ki fark tam 38 misli bulmaktaydı. İşte, Koalisyon Hükûmetinin bakanları, daha Yüksek Plânlama Kurulu safhasında, bu gibi karşılaştırmaları «tehlikeli» bulup çıkartmışlardır. Plânın ikinci müsvedesinde bu bilgiyi bulmak imkânsızdır.

Bu arada bazı ilgi çekici çıkartmalar ve değişmeler daha olmuş. Meselâ, «gelir grupları arasında gerekli sosyal adalet tedbirlerinin alınmasını geçmiş ve bu günkü durumun tahlili tayin etmiştir» sözü sayın Bakanlara fazla «determinist» gelmiştir. Plâncılar, bugün sosyal adalet tedbirlerine gitmek zorunluluğunu şunun bunun merhamet duygularına değil, içinde bulunduğumuz koşulların tahliline bağladıklarını ve bu zorunluluğun objektif durumdan doğduğunu belirtmek istemişlerdir. Sayın Bakanlar böyle zorunluluklardan pek hoşlanmadıkları için, yukarıdaki mâsum cümle bile me-
ünden çıkarılmıştır.

Öyle anlaşılıyor ki, büyük toprak sahiplerinin gelirlerinden sık sık bahsedilmesi sayın Bakanların canını sıkımsı. Hele 1950 ile 1960 arasında esas alarak girilen tahliller, toprak sahibi eski Demokratlara kur yapanlarca hiç beğenilmedi ve çıkarılmış. «1950—1960 dönemi içinde tarım geliri elde edenlerden rant gelir sahiplerinin adam başına 1950 fiyatlarıyla ortalama gelirlerinin aynı dönemde nüfus başına Gayri Safi Milli Hasıla'nın reel artışının üstünde bir yüküseli gösterdiğini ifade etmektedir» cümlesi de bu beğenmeye kurban giden cümlelerdendir. Büyük toprak sahiplerinin öbür vatandaşlardan daha hızlı zenginleştiklerini belirtmek kimin haddine düşmüştü?

Toprak sahiplerinden sonra, servet sahipleri için de aynı koruyucu kanatlar gerilmiş ve «1950—1960 dönemi içinde servetin cari fiyatlarla artışı vergi gelir artışlarıyla karşılaştırırsa servetin nasıl gittikçe küçülen oranlarda vergilendirildiği daha iyi anlaşılır» şeklindeki «servet düşmanı» cümle ikinci müsveddeye terfi müsaadesi alamayıp çıkarılmış.

Plânlama uzmanları, gelir dağılımındaki eşitsizliğin gittikçe artmasını tehlikeli bir işaret saydıkları için Plân'da bundan da bahsetmişler ve bir yerde «Plânın sosyal adalet amaçlarından birincisi, emek gelirinin dağılımındaki kişisel payların diğer gelirlerle orantılı gittikçe azalması ve sonuç olarak gelir dağılımındaki eşitsizliğin gittikçe artması yönündeki gidisi durdurma ve onun yerine gelir dağılımına daha adil bir görünüş ve yön verecek eğilim yaratmaktır» demişler. Bu cümle ikinci müsveddede «payların azalmasından ve eşitsizliklerin artmasından» bahseden karamsar ifadelerinden temizlenerek yer almıştır.

Veciz üslup merakı

Kısıtlımlar ve değişmeler ilk bakışta pek mâsumane. Meselâ, «vergi sisteminizin, serveti gittikçe daha küçük oranda vergilendirmesi, servetin dolayısıyla sermaye ve rant gelirlerinin emek gelirleri aleyhine gittikçe büyümesine sebep olmaktadır» cümlesi «vergi sisteminizdeki boşluklar sermaye ve rant gelirlerinin ücret gelirlerindeki artışlardan daha hızlı büyümesine sebep olmaktadır» şeklini almış. Zannedersiniz ki, bütün bu kısaltmaları «veciz üslup» meraklısı bir yazar yapmış. Ama, «vergi sisteminizin serveti gittikçe daha küçük oranda vergilendirmesi» nerede, «vergi sisteminizdeki boşluklar» sözü nerede? Sonra, «emek gelirleri aleyhine büyüme» ile «ücret gelirlerindeki artışlardan daha hızlı büyüme» aynı şey mi? «Kırmızı» rengi gidermek uğruna bu kadarlık değişime elbette olacak, tabii.

Plânın ilk metni, kalkınmanın sosyal hedeflerinden bahsederken, vergilendirilmedeki eşitsizlikleri gidermeyi başla-

amaçlardan biri saymaktaydı. Genel Vergi Reformu raporundan alınan kısımlar, hayli uzun bir yer tutmakta ve şimdiki eşitsizliği iyice belirtmekteydi. İşte bir cümle: «Emek geliri sahipleri sadece 7 milyar 200 milyon lira gelir elde ettiler, yani yaratılan gelirden hisseleri yüzde 28,2 olduğu hâlde, vergiye katılma payları yüzde 57,7 oranında olmaktadır». Plânın ikinci müsvedesinde bütün bu satırlar kayıplara karışmıştır. Üçüncü müsveddeye, yani Bakanlar Kurulundan geçen metne lâyet görülmeyen cümleler de şunlar: «Gelir vergisinde, rant, sermaye ve emek gelirlerine uygulanan farklı işlem de bu dönemde emek gelirleri aleyhine sürekli olarak gelişen bir durum yaratmıştır... Gelir anaına giren gelirlerin vergilendirilmesinde de emek geliri aleyhine bir durum vardır. Bu durum, emek gelirinin kaynağa tevkiif yoluyla toplanmasına karşılık, başka gelirlerin beyanname yoluyla vergilendirilmesinden ve beyanname ile vergilendirilen grubun geroğı kadar yeterli denetlenmemesinden doğmaktadır... Vastah vergilerin yükleri geniş kitlelere yayılmaktadır. Batı ülkelerinde bu durum genel vergi yükü dağılımında müterakki gelir vergilemesi ile düzeltilmektedir. Bizde ise, böyle bir düzeltmeye yardımcı olacak bir mekanizma yoktur.»

Cümlelerin macerası

Bir cümlelerin başından geçmeleri izlemek ister misiniz? «Önce, gelir dağılımında emek geliri sahiplerinin aleyhine işleyen eğilimlerin durdurulması gerekir» cümlesinden «önce» ve «emek geliri sahipleri» kelimelerini çıkarırsanız çok daha «yumuşak» bir ifadeye kavuşmuş olmaz mısınız? İşte bakanların eseri: «Gelir dağılımında aleyhine işleyen eğilimlerin durdurulması...»

Şaheser bir kısaltma daha: «Servetlerin cari fiyatlarla değerlendirilmesi yoluyla servet üzerindeki vergilerin matrahları gerçeğe daha uygun duruma sokulacak, arazi, bina, miras ve intikal vergileri, servet ve gelir dağılımını düzeltebilecek bir hâle getirilecektir» şeklindeki cümle bakım ikinci müsveddede ne kadar veciz hâle gelmiş: «Kıymet ve irat esasına dayanan vergilerde matrahlar gerçeğe daha uygun hâle getirilecektir».

Plân gözden geçiren Bakanların hangi zihniyetle hareket ettiklerini yine Plândan çıkarılmış bir cümleyle belirtmek mümkün. Tarımsal emek gelirinin azlığından bahseden kısım şöyle bitmekteydi: «Bu durum, gizli işsizlik olan bir alanda çalışan ve organize olmamış bir grup için kaçınılmaz sonuçtur». Emekçiye geçinmeleri örgütlenmeye teşvik eder mahiyette görülen bu cümle Plândan çıkarılmıştır.

Hükûmetin Plâna hangi sosyal açıdan baktığını iyice belirtmek için bir çıkartmadan daha bahsetmek gerek. Toplum kalkınmasıyla ilgili bölümdeki paragraflardan biri şöyle bitmekteydi: «Bu arada Köy Enstitülerinin önemli bir deneme olduğunu belirtmek gerekir». Bütün Plânda, Köy Enstitüleriyle ilgili tek cümle buydu. Yüksek Plânlama Kurulundaki bakanlar bu mâsum cümleyi bile fazla bulup çıkartmışlardır. Köy Enstitülerinin tekrar canlandırılmasını şimdiki hükûmetlerden beklemek artık fazla iyimserlik olmaz mı?

Arsa sevdası

Türkiye'de, nedense, politika ile arsa arasında pek yakın bir ilişki var. Millî vekilleri, bakanlar arsa konusunda pek hassas. Nitekim, Plân, DPT'den çıkıp bakanların eline geçtikten sonra en çok hırpalanan kısımlarından biri de «konut» bölümündeki «arsa» bahsi olmuş. Buralarda yapılan değişiklikler hiç izaha lüzum bırakmayacak kadar açık. Tesbit edilen esasların geçirdiği değişiklikleri izlemek bu bakımdan çok ilgi çekici. Meselâ, DPT, başlangıçta şöyle bir esas tespit etmiş:

«Boş arsaların inşaat yapılmaksızın bekletilmesi önlenmelidir. Bunun için boş arsaların gittikçe yükselen vergilerle imacaktır. Bunlar, belediye hizmetlerine, tapu kayıtlarına göre değil, bina yapılmış hâlindeki değerleriyle katılacaklardır. Boş kalan arsaların belediye satın alınması imkânı hazırlanacak, kısa zamanda bina yapanlara alınan vergiler geri ödenebilecektir.»

Bakın, dünyann birçok yerinde uygulanan bu sosyal görüşlü esas, ikinci müsveddede ne hâle gelmiş:

digesini yarattı. İstifalar, bu yüzden tenkid edildi. Bu endişe de yerlidir. Dış yardım, Plânlama Müstegarına değil, plânın kendisine verilecektir. Yar dımda, plândan da çok, siyasi ve askeri düşünceler rol oynayacaktır. Sadece plâna itibar edileceği farzedilse dahi, Batılı dostların, plâncılar ister istifa etsin, ister yerlerinde kalsın, plânın hüviyetini kolayca teşhis edecek kadar bilgili ve tecrübeli olduğunu, peşinen kabullenmek lâzımdır. Batılılar, plânın iç finansmanı meselesi ile yakinen ilgilenenlerdir. Fakat, plâncılar yerlerinde kaldığı takdirde, bu konuda batılı dostların aldatılacaklarını ve gerçeği görmeyeceklerini düşünmek, safdillikten başka birşey değildir. İstifa dış yardımı zerrece tesir etmez. Bununla beraber, dış yardım imkânları, hükûmetin aylardır göstermek istediğinin aksine hiç de parlak değildir. Nitekim, Vashington dönüşlerinde, büyük dış yardımlardan söz eden Alican ve Melen, Sam Aemanın Türkiye'deki yardım temsilcisi Van Dyke tarafından derhal yalanlanmıştır. Millî hislerimize yönünden hiç de göğüs kabartıcı olmayan konuşmasında Van Dyke, «Alican ve Melen'in Amerikada konuştuğu kimseler, tam yetki sahibi değillerdir. Son sözü söyleyemeyiz» diyerek, Bakanlarımızın aşırı iyimserliğini göğsledi.

Amerikan yardım miktarının daha belli olmadığını hatırlatmayı da lüzumlu sayan Sam Amca'nın temsilcisi, yardım miktarının Türkiye'nin iç finansman gayretine bağlı olacağını belirtti ve iç politikamıza tesir etmek endişesiyle «İç finansman enflasyona gitmeden karşılanmazsa, konsorsiyum üyelerinin kolay para vermesini beklememek gerekir» dedi. İkaz etti. Bu ikazdan sonra, Millet Meclisinde konuşan Alican, dış yardım konusundaki güçlükleri şu sözlerle açıkladı: «Türk konsorsiyumuna Amerikanın iştirakinin en önemli kaynağı olan uzun vadeli kalkınma kredileri faslı, 775 milyon liraya indirilmiştir. Bu tahsisin büyük kısmı, daha evvel Hırvat ve Pakistan konsorsiyumlarına vadedilmiş bulunmaktadır. Yardım miktarındaki kısımların memleketimize de tesir etmesi muhtemel olduğundan, iktisadi kalkınma plânımızın tatbiki sırasında, dış finansman bakımından karşılaşacağımız güçlüklerin bertaraf edilebilmesi için, son derece gayret sarfetmemiz gerekecektir.»

Alican, bundan sonra, 1963 dış finansman ihtiyacımızın 349 milyon dolar olarak hesaplandığını, bunun 68 milyon dolarlık kısmının döviz ihtiyatlarımızdan karşılanacağını, bu sebeple ilk yıl 281 milyon dolar tutarında yardım talebiyle yetinileceğini açıkladı. Fakat 1963 te, 183,6 milyon dolar dış borç taksiti ödememiz lâzımdı. Bu takdirde istenen miktar sağlanırsa bile, elde ancak 100 milyon dolar kalacaktı. Plâna göre, 1963 te net 281 milyon dolara ihtiyaç vardır. Yani borç taksidinin ya tecil edilmesi, ya da ilâve kredilerle karşılanması şarttır. Ne var ki Alican, bu konuda, «durumun gözönünde bulundurulması, yani dış borç yükümüzün daha ziyade ağırlaşmaması lâzım gelmektedir» diyerek, dış borç taksitleri meselesinin henüz gözlemediğini kapalı bir şekilde açıklamıştır. Bu durumda, iç finansman gibi, dış finansman imkânları da parlak gözükmemektedir. Fakat bütün bu meselelerin, plâncıların istifasıyla uzaktan yakından ilgisi yoktur. İstifa, hiçbir şekilde dış münasebetlerimize tesir edemez. Yalnız, plâncıların ayrılmasının içeride geniş yankılar uyandırdığı muhakkak. Plâncıların istifasından sonra, zinde kuvvetler, İnönü'ye olan güvenlerini tamamen kaybetmiş sayılabilirler. Zinde kuvvetlerin güvenini kaybetmiş bir İnönü hükûmetinin daha uzun zaman ayakta durabilmesi mümkün değildir. Türkiye, yeni gelişmeler arifesindedir.

«İmar plânlarında bina yapılması ön. görülmüş arsaların inşaat yapılmaksızın uzun müddet bekletilmesi önlenmektedir. Bunun için arsalardan zamanla müte - rakki nisbetlerde uygulanacak bir vergi alınacaktır.»

«Arsalar üzerinden alınacak vergiler. de gerçek değer tesbitinde arsa sahi - binin beyanı esas tutulur. Arsalarda ka - mu yararı için Anayasa ve kanun hü - kûmleri dairesinde kamulaştırılması hâ - linde de arsa sahibinin beyanı değer tesbitinde esas olarak alınır.»

«Arsa üzerine inşaat yapılması hâlin - de alınan verginin son üç yıla ait müte - rakkiyet farkı fade edilir.»

«Arsaların satışı hâlinde alış bedeli ile satış bedeli arasındaki fark, arsanın elde bulundurulduğu müddete bakılmak sızın vergilendirilir.»

«Arsaların bulunduğu mahalle götü - rüle kamu hizmetlerinin maliyetine ar - sa sahipleri payız değer üzerinden ve binalarla fark gözetilmeksizin katılırlar.»

Demek ki, arsa ağalarının çıkarını koruma için Plân üstü edilmekle ka - lınmıyor; ayrıca, fırsattan istifade, yeni esaslar eklenerek yürürlükteki istisnâ ve vergi kanunları da mülk sahipleri ya - rarına yontuluyor. Hele, «gerçek değer tesbitinde arsa sahibinin beyanı esas tutulur» sözüne hiç diyecek yok! De - mek ki, bundan sonra, arsanın milyon ettirini ileri süren adama hemen bir milyon vermek gerekecektir.

DPT'ni hazırladığı metinde, Tür - kiye'deki konut meselesini kökünden çözmeye yarayacak ve belediyelere bol sayıda sosyal konut yapma imkânını verecek tedbirlerden biri de, «arsa satı - larında belediyelere şufa hakkı tanıma - cak, aşırı fiyatlarla yapılacak satışlarda arsa sahiplerinden yüksek vergiler al - nacaktır» şeklindeydi. Böylece, hem arsa spekülasyonlarının önlenmesi, hem de belediyelerin eline iyi arsaların geçmesi sağlanacaktı. Tabii, bu şekildeki bir ted - birin «arsacı» bakanların imzalayacakları bir tasarıda bulunması doğru olmazdı. Nitekim çıktı.

Plânın ilk metninde, geçekondularla yaşayan halk yığınlarını güvenliğe kavu - turacak ve bunların kendi gelecekleri hakkındaki endişelerini hiç olmazsa bu - kuk alanında gidercek olan bir tedbir vardı. Plân şöyle diyor: «Geçekondula - rının en önemli mesleği başkalarının arsaları üzerinde kurulmuş olmalarıdır. Bu durumun düzeltilmesi için geçekonda sahiplerine arsalar üzerinde irtifak hak - kı verilecektir. Hiç böyle şey olur mu? Sonra, arsa sahibi kodamanın mülkiyet hakkı ne olacak? Bakanlar, Yüksek Plân lama Kurulunda, bu hakkı kâğıt çev - riyip arsa ağalarının haklarını koruyacak hâle getirdiler: «Mevcut geçekonduların en önemli mesleği, başkalarının arsaları üzerine kurulmuş olmalarıdır. İyileştiril - mesi kararlaştırılan alanlarda bulunan geçekondularla mülkiyet meselesi, plân hedeflerine mülkiyet hakkının korun - ması ve toplum yararının gözetilmesi e - saslarına göre halledilecektir... Cümle - nin başına ekleniveren «mevcut» kel - limesine dikkat ettiniz mi? Hele, «irtifak hakkı verilecektir» demek dururken, «plân hedefleri» nden bahsedip plâncı - ları, «mülkiyet hakkı» ndan bahsedip ar - sa ağalarını, «toplum yararı» ndan bah - sedip geçekondulardaki halkı memnun etme çabasına ne dersiniz? Sanki, mil - let böyle lâflara katılcakmış gibi...»

Böylesine bir uğraşmayı kira polit - kası kısmında da görmek mümkün. Plâ - nın ilk metninde kira politikasıyla il - gi. li esaslar arasında şu da bulunmaktay - dı: «Eski ve yeni yapılmış konutlar için aynı kira değerlendirme yöntemini uy - gulamak. Yeni konuta yerleşme izniyle birlikte kirayı tesbit ve ilan etmek.» Ta - bii, böylesine kesin bir ifade, apartman sahibi olduklarını âf arasında ağzıların - dan kaçırın bakanların elbette hoşuna gitmezdi. Nitekim, cümle kılık değiştirip şu hâle girdi: «Uzun sürede plânın ko - nut hedeflerinin gerçekleşmesiyle makûl ölçüler içinde halledilecek olan kira me - selesinin yasalarla düzenlenmesi gere - ken bir süre için kuracıyı ve mülk sahi - binin konut politikasının hedeflerine uy - gun olarak koruyacak bir kira politikası uygulanacaktır». Demek ki, hiçbir şey uygulanmayacak. Hem kiracıyı, hem ev sa - hibini nasıl korursunuz? Yüksek Plân - lama Kurulundaki bakaclar bunu da çok iyi bildikleri için, kira meselesinin hâlini, böylesine tedbirlere bağlamak - tansa «plânın konut hedeflerinin» ger -

çekleşmesine bağlamayı daha uygun bul - muşlar. O hedefler de gerçekleşmeyeceği - ne göre, ev sahipleri eski bildiklerini ra - hatça okuyabilirler.

Plâncılarca halkçı bir görüşle kaleme alınmış olan «konut» bölümü, «peşin ki - ra alınmasını kanunla önlemek» ve «ya - rumundan belli bir süre sonra kiraya ve - rilmeyen konutlardan ek vergi almak» gibi tedbirler de getirmekteydi. Yüksek Plânlama Kurulundaki bakanlar bu ted - birleri olduğu gibi metinden çıkarmış - lardır.

Bırakılmayan yemlikler

Kalkınma Plânının en cananıcı nok - talarından biri «İktisadi Kamu Teşebbüs - lerinin Yeniden Düzenlenmesi» idi. Plâ - nın ilk metninde bu konuya hâkim olan görüş şuydu: İktisadi Kamu Teşebbüsle - rinin yönetimini politika etkilerinden u - zak bir merkezle kurula vermek, böyle - ce bütün teşebbüsler için toptan iyi iş - letmecilik esaslarının uygulanmasını sağlamak. Bu görüş şöyle ifade ediliyor - du: «Karma ekonominin temel kuralları, özel teşebbüsle Devletin iktisadi mahi - yetteki kuruluşlarının, piyasa içinde ve kamu düzeninden sorumlu olanlar kar - şısında eşit şartlarla yaşmalarını ge - rektirmektedir. Kamu düzeninden sorum - lu en yüksek yürütme organı Hükümet - tir. Bu bakımdan, Hükümetin kamu sek - törde ve özel sektördeki bütün işletme - lere eşit işlem yapabilmesi için, bu iki faaliyeti birbirinden ayırması, işletmecilik yetkilerini kendi adına hareket ede - cek bir kurul veya kuruluşa devretmesi gerekir. Bu kuruluş, Hükümete bağlı, fakat işletmecilikle ilgili kararlarda ta - mamen serbest olmalıdır. Eşitlik iste - yip durmaz mıydınız özel teşebbüs için? İşte size tam eşitlik. Ama, bu, özel te - şebbüscü bakanların hiç işine gelmemiş - tir; çünkü onların istedikleri, bir yan - dan eşitlik lâfi ederken, öte yandan da iktisadi kamu teşebbüslerine hâkim olup özel teşebbüsün açık rekabete kurban gitmesini önlemek, hattâ devlet işletme - leri eliyle özel teşebbüsçüleri koruma - ktır. Onun içindir ki, Plân metninde, bö - yle köklü bir reformla ilgili ne kadar sat - ır varsa, hepsi çıkartılmış, kamu iktisa - di teşebbüsleri için bağımsız bir merkezî kuruluş hikâyesi tarihe karışmıştır. fikri iyice ortadan kaldırmak için dört beş sayfa birden Yüksek Plânlama Ku - rulunda çizilmiş, merkezî bir fon kur - makla yetinilerek, bağımsızlık meselesi bir iki ilke sıratamakla geçiştirilmiştir. Bu yüzden, iktisadi kamu teşebbüsleri - le ilgili olarak Plânda yapılan değişik - likler, cümlelerin şurasına burasına zü - bükcü bazı kelimeler eklemekten de il - eri giderek toptan sayfa çıkartmak şek - linde olmuştur.

Plânın en çok budanan bölümü «fi - nansman» bölümü olmuştur.

Plânları plân yapan, onların gerçek - leştirilebilirliği ölçüleridir. Gerçekleşmede kamu yatırımının payı son derece bü - yük olduğuna göre, kamu gelirlerinin ne - relerden ve nasıl geleceğini iyice belir - meyen bir plân, plân olmaktan çıkar. Üstelik, vergi politikasının açıkça belir - tilmesi, aynı zamanda bir «sosyal kal - kınma plânı» olmak iddiasında bulunan bir metin için temel şarttır. Vergilerdeki tutumun şu veya bu şekilde olması, Plâ - nın sosyal hedeflerini baştan aşağı altüst edebilecektir. Bunun içindir ki, plâncılar, hazırladıkları metinde vergi politikasına önemli bir yer ayırmışlar ve bu politika - nın mümkün olduğu ölçüde halkçı esas - lara bağlanmasına çalışmışlardır. Fakat, daha henüz Yüksek Plânlama Kurulu safhasında bile, bakanlar bu çeşit hü - kûmleri ayıklamak ve ilerideki tutumları için meydana boş bırakabilmek için uğ - raşmağa başlamışlardır.

Herseyden önce, yapılacak reformlar - dan sonra bile vergi yükünün yine düşük kalacağı hakkındaki görüş bakanları ra - hatlatıcı etmiştir. Bu yüzden, «varılması is - tenen vergi yükü seviyesi, kalkınmış ül - kelerin eriştikleri vergi yükü seviyesine nispetle düşüktür» sözü bir çırpıda ku - rarılmıştır. Fakat, Yüksek Plânlama Ku - rulundaki tutumun en iyi özetleyen hare - ket, şu bölümün olduğu gibi çıkarılması olmuştur:

«Vergi yükü dağılımının adil bir şe - kilde gerçekleşmesi gözönünde tutulmaz ve özellikle Plânın finansmanında ge - rekli ek vergi gelirinin sağlanması için şimdiye kadar olduğu gibi, daha kolay yollarla basurularak zaten diğerlerin - den fazla vergi ödeyen sektörler daha

ağır vergilendirilme devam edilirse, bu durum bazı iktisadi faaliyet kolları - nın sebpsiz ve Plânın hedeflerine aykırı olarak diğer iktisadi kollarda aleyhine himaye edilmesi sonucuna doğuracaktır. Böyle bir tutumun iktisadi sonuç den - geli kalkınmayı kösteklemek, sosyal so - nucu ise sınıflar arasında gerginlikler meydana getirmek olacaktır.»

Bu sözler çıkarıldıktan sonra, gerisi çorap söküğü gibi gelmiştir. Bakanlar, ilk kademede, yani Yüksek Plânlama Kurulunda, finansman bölümünü olduğu gibi çıkartmak yerine, bazı paragrafları ortadan kaldırmak, bazı cümleleri de işlerine geldiği şekilde değiştirmek yolu - nu tutmuşlar. Meselâ, «yüksek tarım gel - irine sahip olanlar hiç vergi ödememek - tedirler» sözü, toprak ağalarının «biz gelir vergisi vermiyoruz ama, öbür ver - gileri ödüyoruz» şeklindeki itirazlarını önlemek için «yüksek tarım gelirine sa - hip olanlar pek az vasıtasız vergi öde - mektedirler tarzında ifade edilmiştir. Sonra, «sektör içindeki gelir dağılımının böyle aşırı gayrimüsavı olması sektörün müterakki vergi ödeme kabiliyetini art - tırmaktadır» şeklindeki cümle, hem kü - çük toprak sahiplerini büyüklere aleyhine küşrtücü, hem de vergileri davet edici mahiyette görüldüğü için ameliyata tabi tutulmuş ve şöyle yazılmıştır: «Sektör içindeki gelir dağılımının bu durumu sektör içinde vergi ödeme kabiliyeti yüksek olan kimseler bulunduğunu gös - termektedir. Ama, bütün bunlar da ye - terli görülmemiştir. Tarım alanında ver - gileendirme imkânlarını artırarak kısmi toptan kaldırılıp fazla kesin sözler yerine, «tarımdan alınacak vergi, tarımda ve - rimliliği ve çiftçinin çalışma gücünü art - tırıcı istikamette olmalıdır» sözü tercih edilmiştir. Böylece, toprak ağalarının rahatını kaçırın tarım vergileri reformu daha Yüksek Plânlama Kurulu safhasın - da törenle gömülmüştür.

Bu arada, kamyan ve otobüs ağaları da ihmal edilmemiştir. Karayollarının vergilendirilmesi konusunda DPT'nin gö - rüşü şuydu: «Karayolları ulaştırmasının vergilendirilmesi, hem ticari aracın ağır - lığı, yolcu ve yük taşıma kapasitesine göre konacak müterakki yıllık ruhsa - me harçları ile, hem de akaryakıt üze - rindeki vergi oranının yükseltilmesiyle olacaktır». Bu cümle, karayollarındaki durumu anlatan sözlerden sonra şöylece zübükletmiştir: «Karayolları ulaştır - masında bu durumu gözönünde bulun - duran bir vergilendirmeye gidilecektir!»

Bakanları, daha işin bu safhasında endişeye düşüren noktalardan biri de, plânlama uzmanlarındaki «lüks düşman - lığı» olmuştur. Bunu pek tehlikeli gören bakanlar, «lüks ve yarı-lüks tüketim maddelerinin vergilendirilmesi» ile ilgili bütün sözlerde «yarı-lüks» deyiminin çıkarılmasına özellikle dikkat etmişler - dir.

Ama, bütün bunlar, aslında boşuna uğraşma olmuştur. Çünkü Bakanlar Ku - rulu safhası gelince, böyle ufak tefek te - ferruatta bile uğraşılmamış, vergi refor - muyla ilgili altı yedi sayfa, bütün yumu - şak deyimlere, kısırlaştırılmış cümlelere rağmen, toptan çıkarılmıştır. Bu altı yedi sayfa, Bakanlar Kurulundan geçen metinde şöylece özetleniverilmektedir: «Vergi sistemimiz, kalkınma hamlemizinin başarılması için gerekli vergi geliri artı - rımı sağlayabilecek bir esnekliğe sahip ol - malı ve bu bakımdan noksanları tamamlanmalıdır. Kalkınma hamlemizinin başa - rılması için alınacak tedbirlerde, şimdi - ye kadar vergi dışı kalmış ve yeterli de - recede vergilenmemiş kaynakların, eko - nomimizin ve kendî bünyesinde ger - çeklerine uygun sürette ve usuller içinde vergilendirilmeleri hedef olacaktır». İşte, size, vergide verimi ve adaleti arttırmak için hiçbir şey yapmayacağız» demenin başka yolu.

Gelir vergisinde, bugün emek geliri elde edenler aleyhine bir durum varsa, bunun sebeplerinden biri de, «gelir kay - nakları itibarıyla tanınan kanunî özel iş - tiansa, muafiyet ve indirimler» dir. Plân - cılar, bu durumların önlenmesi için «ö - zel istisna, muafiyet ve indirimler, ortak esaslara bağlanacaktır» demektedirler. Bakanlar, kabahatin hep sermaye sahi - lerinde olmadığını belirtmek ve olup bi - tenlerden maliye memurlarının yetersiz - liğini de sorumlu göstermek için, birinci cümleyi şöyle düzeltip: «Gelir kaynak - ları itibarıyla tanınan istisna, muafiyet ve indirimler ve denetleme kilyetizlik - leri» şekline sokmuşlar, ondan sonra da

ikinci cümleyi pek alıştığımız bir usûlba bağlamışlardır: «Sistemin bu aksaklık - larında önlenmesi yolunda lüzumlu ted - birler üzerinde durulacaktır». Başka bir deyimle, «hiçbir şey yapılmayacaktır».

Finansman konusunda da bazı «cüm - le tablilleri» yapmak faydalı olacak. İşte, ikinci müsveddede bir cümle: «Yukarıda açıklanan tedbirler ile vergi yükünün a - ğırlığı ve dağılımı kamu ve özel sektör tasarruflarının toplamını en yükseğe çı - karacak şekilde ayarlanacaktır». Hmmm... «Vergi yükü ağırlığı», «en yükseğe», «ted - birler» gibi sözler nâzenin özel sermaye - yi ürkütmez mi? Hemen çıkartalım bun - ları ve cümle şu hâle gelsin: «Yukarıda açıklanan esasların uygulanmasıyla vergi yükünün vatandaşlar arasında adil suret - te dağılımı ve özel sektör, kamu sektö - rü tasarrufları toplamının yüksek seviye - ye ulaşması mümkün olacaktır». Bir başka cümle daha: «Vergi yükünün eko - nomik ve sosyal bünyemize en uygun şe - kilde dağıtılması vergi reformunda uy - gulanacak ikinci ilke olarak ele alınmış - tır». Bu da fazla sert! «Uygulamak» sözü belki ürkütücü olabilir. «Gözönünde tut - mak» gibi güzel bir deyim varken. Sonra, «tedricî» sözü de çok faydalı. O hâlde, cümle şu hâle gelsin: «Vergi yükünün tedricî olarak ekonomik ve sosyal bün - yemize en uygun şekilde dağıtılması ver - gi reformunda gözönünde tutulacak ikin - ci ilke olarak tesbit edilmiştir»...

Şu cümlede de tehlikeli sözler var: «Vergi yükü ve bu yükün dağılımı yan - da gözönüne alınması gereken üçün - cü bir ilke, kurulacak yeni vergi düze - ninin kişilerin çalışma insiyatifini ve toplam tasarrufları arttırıcı yönde olma - sıdır. Vergi sisteminizin yeniden düzen - lenmesine temel olacak bu ilkeler...» O! madı. Buradaki «yeni» sözlere hep büyük bir reform havası veriyor. Onları çıkar - talım. Birinci cümledeki «kurulacak ye - ni» sözlere çıkışın. İkinci cümle de «yeni - den düzenlenmesine» yerine «düzeltilme - sine» diyelim. Daha yumuşak; hem de, yapacaklarımıza, pardon yapmayacakları - mıza daha uygun.

«Tarımdan alınacak vergi, tarımda verimliliği ve çiftçinin çalışma gücünü arttırıcı istikamette olacaktır» sözü ağa - ları gücendirebilir. Sonra tarım gelirleri vergisini tehir ettiğimizi de belirtmek ge - rek. Onun için, cümle şöyle yazılırsa da - da iyi: «Tabiki tehir olunan tarım gelir - leri vergisine ait yeni esaslar tarımda verimliliği ve çiftçinin çalışma gücünü arttırıcı istikamette olacaktır»

Sanayicilerimizi ve büyük tüccarları mızı da korumak lâzım. Uzmanlar, ve - rilen bütün direktiflere rağmen, özel te - şebbüsü fazla kayıramamışlar. Onun için şunu ekleyelim: «Dağıtılmayan ku - rum kârları stopaja tâbi tutulmayacak - tır». Sonra, «sanayimizin gelişmesi ve ihracata yönelebilmesi için ihraç edilen sanayi mamûlleri üzerindeki istisnâ ver - gisinin iadesi kabul edilecek» sözü fazla teşvik edici değil. İfade edileceklerin ara - sına, «benzeri külfetleri» de katmak lâ - zım ki tüccar hiç vergi vermesin.

Kısaca söylemek gerekirse, Plânın ö - zellikle «finansman» bölümü tam bir zü - büklükler antolojisi hâline gelmiştir. Plâncıların böyle bir işte sorumluluğa katılmak istemeyişlerini tabii karşılama gerekir. Çünkü, vergi konusundaki yu - varlak ifadelerin altında büyük sermaye ve toprak sahiplerinden, değil, çalışan kitlelerden işçiden, köylüden ve me - murdan alınacak vasıtalı vasıtasız yeni vergiler veya enflasyon yatmaktadır. Oys - a, bütün bunlar, toplumun bünyesini kökünden değiştirebilecek şeyler. Finans - man konusu hükümetin sorumluluk ala - nına girer diyerek kesip atmak doğru ol - maz. Plân, «iktisadi» olduğu kadar aynı zamanda «sosyal» bir kalkınmanın da plânıdır. Haysiyet sahibi teknisyenler, «plân yaptık» diyebilmek için ortaya koydukları kalkınma hızının sağlanması için gerekli kaynakların açıkça ve toplum bünyesinde denge sağlayacak şekilde bi - linmesini isteyeceklerdir elbette. Hükû - met ise, hem kalkınma hızını % 6 veya 5'e indirmeye razı olmamakta, hem de iç finansman kaynaklarını açık bırak - maktadır. Bunun sonu, ya «yavaş kal - kınma», ya da zengini daha zengin, fak - kiri daha fakir yapacak bir enflasyondur. Plâncılar, finansman yolları belli olma - yan ve halk aleyhine döndürülmek teh - likesi gösteren «zübük» bir Plânla işle - rini keserek, kalkınma perdesi altında oynanmak istenen oyunu açığa vurmuş - lardır.

Pasaport rezaleli

Devlete 27 milyon lira borçlu Ali İper, pasaportunu alır, rahatça yurt dışına çıkar. Fakat Oktay Rifat ve Burhan Arpad gibi tanınmış yazarlarımıza pasaport verilmez. Sonra Anayasa ya zar: «Herkes seyahat hürriyetine sahiptir. Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir.»

Emniyet Umum Müdürü İhsan Aras, demeyi verir: «Askerlik ve maliye ile münasebetleri tam olan hiçbir vatandaşın seyahat hürriyeti tahdit edilemez.»

İçleri Bakanı Şahir Kurultu-ğlu ise, «Ben katışmamam der.

Hemen hemen bütün basın, bu sonu gelmeyen pasaport rezalelerinin protestosuna eder. Eder, fakat hiçbir şey değişmiş olmaz. DP zamanında dahi sayısız defa yurt dışına çıkan Burhan Arpad, hürriyet şampiyonlarının devrinde dışarıya adını atamaz. Anayasayı ihlalden hüküm giyen polis Ekrem Anıt ve Süleyman Çağlar'ın tertiplendiği dosya yüzünden sair Oktay Rifat pasaport alamaz. Ama Ali İper alır.

Antidemokratik kanunlar

Antidemokratik kanunların temizlenmesi için, gençlik bir kampanyaya başlamış bulunuyor. İstanbul gençliğinden sonra, Ankara Türk Devrim Ocağı da bir bildiri yayımlayarak, yurtseverleri antidemokratik kanunlara karşı savaşa çağırdı. Bildiride şöyle deniyor:

«Bugün yürürlükte olan antidemokratik yasalar, yeni Anayasa'nın kişiye tanıdığı temel hak ve özgürlüklerin (düşünce, kanaat, bilim ve sanat, özel, kişisel güvenliği, grev, gibi) başı üzerinde Demokles'in kılıcı gibi durmaktadır.

Türk Ulusu'nun yaşadığı düşünsel, toplumsal ve ekonomik devrimlere kaynak olacak özgür düşüncenin gelişmesi, bu antidemokratik kanunların kaldırılması na bağlıdır.

Façızın ötedenberi bütün dünyada ve Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisinde de kötülendiği bugünlerde, faşizm kahinisi bu yasaların kaldırılması yolunda, Cumhurbaşkanı ve yetkili kurumların bir an önce Ana yasa Mahkemesinde iptal davası açmalarını, Atatürk ruhuna ve 27 Mayıs Devrimine bağlılıklarının ölçüsü olarak anlıyoruz.

Ulusumuzun kaderini özel çıkarlarına alet etmeye çalışmaları veya kişiye tutanak kılmak istedikleri, devrimci gençler olarak yakından izlediğimiz hatırlarız, demokratik olmanın yasaları karşı savaş açtığımız gençliğe, bilim çevrelerine ve yuriseverlere duyuruyoruz.

Bu kampanya dalga dalgaya gelecek, antidemokratik kanunları kaldıracağımızı vadederek iktidara gelip de vaatlerini kabul

etmeyenlerin anıyaacakları tek dil bu. Demokrasie insanın başlıca yurtseverlerin, bu kampanyaya katılması lazim.

27 Mayıs Fikir Klübü ve karşı ihtilâl

27 Mayıs Fikir Klübü Başkanı Memduh Eren, bir basın toplantısı yaparak, ilerletmeler ve gerilemeler arasındaki doğu ve keskin meydan muharebesine hızla yaklaşmışımızı açıkladı ve Türkiye'nin bütün ilerici gençlerini yakın işbirliğine çağırdı.

27 Mayıs Fikir Klübü'nün görüşü, bir bildiri ile kamuoyuna duyuruldu. Bildiri şu:

«27 Mayıs Devriminin gerek siyasi, gerek sosyal ve ekonomik kuruluşumuzda doğru uyanan amaçlarına ve hukuki meşruiyeti ne insanlarımız topluluğu olan Kulübümüz, gerici ve halk düşmanı cephenin son günlerde görülen aşırı ve tahrikçi tutumuna karşındaki görüşlerini halkoyuna duyurmak ister.

Siyasal geçmişte, eşine ender rastlanır şekilde birkaç sapıklara, perlatçı bobazlara, vurguncu, hirsiz ve ahlaksızlara, bilgisiz sergüzeştçilere ve ortaçağ dünyasının feodal güçlerini bir araya

Dr. Memduh Eren İlericilerin meydan savaşı

getiren gerici cephe, her türlü ölçünün dışında başarılararak, bir karşı ihtilâli tahrik çabası içindedir.

Sinsi, adı ve gerçek dışı yayınları ve konuşmaları ile adaletimiz küçük düşürme ve öbrevini den alkoyma, hırslılığı üvileştiren suçluları acileştirmeye özel bir itina gösteriyorlar.

Toplum hayatımızın çeşitli kesimlerinde görev almış ilerici ve namuslu vatandaşlarımız, tam bir saltanat jurnalılığı ile iftira çamuruna boğup saf dışı bırakarak, yurt kaderini iğrenç avuç

tarafında boğmak istiyorlar.

27 Mayıs Devriminin su yüzüne çıkardığı sosyal ve ekonomik anasorumuzun, bilimsel ve aktif bir ortam içinde tartışılarak sosyal gelişme ve ekonomik kuruluşumuzun gelişim gollarının araştırılması, çıkarılması ve feodal düzenin tarafsız gerici tahrikçilerinden sınırlarını bağında geliyor.

Çünkü, biliyorlar ki, sosyal gelişimini ve ekonomik kuruluşunu tamamlanmış bir Türkiye'de, devletle, aslında derici olan halkın arasına giremeyecekler, bütün hezeyanlarının ardında saklı komisyonlarını alamıyacaklardır.

27 Mayıs Fikir Klübü olarak biz, bu adamlara karşı yeni şiddet tedbirlerinin alınmasına hiç taraftar değiliz. İnanıyoruz ki, durmadan gelişen dünyamızda tarih geride dönmüş kuydetmemiştir. Çünkü bu, kâremizin fevkalâbiyatına aykındır.

Biz, siyasal hayatımızın çok önemli dönüm noktalarından birine daha yaklaşıyoruz inaniyoruz. Halk ve devrim düşmanı gerici cephe, aydın ve ilerici kuvvetlerin, son ve kalıcı meydan savaşına süratle yaklaşıyoruz. Müşep düşünceler, ahlak ve gerçek halk sevgisinin büyük safer günleri çok yakındır.

Gerçeklerin köhne gülerindeki maskelerini çekip alacağı büyük devrim savaşı için, Türkiye'nin bütün ilerici güçlerini yakın bir işbirliğine davet ediyoruz.»

Aynı toplantıda konuşan Küçük Söylendiren Doç. Dr. İdris Küçükömer ise, basının büyük bir kısmının zinde kuvvetlerle birleşerek bir örgüt geliştirmesi, gerici kuvvetlerin karşısına dikileceğini, ilerici cephenin taarruzu uğramış durumda olduğunu söyledi.

Küçükömer'e göre: «Bugünkü düzen, gericilerin elindedir. Gerici herşeye hakim gözükmektedir. Fakat mevcut düzen diye yürütülen mekanizma, insan istismarına yol açıyorsa, gerekli savaş yapılacaktır.»

Aceleci diplomatlar ve taktikçi armatörler

Dişçileri Bakanı Feridun Cemal Erkin, Birleşmiş Milletler'de gazetecilerle yaptığı bir görüşme sırasında, kendisince çok önemli sayılan bir haber verdi: Türk armatörleri Küba'ya nakliyat yapmamak hususunda karar almışlar.

Bakan, armatörlerin bu karara kendiliklerinden ve hiçbir zorlama olmadan vardıklarını söylemiş ama, hemen arkasından şifetli cümle, bütün gerçeği ortaya koyuyor: Türk Hükümeti, Amerika'nın müttefiki olan memleketlere ait gemiler tarafından

Barutçu ve sosyalizm

BUGÜN sosyalizme karşı bir iftira kampanyasına girilenlerin, Ceza Kanununun 141, 142 ve 160 uncu maddeleri ile ilgili olarak, liberal fikirli Faik Ahmet Barutçu'nun, Meclis zabıtlarındaki şu sözlerini ibretle okumaları lazim:

«Güya komünizizm, sosyalist kesvesine bürünerek, gelebilir mi? O halde bir sosyalist partinin kesvesinde olduğu gibi, bir liberal partinin kesvesine bürünerek de gelebilir. Şu veya bu partinin kesvesine bürünerek de gelebilir, şu veya bu kesveye bürünerek de gelebilir düşüncesiyle memnuniyetler koymayı tasarlarsak, o vakit şu partileri kaldırılmaya noktasına kadar gidilebilir. Hâşim Paşa politikası... Hani şu mektepleri kapatılmaya da rahat edelim politikası...»

Sosyalizmi menedebilecek bir esasın Ceza Kanununda derp edilmesi, bizi garp demokrasisi dleminin karşısında düşününüz, ne hale getirir?»

Bugün sosyalizme iftiralar yağdıran CHP kodamanları, liberal fikirli arkadaşlarımızın bu sözle-

Faik Ahmet Barutçu Namuslu liberal

rini yüzleri kızarmadan okuyabilecekler mi?

Küba'ya yapılacak nakliyata karşı Washington'un hiç de iyi gözle bakmadığını armatörlere bildirmiş. Bunun üzerine bizde armatörlerinin hükümetlerine veya içinde ilk defa olarak, böyle bir karar almışlar.

Bugün ticaretle siyaseti ayırmak ve hile deniz ticaretini her türlü dış etkiden uzak tutarak, döviz geliri arttırmak, bütün memleketlerin bağlandıkları bir ilke. Nitekim, mesela İngiliz armatörlerinin hükümetlerine veya dostlarına şirin görünmek için, böyle bir karar almışsınlar mı hakkaktır. Ama bizim armatörlerimiz başka. Aslına bakarsanız, Sovyetler Birliği'nin veya Doğu Avrupa memleketlerinin, mallarını taşımak, bugün de Türk armatörlerinin — bütün dünya armatörlerinin olduğu gibi — pek âle itibar ettikleri bir ticaret yoludur. Küba, Türkiye ile uzaktan yakından hiçbir ilişki olmayan ve kendi davalarını çözmek için küçük imkânlarıyla didinen bir memleket olduğu halde, bizimkilerin bu aceleliğini hayretle karşılamamak imkânsız. Hem de armatörlerin iş yokuşundan sızlandıkları ve hükümetten yardım isteyip durdukları bir sırada.

Milliyetçi geçinenler nerdesiniz?

Bu yıl Ankara Üniversitesinde

ki fakülteye girecek öğrenci adaylarının sınavları aynı günde ve hep birlikte yapılıyor. 14.000 kişiyi bulan adayları, sınav günü salonlara dağıtmak için tedbirler alınmış. Yerler önceden saptanmış. Bunların hepsi iyi değil. Ama, sınav salonları arasında meseleri var, bilir misiniz? «Base Theatre» denilen Amerikan Sineması, «Tuslog» un, yani Amerikan İkmal Teşkilatının salonu, «Jussam» in, yani Amerikan Askeri Yardım Misyonunun salonu, İnanç, beyler! Türk üniversitesine girecek Türk çocuklarını sınavdan geçirmek için, Amerikan salonlarından başka yer bulamadınız mı? Yüksek öğrenimin ilk basamağına ayak basan körpe dimağında bunun nasıl bir etki uyandıracasını hesapladınız mı?

Eğitim sistemimizi Amerikan uzmanlar düşenler ve etraflarını gerici çevirirse, daha başka ne beklenebilir?

Taray'ın açıklaması

Cumhuriyet gazetesinde özel sektör ve yabancı sermayenin memleketimizdeki durumu ile ilgili dikkat çekici yazılarını zevk ile okuduğumuz Cemal Hâşim Taray, geçen sayımızda adını yazarak bir kısmını aktardığımız «Nasıl Sektör» başlıklı yazıyı dolayısıyla kendisinin «Atatürkün ya kim arkadaş» diye tanıtmamıza takılmı.

«Herkesin kendisini Atatürk'ün arkadaşı diye öne sürdüğü şu sıralarda diye dert yanan Şahin Taray, bu konuda bize şunları söyledi:

«Atatürk, gerçi her sevdiğine kalbinin tökenmez ömerliği ile arkadaşımız dirdi. Ancak hayatlarında kendilerine Atatürk'ün arkadaşlığını diyebilecekler hepsi aynı seğmedi. Ben kendilerinin dikeyleriyle yalnız emrinde ve yakınlarında millet hizmetinde bulunmakla şerefliyenlerden biriyim. Bu şeref, her fani için yeter bir övünç sebebi dir.»

Atatürk'ün Milli Eğitim Bakanı, «Cemiyeti Akvama'daki ilk Türk mürakıbatı, kıvancısı yakın mesai arkadaşı Cemal Hâşim Taray böyle diyor.

Gelecek sayıda:
Plâncıların plânı Sosyalist bir plân mı?

Yazan:
Doç. İdris Küçükömer

C. H. P.

Trionun
oyunları

Kuvvetler arası dengenin iyice bozulduğu CHP içinde geçen hafta da ilginç gelişmeler oldu. Daha önce toplanan CHP Meclis Grupları toplantısında Feyzioğlu—Paksüt düosu ve üyduları Coşkun Kırcı, hiç beklemedikleri sert bir çıkış karşısında, hu kukçu ağzıyla yaptıkları bir takım savunmalarına rağmen Nihat Erime boyun eğdiler, yenilgiyi kabullendiler. Küçük kulis oyunları ile yola getirilmek istenen Avni Doğan ise, üstüne sıldırılanlara rağmen eğilip bükülmedi ve açıkça «dediğinin dediği» olduğunu, «tükürdüğünü yalamı yacağını» gösterdi.

Haftanın ilk toplanan CHP Grubunda, Beş Yıllık Kalkınma Planının Meclis bütünlüğünü koruması hakkında çok daha önceden hazırlanmış olan bir kanun teklifinin müzakeresi yapıldı.

Nihat Erim, getirilmiş olan kanun teklifinin prosedürünün Anayasamızın 82. maddesine aykırı olduğunu söyledi. Grup Salonunda en ön sıralarda oturan ve bir sacayağı gibi hareket eden Trio mensupları ise bu isnaadın karşısına Anayasamızın 129. maddesi ile çıktılar. Bilhas sa Coşkun Kırcı'nın bu konuda kürsü

Avni Doğan
«İhtilâle hissemiz var»

de yaptığı konuşmalar, pek çok insan tarafından ibretle seyredildi. Bu ilerisi için çok şeyler vaat edebilecek milletvekili, iplerini tamamen Turhan Feyzioğlu'nun eline terk etmiş birisi olarak kürsüdeki konuşmasını, üç numaralı Başbakan yardımcısının kaş göz işaretlerine göre ayarladı. Bunda zaman zaman öyle sine ileri gitti ki, kürsüde tam kendine göre bir fikri ifade için bir cümle söylemeye başladığında, Feyzioğlu'nun ve ya Paksüt'ün bir kaş veya göz işareti ile cümlesinin sonunu, ilk sözlerinin aksine bir şekilde bitirdiği dahi görüldü. Çalışkan, bilgili ve kabiliyetli, hitabeti yerinde ama arkadaşları arasında bir türlü sempatik olmasını bilemeyen Kırcı'nın böylesine harcamağı ise kendisini sevenler tarafından üzüntüyle karşılandı.

Tartışma, Pazartesi gününden Salı gününe aktarıldı. O gün Trio, bütünlük bir yol da olduğunu anladığı için, Erim'le zımni bir anlaşma yaptı. Kanun prosedüründe değilse bile adında bir değişiklik yapıldı. Kanun teklifi bir nevi Meclis kararı haline getirildi ve ihtilâf geçici olarak halledildi. Ama bunun dahi oylanması ancak Cuma günü oturumunda mümkün oldu. Strasbourg'a giden Erim bu toplantıda yoktu. Fakat Erim—Feyzioğlu çekişmesi, Erim'in galibiyetiyle sonuçlanmıştı. Düello sırasında, CHP milletvekillerinin çoğunlukla Erim'in tezini tuttukları görülmüyordu.

Doğan ile
Güley'in farkı

Salı günü CHP Meclis Grupları toplantısında, Trio Nihat Erim'e erimeye çalışırken, bir takım Genel Merkez eiler tarafından Atif Şoğulu'na verdiği

len bir önerge ile gündem dışı olarak Avni Doğan ve Ferda Güley hesap verilmeye çağırıldılar. Daha doğrusu, Güley hesap vermeye çağırıldı, Avni Doğan da gönüllü olarak iki gün önce bir ilçe kongresinde yaptığı konuşmayı açıkla maya talip oldu.

Aynı zamanda Parti Meclisi üyesi de olan Ferda Güley, Parti Meclisinin son toplantısında Genel Başkanın sağlığına demokrasinin bir zinde kuvveti olarak kenara çekilmesini ve partinin yeni bir genel başkan, yeni bir Başbakan bulmasını istemişti. Şoğulu, bu konuşmanın ne demek olduğunu soruyordu. Güley cevap vermeye hazırlanırken, Coşkun Kırcı usule itiraz etti. Yüzde yüz haklı bir tezi savundu ve Parti Meclisi, Kurultaylardan sonra Partinin en üst organıdır, bu organda konuşulan şeylerin hesabının Meclis Grubunda görülmesi Tüzüğüümüze aykırıdır dedi. Bu na rağmen, galeyana gelmiş bir takım Genel Merkezçilerin oylarıyla Ferda Güley konuşur oldu ve hesap vermeye istendi. Güley, «Ben Parti Meclisinde patentli İnönüye ait sözleri tekrarlardım. Genel Başkanımız daha bundan bir kaç ay önce huzurunuzda, daha önce de Parti Meclisinde, benim sağlığında etrafında bir leşebileceğiniz bir Genel Başkan bulun, sağlığında partinin kendi başına yürüdüğünü görmek isterim demişti, ben de Parti Meclisinde bu sözleri kullandım» dedi. Pek aşağıdan bir eda ile konuştuğundan da herhangi bir husumeti üzerine çekmedi.

Avni Doğan ise, Yenimahalle İlçe Kongresinde yaptığı konuşma üzerine doğan yankıları ve anlaşmazlıkları dile getirerek, «ben ihtilâli biz hazırladık de medim, ancak ihtilâlin vukuunda bizim de CHP olarak hissemiz vardır dedim. Bunu burada da tekrarlamaktan çekinmem, nitekim işte tekrarlıyorum da, gençlik gibi, zinde kuvvetler gibi, ihtilâlin vukuunda bizim de hissemiz vardır. Partili arkadaşlarımız, partili vatandaşlarımız, ihtilâlin vukuundan önce canla başla çalışmışlardır. Direnme haklarını kullanmışlardır. Zaten bu görevleriydi de» dedi.

27 Mayıs'ı takip eden günlerde, her biri kendisini birer ihtilâlciler olarak takdim eden CHP lileri gelenleri, hattâ «biz olmasaydık ihtilâli muvaffak olmazdık» diyenler bu sözlerden müthiş telaşlanıyorlar. Artık 27 Mayıs öyle bir hale gelmişti ki, sahip çıkana bulmak için nere deyse güpegündüz fenerle sokakta adam aramak gerekecekti!

Yetkinin
mal beyanı

CHP Gruplarının Cuma günü Grup toplantısında Beş Yıllık Planın bütünlüğünün korunması ve Bütçe Karma Komisyonu Teşkilî hakkındaki kanunların oylanmasından önce, son yıllarda muhtelif vesilelerle sık sık yurt dışı seyahat etmek imkân bulan Senatör Nüvit Yetkin Gün dem dışı bir konuşma yaparak pek gözü yaşlı bir mal beyanında bulundu. Konya Milletvekili Fakih Özlen, pahalı avukat Nüvit Yetkin'in İller Bankası ile Oktaş Şirketi arasındaki bir ihtilâf dolayısıyla aldığı avukatlık ücretini, «nüfuz ticaretinin bariz örneklerinden biri olarak» bir sözlü soruyla Meclis kürsüsüne getirmişti. Yetkin'in Amerikada bir tekkik seyahatinde bulunduğu bir sırada görüldüğü len bir sözlü soru dolayısıyla Nüvit Yetkin, kendisini Grubu-huzurunda savunmuştu. Oktaş Şirketi söylediğine göre zaten iflâs halinde bir şirketti. Kendisi vekâlet ücreti almamıştı, görevi sadece bir vatan hizmeti olarak kabul etmişti! 1964 yılından beri milletvekili ve senatör olarak TBMM'de bulunan bir üye idi. Her yıl mal beyanında bulunmuştu. Topu topu bir evi, bir kooperatifte hissesi ve bir de Mercedes marka otomobili vardı. Şayet nüfuz ticareti yapsa çok daha zengin olması gerekirdi.

Nüvit Yetkin'in kendisinin ne kadar faziletli, dürüst ve vatanını sever bir insan olduğunu anlatmasından sonra orada olmayan Fakih Özlene de çatması daha sonra, Konya Milletvekili Rüşti Özal tarafından cevaplandırıldı. Malatyalı Nureddin Akyurt da, seçimdağı Yetkin'i savundu ve sonunda Yetkin, olayı tablikle görevli CHP Grup yönetimi kurullarına kendi savunmasını havi dosyayı tevdi etti.

iftira eden
Namussuzdur!

Eski dostumuz ve patronumuz Metin Toker daima faziletten, namustan, dürüstlükten söz eder. Alınz dergisini, ilk çıktığı sayıdan itibaren, imzasıyla veya imzasız, bu konuda yüzlerce yazı bulursunuz. Metin Toker'in tokerlemelerinden biri de, «İspat edemeyeceğiniz şeyi yazmayınız»dır. İspat edemeyecekleri şeyleri yazanlara ve söylenenlere Metin Toker'in yakıştırdığı sıfat daima «namussuz» sıfatı olmuştur.

İşte bu Metin Toker şimdi çıkıyor ve diyor ki, «Partiler içinde yaygın AP yi kendisine âlet ederek oyunlarını «Restorasyon» etiketi altında oynayan, bu hüviyetle eski vurgun devrinin geri gelebileceğini sanan safdül bedbahtların servetiyle finanse edilen irki grup, CHP derecesinde nefret ettiği AP nin hissi mirasını koz diye kullanmaktadır. Onun tam karşı ucunda, bu yobazlara karşı belirilmesi mukaddes tepkiyi Ata Türkcülüğü, Devrimçilik, 27 Mayısçılık görünüşü altında istismar ederek ve masun sosyal adaleti bayrak diye kullanarak, dışarıdan gönderilen parayla beslenerek bir komünist cereyan ilk başarısını Hükümeti devirdiği gün kazanacağı ümidindedir.»

Parola
verildikten

sonra

Metin Toker, pek usta olduğu aldatmaca söz oyunlarının ardında diyor ki, kim sosyal adaleten yana ise, Atatürkcülüğü, Devrimçiliği ve 27 Mayısçılığı kendine bayrak edinmişse, «dışardan gönderilen parayla beslenen komünistler». Bunları savunanlar komünist organlardır. Bu bir paroladır ve derhal etkisini göstermiştir. Başbakan sayın İnönü'nün pek yakını Metin Toker, bir takım basın organlarının dışardan para alarak beslenediklerini söyledikten sonra, bu zihniyetin cemaatini temsil eden Gökhan Evliyaoğlu'nun, Nedim Evliya'nın alınan paraların hayali miktarını da açıklamalarında el betle bir sakınca yoktur. Cemaat imanı takip edecektir.

Nitekim, Toker'in bu yazısının peşinden Millet Meclisi Kürsüsünde Gökhan Evliyaoğlu, sözlerine daha da inanılır bir eda vermek için, işin içine sayın Gürsel'in de adını karıştırarak, sosyalizme inanmışlarla Demir Perde gerisi ajanlarını mahsus bir kaba koarak, «Solcular 500 milyon lira para harcıyorlar» diyecektir. Metin Toker'in kalemiyle verilmiş parola yürüyecektir. Cumhuriyet Senatosunda Nedim Evliya kürsüye çıkacak, bir açık artırma taahhüdü alamamaktan korkan bir müteahhid gibi, Toker'in rakamını vermediği, Evliyaoğlu'nun 500 milyon dediği «Rusyadan alınan» parayı bir milyara çıkaracaktır.

Evet, şimdilik açık artırma sayı, ikisat ve emisyon mekanizması nedir bilmiyen Nedim Evliya'nın üstünde dir ve iddiasına göre solcular Türkiyede komünizm propagandası yapmak üzere Rusyadan bir milyar lira almışlardır.

Ördek Hüsnü

kim?

Metin Toker, hanı şu her yazısında kalem haysiyetinden, fikir haysiyetinden bahseden Metin Toker, parolasını kendisinin verdiği kampanyanın alabilirdiğine yürüdüğü haftanın sonunda ortaya çıkıyor, bu kere, isim de zikrederek, «Başta Yün olmak üzere» diye bir kere daha Türkiyede sol eğilimlilerin yurt dışından, Rusyadan beslendiğini ima yoluyla yazıyor. Tabii pek arifâne, pek zarifâne üslûbıyla. Madem ki YÖN, Rusdan para alanların kim olduğunu isbatını istemiyorsa, aşağıdaki ismi adlar karşısında boyun kırıp oturmuş, o halde demek ki YÖN de bir Ördek Hüsnü'dür ve bu işin altında bir iş vardır.

Metin Toker
Namus, fazilet v.s.

Bülbülün çektiği dili belâsıdır derler, Sayın Metin Toker de bugüne kadar hep bu belâyı çekmiştir. DP devrinde gencecek bir takım fikir işçilerinin arkasına sığındığı halde, iki defa aylarca ve aylarca ceza evinde yatmak zorunda kalması biraz da bu ceza esprileri yüzündendir. Bu sefer de düpe düpe ajanlarla, memlekette gerçek bir demokrasi, gerçek bir sosyal adalet isyentileri aynı çuvala doldurarak, isbat edemeyeceği şeyleri karşındakileri yaralama bahasına yazıyor. Dolayısıyla «İspat edemeyeceğiniz şeyi yazmayınız» sonra birisi çıkar, size, isbat edemezseniz namussuz ders» nasihatını kendine karşı işler bir silâh haline getiriyor. Bu, işin bir cephesi...

İkinci cephe, açık artırmacılar cephesi. Birine göre Türkiyede solcular Rusyadan 500 milyon, ikincisine göre de bir milyar lira para almışlar. Maksat, Türkiyeyi Rusyanın kollesi haline getirmekmiş. Şimdi, sol eğilimli, açıkça soylizmi savunan bir derginin, YÖN'ün yazarlarından biri olarak bu baylara soruyorum: Metin Toker gibi siz de, elinizde bu iddialarınızı isbat edecek bir deliliniz var mı? İddiaları aynı isbat edemezseniz siz de namussuz luğu kabul ediyor musunuz?

YÖN'de çalışan bütün arkadaşlarımız gibi ben de açıkça Atatürkcü, Devrimci, 27 Mayısçı ve yüzde yüz sosyal adaletciyim. Türkiyenin kalkınmasının ancak ve ancak sosyalizm ilkelere için de gerçekleşeceğini, memleketi komünizm tehlikesinden ancak sosyalizmin kurtaracağını inanıyorum. Üstelik ne kendim ne de bu dergiyi yasağan arkadaşlarımızın, birakın Demir Perde gerisi ve Rusyayı, yurt içinde bile kimseye kiralanacak karakterde insanlar olmadığımızdan emnim.

Şayet elinizde bunun aksine delilleriniz varsa, lütfen açıklayın. Siz baş yazarlar, siz milletvekilleri, siz senatörler, elinizde her türlü imkânınız var. Parlamentoda sözünüz sorular veriniz, baş yazarlarınızda yazınız ve ilgililerden, Hükümetten sorunuz, delilleriniz varsa açıklayınız ve bizlerin birer hain, birer ajan, birer kripta olduğu muğuzunu isbatlayınız. Şayet Türkiyeye Rusyadan bir milyar liranın girdiğine ve bunun hiç değilse, bir kısmının da solcu sosyalist olduğumuzu açıkça söyleyen bizlere verildiğine samimi olarak inanıyor ve gizli ellerle Türkiyeye girecek bir milyar veya beşyüz milyon liranın Türk iktisadiyatında derhal sırtıcağını, piyasada derhal her şeyi alt üst edeceğini göremeyecek kadar körseniz, benim sizlere yakıştıracığım «müfteri», «namussuz» ve «fikir haysiyetinden yoksun ve üstelik cahil kişiler» sıfatlarını lütfen kabul ettiğiniizi ilan ediniz.

İlhami Sosyal

1919 ihtilâli neden başarıya ulaşamadı? Neden 1952 ihtilâli başlangıçta bocaladı? Zira ihtilâlin liderleri, siyasî bağımsızlık isteğini, iktisadî ve toplumsal meselelere kadar götürmedikçe, ihtilâlin halkın isteklerine cevap veremeyeceğini anlamadılar

Yukarı kademedeki refah ile halkın bu refaktan payını almamasından doğan zıtlık, ihtilâl kıvılcımını doğuran başlıca sebepti. Yokluklar içinde yaşayan halk kitleleri böylece, ihtilâlin hem ateşleyicisi, hem de kurbanı oldu. Oysa, geciktirmeye, savaştırmaya başvurmak-sızın gerçekleştirilmesi gereken hayatî hedef, millî zenginliğin yeniden bölüştürülmesiydi.

Nâsır'ın
Mısır'da
uyguladığı
sosyalist
programın
esaslarını
açıklayan
Millî Yasa'yı
yayınlamaya
devam
ediyoruz

MILLİ YASA

II. İhtilâlin Zarureti

**Kalkınmanın
tek yolu:
ihtilâl**

Geçmiş bırakmak, geleceğe yönelmek için Arap milletinin mücahedelelerinde tek çıkar yolun ihtilâl olduğu denemeyele ispat edilmiştir. Bu gerçek her geçen gün doğrulanmaktadır. Gerçekten de, ihtilâl, Arap milleti için, yürüyüşüne engel olan bütün bağlardan ve omuzlarındaki ağır yükten kurtulmakta tek çaredir. Arap milletini uzun zaman boyunduruk altında tutan ve bütün zenginliklerini sömüren baskı ve istismar unsurları, bunu kendiliklerinden sağlamağa yanaşmamaktadırlar. Millî kuvvetlerin bu unsurları silip süpürmesi ve bunlara kesin bir zafer kazanması gerekiyor.

İhtilâl, aynı zamanda, Arap milletine zorla yüklenen gerilemenin açığını kapatacak tek çaredir. Bu gerileme, baskı ve istismarın tabii bir sonucuydu. Eski çalışma usulleri, Arap milletini, gelişmiş milletlere göre çok gerilerde bırakan bu mesafeyi aşabilecek güce değildi. Durum böyle olunca, bu sorumluluğu yüklenememesi için milletin maddî—manevi bütün kaynaklarını seferber edecek köklü bir harekete girişmek gereklidir.

Bundan başka, ihtilâl, gelişmelerini tamamlamamış olan Arap milletine ve öbür ülkelere karşı yöneltilen büyük meydan okumayı boşa çıkarmak için de tek çaredir. Bu meydan okuma, gerileme ile ilerleme arasındaki mesafeyi iki katına çıkaran büyük bilimsel keşiflerden doğmaktadır. Bu keşiflerden doğan büyük bilgiler, zaten ilerlemiş bulunan ülkelere yeni bir hamle verirken, geride kalanlar da daha büyük bir gecikmeye yol açıyor. Üstelik, bu ülkeler, aradaki mesafeyi kapatmak için övülecek gayret sarfettikleri halde bu mesafeyi kapatamıyorlardı.

İhtilâl, Arap milletini, şimdi bulunduğu yerden özediği yere ulaştırmak için tek çaredir.

**İhtilâlin
üç unsuru**

Arap mücadelesinin şimdiki vasıtası ve çağdaş özelliği olan Arap ihtilâli, kendi kaderini sağlamak, zaferi kazanmak ve bir yandan gayelerini gerçekleştirmek, bir yandan da yoluna dikilen bütün düşmanlarını yoketmek için bugüne yürüttüğü savaş sürdürülebilmek üzere başlıca şu üç unsurla silâhlanmalıdır:

1 — Yobazlığa ve tedhişe boyun eğmeyen serbest tartışmadan ve sağlam düşünceden doğan bilimsel bir inanış üzerinde kurulu bir şuurlanma.

2 — Arap mücadelesinin karşı karşıya bulunduğu değişik şartlara uyabilecek hür ve canlı bir hareket kabiliyeti.

3 — Hissî sebeplerle, millî mücadeleyi youndan ayıran ve enerjisinin büyük kısmını boşa harcatan yanlış yönlere saptırmaktan kaçınarak hedefleri iyice seçmek ve bu hedefleri ısrarla izlemek.

Bu üç kuvvet unsuruna duyulan ihtiyaç, Arap ihtilâl denemesinin doğrudan doğruya içinde bulunduğu şartlarda gerçek değerini kazanmaktadır.

Arap ihtilâli bugün, Arap mücadelesinin hedefleri önünde yeni bir çığır açmıştır.

**İhtilâlin
hedefleri**

Ümitle karışık ıstıraplı uzun devirler, en sonunda Arap mücadelesinin hedeflerini ortaya çıkarmıştır. Millî özemleri açıkça yansıtan bu hedefler şunlardır: 1— Hürriyet, 2— Sosyalizm, 3— Birlik.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde çekilen büyük ıstıraplar, yavaş yavaş bu hedeflerin muhtevasının belirmesini ve ana hatlarıyla ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Hürriyet denilince, şimdi yurdun ve yurttaşın hürriyeti anlaşılmalıdır.

Sosyalizm, hem bir vasıta hem de bir gayedir; sosyalizm, ihtiyaçların karşılanması ve adalet demektir.

Birliğe giden yol ise, düşmanlarımız tarafından halkın isteğine rağmen ve kendi çıkarları için bölünmüş olan Arap milletini, tek ve aynı bir millet haline getirmek için halk küllerinin taşıdıkları özlemdir. Bu yol, bu birliğin sağlanması için hızlandırmak için girişilecek barışçı hareketlerdir.

Bu hedefler, Arap mücadelesinin sürekli olarak yaptığı çağrılarda daha önce de yer almıştı. Bununla birlikte Arap ihtilâli, bu hedefler önünde yeni yollar açmak gibi yeni bir sorumlulukla karşılaşmıştır. Bu yeni yola duyulan ihtiyaç, sadece bir yenilik isteğinden veya millî haysiyet duygusunun baskısından doğmamaktadır. Gerçekte, Arap ihtilâli şimdi yeni şartlarla karşı karşıyadır ve şüphe yok ki, bu yeni şartlara uygun çözüm yolları arayacaktır. Bundan dolayıdır ki, Arap ihtilâl denemesi, başka milletlerin kenedinden önceki denemelerini taklitte yetinemez.

Bu milletlerin kendilerine vergi özel hakları ve millî kişiliklerini meydana getiren unsurlar, bunların kendi meselelerini çözmek için kabul ettikleri planların

birbirinden farklı olmasına yol açtığı gibi, dünya üzerinde hüküm süren ve ona yön veren değişik şartlar da, arada büyük farklara yol açmaktadır. Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya yeni bir takım şartlar çıkmış ve bunlar birbirine bağlı bir dizi tepkiye yol açmıştır. Bu şartların yarattığı yeni durum, millî mücadelenin yapıldığı çevre üzerinde de derin ve köklü değişikliklere yol açmaktadır. Bu demek değildir ki, millî mücadele için yeni ölçüler araştırmak zorunludur. Aksine, bunlar, genel gelişmeyle ve dünyanın gittikçe istikrarlı bir durum alan niteliğiyle uygun düşecek yeni usuller aramak zorundadır.

**Değişen
dünya**

İkinci Dünya Savaşı sonunda dünya da meydana gelen belli başlı değişiklikler şöylece özetlenebilir:

1 — Asya, Afrika ve Latin Amerika sında ortaya çıkan millî hareketlerin geliştiği. Bu hareketler, sömürgeci kuvvetlere karşı çok başarılı savaşlar vermişlerdir. Bu milliyetçi hareketler, o zamandan beri dünyada büyük bir etki yaratmışlardır.

2 — Komünist bolşun büyük bir güç olarak ortaya çıkışı. Bu gücün kapitalist blok karşısındaki maddî—manevi ağırlığı gün geçtikçe çoşalmaktadır.

3 — İstihsal vasıtalarında büyük bir hamleyi gerçekleştiren ve böylelikle gelişme yolundaki gayretlere sonsuz ufuklar açan büyük bilimsel ilerleme. Bu bilimsel ilerleme, aynı zamanda, savaş malzemelerinin imalindeki büyük gelişmeyle o kadar tehlikeli bir noktaya erişmiştir ki, savaşacak her iki taraf için de sebep ola-

cağı korkunç felâket dolayısıyla, yeni bir savaş ihtimalinin freni yerine geçmiştir. Bundan başka, bilimsel ilerlemenin ulaşım araçlarında meydana getirdiği köklü değişiklikleri de gözden uzak tutmamak gerekir. Bu ulaşım araçları, mesafeleri ortadan kaldırmış, milletleri ayıran gercek veya ideolojik engelleri yıkmıştır.

4 — Bütün bu etkenlerin milletlerearası münasebetler alanındaki yankıları. Bunun da en önemli belirtisi, Birleşmiş Milletler, tarafsız ülkeler, dünya kamu oyunun güçlü gibi manevi kuvvetlerin gittikçe artan bir nüfuz kazanmasıdır. Aynı zamanda ve bu olayların baskısı altında, sömürgecilik, milletlerin boyunduruk altına alınması için başka yollara başvurmak zorunda kalmıştır. Bu yolların başlıca şunlardır: Tekellerin iktisadî anlaşmalar, koalisyonlar yapmaları; küçük ülkelerin kendi gelişmelerini kendilerinin sağlamaları yolundaki inançlarını sarsmak için başvurulan soğuk harb.

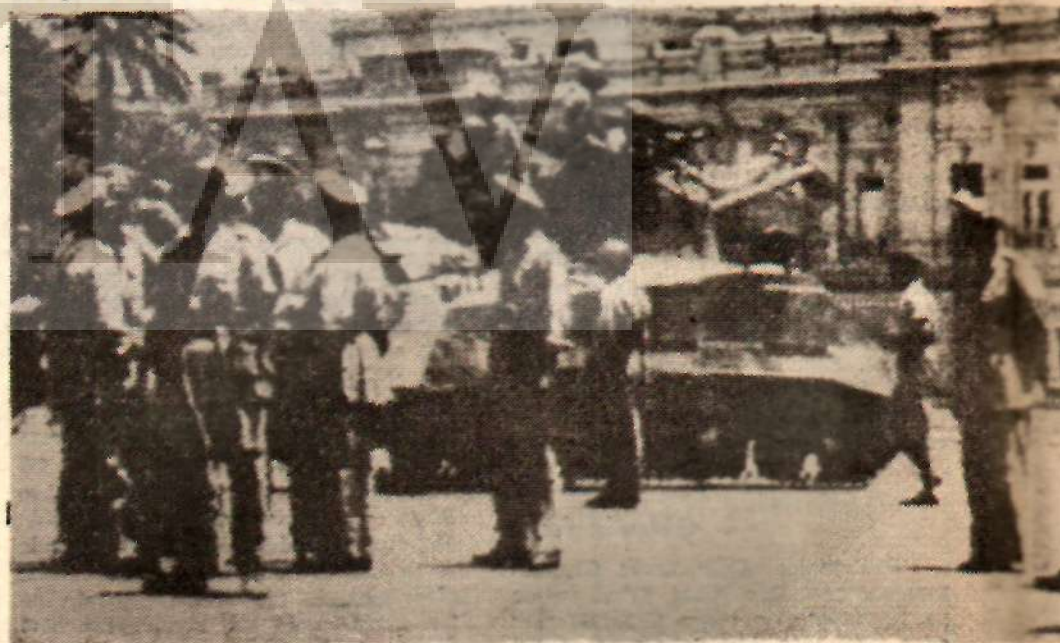
**Sosyalist
deneme için
yeni yollar**

Dünyada meydana gelen bu büyük değişiklikler, hiç şüphesiz, Arap milleti tarafından izlenen de dahil olmak üzere, bütün ülkelerin millî amaçlarının gerçekleştirilmesinde izlenen yollar üzerinde etki bulunan yeni şartlar doğurmuştur. Arap mücadelesinin hedefleri hürriyet, sosyalizm ve birlik olduğuna göre, dünyada meydana gelen değişiklikler de, bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için gerekli vasıtalar üzerinde etkiler yaratmıştır.

Dünyada meydana gelen değişiklikler ile millî ihtilâlin özemlerinin birleşmesi o şekli almıştır ki, artık emperyalizm ve pazarlıkla uzlaşmak, hürriyete götürülen yol olmaktan çıkmıştır. Mısır halkı, hürriyetini korumak için Port Said'te silâharını başarıyla kullanmıştır.

Mısır halkının 1956'da kazandığı kesin zaferin yankıları hâlâ devam etmektedir. Cezayir halkı da, yedi yıldır hürriyetini kazanmak amacıyla silâhlı bir mücadeleyi yürütmüşü başarılmıştır. Demek oluyor ki, sosyalist hareketi, artık, 19. yüzyıl boyunca konuşulan kanunlara hafif harfine uymamaktadır. İstihsal vasıtalarının ilerlemesi, emperyalizmin ve tekellerin emgenliğine karşı millî hareketlerin ve işçi hareketlerinin gelişmesi, manevi kuvvetlerin etkisiyle ve nükleer korkunun yaratığı dengelye dünyada barış ihtimallerinin artması, sosyalist denemeler için yeni şartlar doğurmuştur. Bu şartlar, kendinden öncekilerden tamamiyle farklıdır ve daha çok, bu farkın belirmesini zarur kılmaktadır.

Birlik denemesi bakımından da durum aynıdır. 19. yüzyılda yer alan ve en göze çarpanları Almanya'nın birliği, İtalyanın birliği olan daha önceki denemeler artık tekrarlanamaz. Barışçı çağrının ve halkın oybirliğinin şartı, artık sadece millî hareket içinde ideal bir hareket hatına bağlılık değildir, bundan daha fazla bir şeydir. Zira bu şartlara ilâve olarak, Arap milletlerinin millî birliğini korumak gibi kaçınılmaz şartlar vardır. Bunun için gerekli mücadelemiz, doğrudan doğruya Arap topraklarında üslenmiş bulunan düşmanlara karşı yürütülmesi şartı vardır. Bu üslerin bir kısmı, kendi çıkarı için

Mısır silâhlı kuvvetleri, ihtilâl hareketinde Kral Faruk'un sarayı nı böyle k

emperyalizmle işbirliği yapan gerici sa-
raylardadır, bir kısmı, emperyalizin aske-
ri tehditler öne sürmek için kullandığı
rkeci siyonist sömürgelerdedir.

Arap ihtilâli bu değişen dünya ile
karşı karşıya bulunurken, kendisini naza-
riyenin dar sınırları içine hapsedip gücü
nü azaltacak bir saplantıya kapılmadan
yeni bir düşünceyle yola çıkmıştır. Arap
ihtilâl, aynı zamanda, bu yoldaki öncül
milletlerin gerçekleştirdiği denemelerin
zenginliklerinden kendisini yoksun bırak-
mamıştır.

Toplumsal denemeler birbirinden ke-
sin olarak ayrılmamıştır. İnsan uygarlığı
nın bir parçasını meydana getiren bu de-
nemeler, nesilden nesile geçerek ve yara-
tıcı bir şekilde etkide bulunarak canlı
günü korumaktadır. Uygarlık meselesi, il-
keden ülkeye geçip, bunların her birin-
den yeni bir yaş alıp, yüzyıllar boyunca
gittikçe daha parlak bir ışık saçmaktadır.
Yerinde saymaya değil bir nesilden öbürü-
ne devredilmeğe yakın olan toplumsal
denemeler için de durum aynıdır. Bu top-
lumsal denemeler, sırf taklit edilmek
için değil, derinden derine incelenmek
için de alınmalıdır. İşte, Arap milletin
halk ihtilâlinin komutanlığına düşen bu
yük sorumluluk buradadır. Bunun anlamı
şudur ki, öncülerin ihtilâli hareketi, bu
yük kısmıyla, Birleşik Arap Cumhuriyeti
halk ihtilâlinin komutanlığına yüklenil-
melidir. Zira, bunlar, tabii ve tarihî şart-
lar dolayısıyla, Arap milleti içinde hür-
riyet, sosyalizm ve birliği gerçekleştire-
mek için bu "çekirdek ülke"nin sorumlu-
lusunu üzerine almak zorundadırlar.

Bu halk ihtilâlinin komutanlığı şim-
di, kendi tarihini uzun uzadıya incelemek,
içinde bulunduğu gerçek şartları tanımak,
sonra kendi toprakları üzerinde seklamece
tutunarak geleceği hazırlamak yolundadır.

III. Sömürgecilikten Kurtuluş Mücadelesi

**Geriye
bir bakış**

Çok eski bir geçmişte, Arap mil-
letin şimdi yaşadığı bölgedeki ül-
keler arasında bugünkü sınırlar
yoktu. Bu bölgedeki ülkeler, o vakitler ay-
nı tarih akımıyla karşılaşıyorlar, olumlu
davranışlarıyla tarih üzerinde ortaklaşa bir
etki yapıyorlardı.

Özellikle Mısır, kendisini çevreleyen
bölgeden ayrı bir hayat sürmüyordu. Ak-
sine, komşularıyla olan karşılıklı etkiler,
çok kere bilinçli, bazan da bilinçsiz olarak
gerçekleşiyordu. Bu tarihi gerçek, önce
Mısır uygarlığının yafatıcıları olan Fira-
vunların tarihi üzerindeki incelemelerle or-
taya kondu, daha sonra da, Yunan ve Ro-
ma egemenliğinin hüküm sürdüğü çağlar-
daki olaylarla doğrulandı. İslâm istilâsı,
bu gerçeği açıkça ortaya koyan, karanlık
noktaları aydınlatan, ona yeni bir anlam
katan işik oldu.

Mısır halkı, İslâm tarihi çerçevesinde
ve Peygamberin mesajının ışığında, insan
uygarlığının savunulmasında çok büyük
roller oynadı. Osmanlı istilâsı bütün bu
bölge üzerine gölgesini düşürmeden çok ön-
ce, Mısır halkı büyük bir cesaretle, bütün
bölgenin yararına olan kesin sorumluluklar
yüklenmişti. Mısır halkı, İsa'nın haçının

gerisinde gizlenen, fakat bu şanlı ustanın
temel kurallarını izlemekten çok uzak bu-
lunan Avrupa sömürgeciliğinin ilk hamlele-
rini püskürtmekte maddî ve askerî sorum-
luluklar yüklenmişti. Mısır halkı, aynı şe-
kilde, Doğunun ova ve dağlarını istilâ et-
den yıkıcı Tatar istilâsını püskürtmekte de
maddî ve askerî sorumluluklar yüklenmiş-
ti.

Mısır halkı, Arap uygarlığının kalın-
lıklarını ve çeşitli zenginliklerini korumakta
da manevî sorumluluklara girmişti. O va-
kit «El-Ezher», sömürgecilik ve din ör-
tüsüne bürünen fakat gerçekte bir mezhep
sapkınlığı olan Osmanlı hilâfetinin gericiliği
tarafından zorla öne sürülen parçalayıcı ve
zayıflatıcı unsurlara karşı direnen bir kale
olmuştu.

19 uncu yüzyılın başlarında Fransız-
ların Mısır'a yaptıkları sefer, bazı tarihçi-
lerin iddia ettikleri gibi, Mısır'ın uyanışın-
da esaslı bir etken olmamıştı. Bu Fransızlar
Mısır'a geldikleri vakit, «Ezher» i, kendi
duvarlarını aşarak Mısır'ın bütün hayatına
yayılan yeni akımlarla karşılaşmış buldular.
Mısır halkı, o vakitler, halifeliğin örtüsü al-
tına gizlenmiş olan Osmanlı sömürgeciliği-
ne karşı ayaklanmışlardı. Halifelik, hiçbir
gerçek sebep olmadığı halde, Mısır halkını
dinsel inanış ile her türlü istidattan uzak
yaşamak arasında zorla meydana getirilmiş
bir çatışmaya sürüklemişti.

Bu Fransız seferi, o vakit, Memlûkle-
rin egemenliğine karşı şiddetli bir direniş
ve adaletsizliği yaymak konusundaki kendi
tesebbüslerine karşı sürekli bir ayaklanma-
ya karşılık gelmişti. Bu mücadele, Mısır halkı-
nın millî servet ve canlılığında büyük feda-
kârlıklara mal olmuş, fakat Mısır Halkının
inanca sıkı sıkıya bağlı olarak yıkılmaz
bir kale gibi kalmasına engel olmamıştı.

Bununla birlikte, Fransız seferi, Mısır
halkının bu çağdaki ihtilâli enerjisine yeni
bir güç katmıştı. Fransız seferi, Avrupa
uygarlığının başka yerlerden, özellikle Fi-
ravunların ve Arapların uygarlığından ala-
rak geliştirdiği çağdaş bilimlerin bazı un-
surlarını birlikte getirmişti. Fransız seferi
aynı zamanda büyük bilgileri de getirmiş-
ti. Bunlar, Mısır'daki durumu incelemişler
ve Mısır'ın en eski tarihinin surlarını çö-
müşlerdi. Bu yeni unsurlar, Mısır halkının
kendini kendine güvenini artırdı ve Mısır
halkının her vakit hazır bulunduğu hareket-
lere yeni ufuklar açtı. Halkın bu uyanışı,
Mehmet Ali rejimini destekleyen en güçlü
kaynaktı. Mehmet Ali'yi, çağdaş Mısır'ın
kurucusu olarak tanımakla hemce hemce
herkes aynı düşünseyse de bu rejimin
yanlış bir yönü olduğu da bir gerçektir. Bu
yanlış yön, Mehmet Ali'nin, kendisini ikt-
idara getiren halk hareketlerine asla inan-
cı olmaması, bu hareketleri sadece ulaşmak
istediği hedeflere varmasını sağlayan sıçır-
ma tahtası olarak görmesiydi. Mehmet
Ali, bu yüzden ki, bu halk önemsemek-
sizini Mısır'ın salt kişisel çıkarına hizmet
için faydasız serüvenlere sürükledi.

Sömürgecilerin etkisi

Çağdaş Japonya, ilerleme yoluna, tam
Mısır'ın uyanışının başladığı tarihte girmiş-
ti. Oysa, Japonya ilerleme yolunda azimli
adımlarla yol alırken kişisel serüvenler Mi-
sır'daki uyanış hareketini engelliyor ve onu
fecî bir gerileme içine atıyordu. Bu gerile-
me, Mısır'a yabancı müdahalesinin kapısını
alabildiğine açtı. Oysa, Mısır halkı daha
önce sık sık tekrarlanan istilâ tesebbüslerini
azimle ve başarılı bir şekilde püskürtmüştü.
Bunun en son örneği Fraser'in Rosetta se-
feriydi. Ne yazık ki, bu gerileme, sömürge-
ciliğin gelişmesindeki en önemli çağlardan
birine rasyordu. Sömürgecilik, sadece sö-
mürgeciyi işgal etmek ve kaynaklarını ala-
bildiğine sömürmek sayesinde, bundan elde
edilen sermayenin yatırımını kullanan bir
çeşit mali tekel kılıfına bürünmüştü.

Mısır'ın gerilemesi, bu ülkenin kaptı-
rılmı dünyaya hükmetmek istiyen kuvvetlere
alabildiğine açtı. Milletlerarası mali tekeller
Mısır'da tehlikeli rollerini oynamaya
başladılar. Mali tekeller, faaliyetlerini iyice
belirli iki alana teksif ettiler: Süveyş kana-
lının açılması ve Mısır topraklarının ücsüz
bucaksız bir pamuk tarlasına çevrilmesi.
Zira, İngiltere'nin Amerika üzerindeki ege-
menliğinin Amerikan içsavaşı sonunda ke-
sin olarak son bulmasıyla, İngiltere'ye bu
ülkeden pamuk ithal azalmış, İngiliz en-

düstrisi pamuk ihtiyacını Mısır'da karşıla-
mağa çıkmıştı.

Mısır, bu süre içinde, bütün millî kay-
naklarının yabancı kuvvetler ve etkilerini
Mehmet Ali sülâlesinin prenslerine kadar
uzatmağa muvaffak olan yabancı serüven-
ciler tarafından sömürüldüğü korkunç bir
sınav geçirdi. Mısır'daki uyanış hareketinin
uğradığı gerileme de buna yardım etti.

Arap ihtilâli

Fakat halk ne olursa olsun boyun eğ-
meği reddediyor, aksine bu çağın çetin sı-
navlarının etkisiyle, uygun zamanda kulla-
nacağı enerjiyi biriktirmeğe muvaffak olu-
yordu. Bu enerji, özellikle, Mehmet Ali re-
jimünün çağdaş bilimden yararlanmaları için
Avrupa'ya gönderilen binlerce genç Mısır-
lı'nın elde ettiği bilgilerden meydana geli-
yordu. Bu olay, gerileme çağından önceki
uyanma çağında meydana gelmişti. Bu
gençler yurtlarına döndüklerinde, Mısır'ın
ihtilâle elverişli topraklarının benimsediği
iyi tohumları getirdiler ve bu kültürel ham-
lenin asırlık Nil'in kıyılarında boy gösteren
göz alıcı renkte çiçeklerini yetiştirdiler.
Nil kıyılarında yetişen bu çiçeklerin, bu böl-
gede bulunan ve ilerleme peşinde olan un-
surların bakışlarını Mısır'ın üzerinde top-
laması hiç de tesadüf eseri değildi. Mısır,
o vakit, yani 19 uncu yüzyılın ikinci yarısı-
nda, bütün Arap düşüncesinin kürsüsü,
bütün sanatların geliştiği bir alan, suni
engellere rağmen bütün Arap ihtilâlcilerinin
buluştuğu yerdi.

Bölgeyi ele geçirmeğe can atan sömür-
geci tekeller, hazırlanan ve gelişmekte olan
bu yeni ümidin nasıl yayıldığını anladılar.
Özellikle İngiltere, Mısır'ı hiç gözünden
ayırılmıyordu, zira Mısır'ı Hindistan yolunu
güven altına almanın başka unsuru sayı-
yordu. Bundan dolayıydı ki, İngiltere, halk
kuvvetleri ile Mehmet Ali'nin serüvenini ve ya-
banî ailesi arasında hazırlanan ihtilâl mü-
cadelesine bütün gücüyle katılmaktan geri
durmadı.

Arabi ihtilâli, gerilemeğe karşı ihtilâl-
ci tepkinin dönüm noktasıydı. 1882 de Mi-
sır'ın İngilizler tarafından işgal, yabancı
mali tekellerin çıkarımı teminat altına al-
maktan ve halkı karşı Hıdiv'in iktidarını
sağlamaktan başka bir amaç gütmüyordu.
Bu işgal, sömürgeciliğin, gerilemeyi devam
ettirmek, Mısır halkının başı altında sömür-
ülmesini sürdürmek için işide ediyor-
du.

İngiliz askeri işgal kuvveti, emperyalist
tekellerin hazırladıkları komploları, Mehmet
Ali sülâlesinin topraklara el koyarak, bun-
ları dostlar veya yabancı sömürgeci devletler
arasında dağıtarak kurduğu derebeylik,
bütün bunlar Mısır toprakları üzerindeki
ihtilâl meselesinin södüremedi. Yabancı iş-
gal kuvvetlerinin ve emperyalizmin millet-
lerarası çıkarlarının desteklediği bu tehdit
karşısında ihtilâli parolalar Nil vadisinde
sesini duyurmaktan asla geri kalmadı.

İskenderiye'yi bombalayan toprak ve
Teil-el-Kebir'deki yığıtçe savaşta kulla-
nılan toprakların yankıları henüz durmuştu ki,
bu kahraman halkın ölmez hayat arzusunu
ifade eden yeni sesler duyulmaya başladı.
Güçlülüklerin ve felâketlerin yememediği uya-
nışı ifade eden sesler işitilmeğe başladı.

Ahmet Arabi'nin sesi dindiği vakit Mi-
sır ufuklarında hemen yeni bir ses yüksel-
mekteydi: Mustafa Kâmil'in sesi. Şurası
hayrete değer ki, emperyalistlerin ve bun-
ların ajanlarının sâkin bir devre olarak say-
dıkları bu devre, gerçekte Mısır tarihinin
en verimli devrelerinden biriydi. Mısır muh-
taç olduğu manevî gücü bu devrede arıyor,
yeni bir hamleyle gerekli enerjiyi bu devre-
de topluyordu. Muhammet Abdü'nün dinde
reform istediği, Lütfi Es-Said'ın «Mısır,
Mısırlılarıdır» dediği, Kâsim Emin'in Mi-
sır kadimlerinin hukunun tanınmasını iste-
diği yıllar bu devreye rasyyordu. Bu çe-
şitli hareketler, 1919 da kendini gösteren
yeni ihtilâli dalganın belirtileriydi. Bu yeni
ihtilâl dalgası, savaş içinde mütefikle-
ri verdiği sözün özellikle Wilson'un kendi
verdiği sözün kendisinin tutmamasının bü-
tün umutları kırdığı vakit harekete geçti.
Wilson, Mısır'ı İngiliz himaye bölgesi
olarak tanıyordu.

İşte Saad Zağlul bu sıradadır ki, bir
yüzyıldan fazla zamandır yediği darbelere
rağmen yoluna inatla devam eden halk mü-
cadelesini yürütmeğe üzere yeni bir ihtilâli

hareketin başına geçmişti.

1919 ihtilâlinin eksik yönleri

1919 Mısır ihtilâli dikkatli bu ince-
meyi gerektirmektedir, çünkü bu ihtilâlin
başarısızlık sebepleri, 1952 ihtilâlinin baş-
langıcındaki başarısızlıklarla aynıdır. Bu ba-
şarısızlığın temelinde belli başlı üç sebebin
yattığı anlaşılmalıdır. Bunları şimdi doğ-
ru ve insafli bir şekilde değerlendirmek ge-
reker.

Birincisi olarak: İhtilâlin liderleri top-
lumsal bir değişiklik volüdafî istekleri he-
men tamamiyle ihmal ettiler. Bu da, büyük
toprak ağalarının siyasî partilerin temel di-
reği yapan bu tarihi devrenin niteliğinden
doğmaktadır. İhtilâlin idaresini toprak ağa-
ları ellerine almışlardı. Her ne kadar bu ih-
tilâl hareketinde halkın toplumsal istekleri
açıkça ortaya konduyorsa da, ihtilâlin lider-
leri bunları göz önüne almamışlardı. Bu da
ihtilâlin sebepleri konusundaki yanlış çö-
zümlemenin neden ileri geldiğini açıklar.
Bazı tarihçiler tarafından yapılan ve onlar-
ca kabul edilen bu çözümlere inanmak
gerekirse, dünyada yalnız Mısır halkının
refah devresinde ayaklandığını kabul etmek
gerekcektir. Gerçekten de, bu tarihçiler,
kendî görüşlerini desteklemek üzere, bu ih-
tilâlin, İlk Dünya Savaşı sonunda pamuk fi-
yatlarındaki artıştan doğan refah devresinde
meydana geldiğini belirtmektedirler. Oysa
bu çok sathî bir yorumdur; zira bu refah
sadece, fiyat yükselmesinden yararlanan
toprak ağaları sınıfına, tüccarlara ve yaban-
ci ihracatçılara mahsus. Gerçekte bu o-
lay, bu zümre ile hayat şartlarında hiç-
bir değişiklik meydana gelmeksizin pamuk
tarlalarını kan ve terleriyle sulayan tarım
işçileri arasındaki zulmü arttırmaktan başka
bir etki yapmamıştı. Yukarı kademedeki
refah ile halkın bu refahın payını alma-
masından doğan zulm, ihtilâl kuvvetlerini
doğuran başka sebeplerden önydi. Yokluk-
lar içinde yaşayan halk kütelleri böylece
ihtilâlî hem ateşleyen hem de bu ihtilâlin
kurbanı olan unsurlar oldular.

1919 ihtilâlinin liderleri ihtilâlî hamle-
sinin temelindeki toplumsal yönleri ihmal
ettikleri için, siyasî bağımsızlık isteğini, ikt-
isadî ve toplumsal meselelere kadar götür-
medikçe bu ihtilâlin halkın isteklerine cevap
veremeyeceğini anlamadılar.

Bazı mali faaliyetlerin devletleştirilme-
si, bu çağdaki en büyük hamleydi. Oysa, ge-
çiktirmeye, savsaklamaya bayırmaksızın
gerçekleştirilmesi gereken hayatî hedef mil-
li zenginliğin yeniden bölüşülmesiydi.

İkinci olarak: Bu devredeki millî
komutanlık haklarını Sina yarımadası-
dan önceye tevzi etmeğe önemde olmadağı
gibi, Mısır'ın istilâlerini bile belirleyecek
güçte değildi. Bundan başka, millî lider-
leri, Mısır milliyetçiliği ile Arap milliyetçili-
ği arasında hiçbir çatışma olmadağı yalan-
daki tarih gerçeğini ortaya çıkarmağa bile
yatkin değillerdi. Bu liderler, savaşları
düşmanlardan ders alamadıkları gibi, tarih-
ten de yararlanamadılar. Böylece, ihtilâlin
liderleri, Arap topraklarının birliğini par-
çalayan bir engel ve sürekli bir tehdit üssü
olmak üzere İsrail'in kurulmasını öngören
Balfour deklarasyonunun ciddiyetini anla-
yamadılar. Bununın en ciddi devrelerinden
birinde meydana gelen bu yenilgi, Araplar-
ın mücadelesini, Mısır ihtilâl gücünden
yoksun bıraktı. Böylelikle emperyalist kuv-
vetler, parçalanmış, bölünmüş bir Arap mil-
liyetiyle karşı karşıya kaldılar.

Bütün bunlar olup bitirken, Mısır'daki
millî ihtilâl hareketi, bütün bu olayların
kendisini hiç ilgilendirmedikçe, kaderinin
asla bu ciddi gelişmelere bağlı olmadığına
inanıyordu.

Üçüncü olarak: İhtilâlin komutanlığı,
kendî mücadele usulleri ile emperyalizmin
bu devrede halk ihtilâllerini karşılamak ü-
zere başvurduğu usuller arasında her hangi
bir uygunluk kuramadılar. Emperyalizm,
askerî kuvvetin, milletlerin ihtilâl ateşini
arttırmaktan başka birşey yapmadığını an-
lamış, bundan dolayı da kılıcın yerine iha-
neti geçirmişti. Emperyalizmin verdiği zahiri
tâvizler karşısında, ihtilâl komutanlığı
bu tâvizler ile meselenin özünü asla ayıra-
maz duruma gelmişti. Toplumsal sınıfların
mantığı bu karışıklığı kolaylaştırıyordu.
Emperyalizm bu devrede sadece «ekşik» bir
bağımsızlık, göstermelik bir hürriyet veri-
yordu.

**Gelecek yazı
SÖMÜRGELEN
İHTİLÂLE**

...ne kuşatmıştı...

Cezayirde Sosyalizm

FLN'in Ana Programı

- TOPRAK TOPRAĞI İŞLEYEN KÖYLÜYE!...
- YÖNETİMİNE VE KAZANCINA TARIM İŞÇİLERİNİN DE KATILACIĞI DEVLET İŞLETMELERİNİN KURULMASI.
- CEHALETİ DERHAL ORTADAN KALDIRMAK.
- BAĞIMSIZ BİR DEVLET, BAĞIMSIZ BİR İKTİSAT VE MİLLİ KÜLTÜR.

Hamburg'ta yayınlanan «Die Andere Zeitung» gazetesinde Walter Blasig, Cezayir Kurtuluş Hareketinin iktisadî ve sosyal programını anlatıyor.

Cezayir'in bağımsızlığa kavuşmasından bu yana FLN'in içinde ortaya çıkan anlaşmazlıklar, Cezayir Cumhuriyetinin gelecekteki sosyal muhtevasından ayrı olarak incelenemez. Evian Anlaşmalarının yorum ve uygulanması, çeşitli şahıs ve eğilimlerin iktidar arzusu ve ülkedeki iktisadî ve sosyal buhran, merkezini «kapitalizm mi, yoksa sosyalizm mi?» sorusunun teşkil ettiği bir savaşın çeşitli yönlerinden başka şeyler değildir. Bahis konusu olan şey, bağımsız Cezayir'in iktisadî ve sosyal kalkınmasında sosyalizm yolunda mı, yoksa millî Cezayir kapitalizmi yolunda mı yürüyeceğidir. Yeni Cezayir bir yol kavşağında ve karar vermek zorundadır. Bu karar, Cezayir'in 1954 den bu yana yürüdüğü yol üzerinde verilecektir. «Kapitalizm—Sosyalizm» levhâsi oraya tesa düfen, ya da bir kaç kişinin keyfinden veya isteğinden dikilmiş değil, ülkenin toplumsal ve tarihî gelişimi ve durumundan ortaya çıkmıştır.

Yol

kavşağında

Cezayir halkı kapitalizmi en korkunç şekilde, Fransız sömürgeci kapitalizmi halinde yeteri kadar tanımıştır ve bu yüzden bugün iktisadî sosyal meselelerin sosyalizm yolu ile çözülmesi eğiliminin dedir. Bundan dolayı Cezayir'de sosyalizme kayan işçiler ve toprak köylülerin «dışardan cesaret almağa», yabancı müdahalesine ve yardımına ihtiyaçları yoktur. Fakat FLN'in içinde de temsilcileri olan muhafazakâr kuvvetler Cezayir'in gelişmesini kapitalizm yoluna sürüklemek istemektedirler. Bu kuvvetler, halk kütlelerini sosyalizm yolunda ilerletmekten alıkoymak için dıştan «cesaret» almağa, mümkün olursa ve «gerekirse» yabancı müdahalesine muhtaçtır.

Cezayir halk kütlelerinin sosyalizm isteğinin ne kadar güçlü olduğunu son günlerdeki Sendika Birliği «UGTA»nın

ortaya çıkışı da göstermiştir. En önemlisi ise, FLN'in Millî İhtilâl Şurasının geçen Haziranda Trablus'ta bir toplantı yapması ve sosyalist bir ana program kabul etmesidir.

Bütün kuvvetlerin birleştirilmesi

Program tasarısı Ben Bella'ya yakın olan bir grup tarafından hazırlandı, Ben Bella ise Program Komisyonunun üyesi idi, Cezayirde ve FLN'in içinde bu tasarıyı açıklamayı istendiyse de, tasarı nedense açıklanmadı. Bu Ben Bella'nın değil, Trablus'daki toplantıya çarçabuk bir son hazırlayan Ben Hedda ve arkadaşları gibi kimselerin suçuydu.

Toprak çalışanlarıdır.

Programı, günlük «Alger—Republi cain» gazetesi yayınladı. Program üç bölüme ayrıldı: 1— Cezayirdeki durum, 2— Demokratik Halk İhtilâli, 3— Demokratik Halk İhtilâlinin iktisadî ve sosyal görevlerinin gerçekleştirilmesi.

Üçüncü maddede şu hususlar açıkça belirtilmiştir: «Cezayir'in iktisadî bir sömürge iktisadidir. Yabancılar ve Fransızlar tarafından yönetilmektedir ve her şey onların elindedir. İstilâcılarının gölgesinde, sömürgecilerin yardımıyla küçük bir azımlık en önemli üretim araçlarını ve mali kaynakları eline geçirmiştir... Sosyal durum, iktisat dâvasının dışına atılmış iki buçuk milyon Cezayir lide kendisini göstermektedir: 990.000

kişi şehirlerde, 1.500.000 kişi köylerde reil veya süresiz olarak işsizdir; halk şehirlere akmaktadır, 400.000 Cezayirli Fransa'ya göç etmiştir; nüfusun beşte dördü okuma yazma bilmemektedir.»

Bundan sonra program şöyle devam etmektedir: «Ülkenin gelişimi için tekele hakimiyyetin tasfiyesi ilk şarttır; bunun için dış ülkelerle ve önce Fransa ile olan iktisadî münasebetlerin yeniden düzenlenmesi kaçınılmaz bir zorunluluktur. Tarımsal çehreyi köklü bir şekilde değiştirmek ve halkın ihtiyaçlarını karşılamak bakımından sanayileşmek için, eski yapının bütün engelleri ortadan kaldırılmalıdır.»

Bu, plânlamayı ve iktisadın devletin eli ne geçmesini gerektirmektedir ve ancak emekçiler devletin ve iktisadın yapısına katıldıkları anda mümkün olacaktır.»

Bu bakımdan demokratik ihtilâlin iktisadî ödevleri şunlardır:

«Toprak toprağı işleyen köylüye!» parolası altında toprak reformu; Toprak ve tarım üretim araçlarının başka şahıslara devrinin derhal önlenmesi; mülkiyetin ekim ve verim durumuna göre sınırlandırılması; tesbit edilecek bir sınırdan fazla olan bütün topraklara el konulması; el konulan toprağın topraksız ve az topraklı köylülere dağıtılması; köylülerin tarım üretim kooperatiflerinde demokratik organizasyonu; el konulan toprakların bir kısmında, tarım işçilerinin yönetimine ve kazanıma katılacağı devlet işletmelerinin kurulması.»

Program şöyle devam ediyor: «Politik kamuz taşıt araçlarının, kredilerin, dış ticaretin, sigorta şirketlerinin, bankaların ve sonunda ticaretin millileştirilmesi ne yönelmelidir.»

Siyasi parti haline gelen FLN programdan, hemen halledilmesi gereken şu ödevleri almıştır: «Gaz ve elektrik şebekesinin taşrada yayılması; mühendis tekniker yetiştirilmesi... Devlet yoluyla bir ağır endüstri kurulması.»

Halk kütlelerinin hayat seviyesinin yükseltilmesi programın bir başka önemli isteğidir. Bu konuda şu cümleler yer alıyor: «Cehaletin derhal ortadan kaldırılması; millî kültürün geliştirilmesi, konut probleminin çözülmesi, sağlık konusunda ileri adımlar ve kadınlar için tam haklar... Sanayinin ve işletmelerin devlet tarafından yönetilmesi, emekçilerin hayat şartlarının kötüleşmesini hiçbir zaman ve hiç bir şekilde haklı gösteremez; işçiler tam grev hakkı almıştır...»

Bağımsız Cezayir'in dış politikasını bağımsız olmak ve sömürgecilik ve emperyalizmle savaşmalıdır.

Program şöyle devam ediyor: «Fransa, savaş çabalarında bilhassa Amerika ve diğer batı ülkelerinin maddî ve manevî desteğinden faydalanmıştır. Bu sebepten, bizim ihtilâlimizi ileri götürmek istediğimiz çeşitli engellerle karşılaşıyoruz; fakat bu, bizim bütün enerjimizi emperyalizme karşı savaşımızda kullanmamıza engel olmamalıdır.»

Sosyalist ülkeler savaş sırasında ceşitli biçimde bizim yanımızda yer aldılar; bu ülkelerle mevcut bağlarımızı kuvvetlendirmemiz gerekir...»

Bütün bunları elde etmek için program «Egemenliğin Ulusa» verilmesini istemektedir. «Demokratik Halk İhtilâli, sosyalist ülkelerle ve halkın elindeki bir devlet gücüyle ülkenin sorumlu ve bilinçli bir şekilde kalkınmasıdır. İhtilâlin ödevi, sömürgeciliğin çaldığı, ya da yokettiği değerleri yeniden yaratarak, bağımsızlığa kavuşan ülkeyi güçlendir mektir; bağımsız bir devlet, bağımsız bir iktisad ve millî kültür. Demokratik ruh, teorik bir spekülasyondan ibaret olmamalıdır; iyi tanımlanmış devlet kurumlarında ve ülkenin sosyal hayatının bütün sektörlerinde somutlandırılmalıdır.»

KİN VE İNTİKAM BUZLARINI ÇÖZMEK

Atatürk bir fabrikada sıkılmak istediği yağlı ellerini uzatmak istemeyen sagılı işçiye «Ver, uzat, memleketi kurtaran, kurtaracak eller onlar» dedi

Kimse yoksayamaz: Ulusumuz iki hasım kampa bölünmüştür. Din sömürücüleri, milliyet tüccarları, mukaddesat bezirganları, ırk ve turan hayalcileri, çıkarlarını yitirmişler, yeni çıkarlara özlem duyanlar, hisuslar — akrabalar, sosyal gelişme lere karşı donuk beyinliler, husumet kamplarının daha da keskin sınırlarla ayrılmasını körüklemektedirler.

Din derler: Onbesinci yüzyıl halk edebiyatı ürününden ibaret «Mevlî'nin Atatürk ve şehitlere okunması adı altında —hem de belediye hoparlörleri ile ilânlar vererek— fısıldaşmalarla Menderes için olduğunu yayarak camii avlusuna Hakkın hazinesini darı diye saçarlar. Milliyet derler: Eğitilmiş konuta, sağlıktan sosyal adalete dek millet bütünlüğünün hızı —dengeli— adaletili kalkınması, insan olma varlığını bilincine ermesini dileyen bilimsel çabalara geri zekâlarının apılca kusuklarını püskürterek, sever görünüp sevmedikleri milleti ilkel durum da tutuklandırarak milliyetsizlikleri ni açığa vururlar. Mukaddesat derler: Ahlâka, fazilete inanmadıklarını çöl kumullarının deve kuşları gibi belli ederler. İrk derler: Soy geçmişlerinde arıkan arasanız bulamaz; bulamayacağınız gibi bozuk ve aşağılık duygularının etkisiyle davrandıklarını gülerек seyre dersiniz. Turan derler: Misak—ı Millî ve Lozan sınırları içinde kalan Türklerin çağdaş bilim ve tekniğin en son verileri ile uygar bir yükselişeye erişirmek yakın ereğini; Gökte yıldız arayan nice çaylak gök bilimcinin ösâlerinin kuyuyu görmeyip düşmeleri gibi

unutmak gâfletindedirler.

Çıkarlarını yitirmişler: insanın insanı sömürmesi politikasının hâlâ sürüp gitmesini hayasızlıklarının param parça olmuş perdesizliğinde yaşatmak isterler. Nasıl olsa milletin uykusundan istifade ile çalıp çırptıklarımız yetsin artık demezler. İsterler. Başka karlarını sömürmek tatlı gelmiştir. Özerlerler.

Hisuslar — akrabalar husumet hal kalarını genişletmeye çalışırlar. Dar aile sevgilerini geniş millet—insanlık sevgilerine üstün tutarlar.

Sosyal gelişmelere karşı donuk beyinliler ise yukarıda belirttiklerimizden başka görünürler. Görünüşte ileri cidirler. Söзде Atatürkçüdürler. Diplomaları vardır ama aydın değillerdir. Çok yanlış anladıkları Atatürkçülüğü, ilericiliği, donuklaşmış, kavramlaşmış, çakılı bırakmak eğilimindedirler. Oysa ne demistir Atatürk: «Köylü Efendimizdir.» Köy demek emekçi demektir. İrgat demektir. Toprak işçisi demektir. Alınım teri ile toprağı sulayan, tava getiren demektir. Bir karış toprakta Vatan sevgisi gören demektir. Asla ağa demek değildir. Asla feodal beyler değildir. Ne yapmıştır Atatürk? İlk beş yıllık plâna Sümerbank, Etibank ve bunlara bağlı kurumlar açmıştır. Kayseriye gittiğinde bir fabrikada sıkılmak istediği yağlı ellerini uzatmak istemeyen sagılı işçiye: «Ver, Uzat. Memleketi kurtaran, kurtaracak eller onlar» demistir. Demek Atatürk halktan yana, emekten yanadır. Onun için değil mi zaten kurduğu fırkanın adı «Halk» niteliğini taşıyor. İşte bu

halk ile, işçi ile, irgat ile, emekçi ile dar geliri ile aydınların el ele vermesi, haşır—neşir olması ile sosyal —siyasi yapımızın örgüsünde gerçek demokrasinin gelişme ortamı yaratılmış olacaktır. Emekçiler aslında birdir. Birbirlerine kin—intikam kampları içinde bakanları varsa yanlış yerde olduklarını anlatmak gerek onlara. Halkçı, ilerici aydınların aksiyon ve organizasyon zamanı gelmiştir. Bilinçli işçilerin, demokrasinin gerçek olanını kurmak için teşkilatlanmaları, yayımları, emeğin etkisini sağlamaları zamanı gelmiştir. Başka Başka partilerden görünüp de aslında emek partisinin den olanların gerçek halk egemenliği ne götürücü demokratik savaşta gerçek yerlerini alma zamanı gelmiştir. Savaş çetin olabilir. Zaferi görenlerin iyimserliği, korkusuzluğu, yığılğı, güvenliği, yeniciliği umut vericidir. Bu gün hükümetten sert tedbirler isteyenler: Emekçi halk yığınlarının teşkilatlanma, yayıma kanunî engel ihtimallerini ortadan kaldırmaya yöneldikleri gün: Reaksiyoner ve muhafazakâr, gerici ve kinci oportünistlerin yenilgisini zevkle müşahade edebileceklerdir. Devrim düşmanlarını yenilgiye uğratabacak ilericiler halka bu demokratik ortam hazırlandığı gün: Kin ve intikam duygularının körüklenmesi ve sömürülmesi taktiği sonuç alamayacaktır. İşçiler teşkilatlanırlar. Emekçiler bir araya gelirler. Aydınlar bilgileriyle — eylemleriyle toplumcu olduklarını gösterirler. Sosyal ölü demokrasi tartışmaları yurt düzeyine dikey—boyut yayılır. Siz bakın görün: Ne kin, ne intikam, ne huzursuzluk, ne tahrik, ne ırk, ne din, ne turan, ne mukaddesat, ne manevî yat ne hisusluk—akrabalık, ne çıkarçılık, ne donuk beyinlilik... Hiç, hiç bir engel demokrasinin gerçeğini kurmak ve korumaktan yana etkili olamayacak. Buzlar kendiliğinden çözülecek.

M. Vasıf Ersoy

(Tire Savcısı)

Bellá seçildi.

Böylelikle Bin Bellá Cezayir'e döndü. Şimdi beri yeni bir zafer daha kazanmış bulunmaktadır. Bin Bellá bundan önce, en kuvvetli rakibi olan Cezayir Geçici Hükümeti Başkanı Bin Hedda'yı siyasi bir güç olmaktan çıkararak ilk zaferini kazanmıştı. Daha sonra «Siyasi Büro»yu kurup nüfuzu altına alarak ikinci zaferi kazandı. Dördüncü Askerî Bölge ile tarafsız üçüncü Askerî Bölge Komutanlarının Siyasi Büro'ya meydan okumalarını boşa çıkararak üçüncü zaferini kazandı. Seçim listelerini hazırlayıp, bu listelerin kazanması ve yeni Cezayir'in başına geçmesi Bin Bellá'nın son zaferidir.

Fakat bütün bu başarılarla rağmen Bin Bellá'yı şimdi eskisinden daha önemli yeni güçlükler beklemektedir. Herseyden önce, Üçüncü ve Dördüncü Askerî Bölgeler ile Bin Bellá arasındaki kuvvet denemesine sona ermiş gözleriyle bakılmaz. Bin Bellá'nın askerî bölgelerin sivilleştirilmesi içinde büyük güçlüklerle karşılaşması, tek bir komutaya bağlı, sadece kendi işiyle meşgul bir ordu meydana getirmekte epey zordur. Beklenebilir. Bununla birlikte Bin Bellá'nın şimdi bu mücadelede daha kuvvetli bir durumda olduğu da muhtemeldir. Zira yeni mecliste Bin Bellálar çoğunlukta. Cezayir'in ihtiyacı olan reformları, özellikle toprak reformunu gerçekleştirebilir, Bin Bellá, şimdiye kadar olduğu gibi ileride de Cezayir'in «kuvvetli adamı» Albay Ebu Medya'nın desteğini kazanmakta devam edecektir.

Sosyalist program

Geçen haftanın sonunda Cezayir Millî Meclisine, Albay Bumedyen'in Savunma Bakanı, Rabah Bitat'ın Başbakan yardımcısı, Ömer Urgan'ın Tarım ve Tarım reformu Bakanı olarak yer aldığı kabineyi açıklıyan Bin Bellá ayrıca hükümet programını da sunmuştur. Bin Bellá'nın programının dayandığı başlıca temeller şunlardır: 1 — Hükümetin izleyeceği siyaset, Cezayir İhtilâli Millî Konseyi'nin son Trablusgarp toplantısındaki kararlarına dayanacaktır, 2 — Evian anlaşmalarına tamamiyle uyulacaktır, 3 — Yakın bir gelecekte Cezayir ordusu tek bir kuvvet haline getirilecektir, 4 — Cezayir'in ana meselesi olan tarım reformu ilk elde çözülecektir, 5 — Cezayir, askerî paktlara ve siyasi bloklara karşı olan bir dış siyaset izleyecektir, 6 — Cezayir, Magrip'in bölünmez bir parçasıdır.

Cezayir hükümetinin siyasetine temel olduğu belirtilen Cezayir İhtilâli Millî Konseyi'nin geçen Mayıs'taki kararları ise, tamamiyle bir sosyalist programa dayanmakta ve herşeyden önce şu ilkeyi benimsemektedir: Cezayir'in kalkınması bir plân çerçevesinde gerçekleştirilecek ve bu gerçekleştirme için emekçi sınıfı önderlik edecektir.

Aynı toplantıda alınan kararlara göre, Cezayir'in iktisadi programı başlıca şu noktalara dayanmaktadır: 1 — Toprak reformu, 2 — Dış ticaretin ve kredi müesseselerinin devletleştirilmesi, 3 — Yırcaktı servetlerinin ve enerji kaynaklarının devletleştirilmesi, 4 — Hayat seviyesinin yükseltilmesi, 5 — Okuma-yazma seferberliği, 6 — Mesken yapımının bir programa bağlanması, 7 — Sağlık işlerinin düzenlenmesi, 8 — Kadınlara her çeşit hak ve hürriyetlerin tanınması. (Bak: Kurtuluş hareketinin programı)

KÜBA

İngiltere ve Kanada, Küba ambar-gosuna katılmayı reddetti.

Tehlikeli adımlar

Kasım'da yapılacak Amerikan seçimlerinin, Küba konusunda tehlikeli adımlar atılmasına yol açabileceği daha şimdiden anlaşılmaktadır. Başta Kennedy olmak üzere sorumlu mevkidekilerin ve birkaç akıllı başında siyasi liderin uyarılarına rağmen, Küba meselesi, sağduyu ve gerçekçilikten çok, hisler ve heyecanlarla ele alınmakta, bu da gitgide tehlikeli ve gergin bir hava yaratmaktadır. Küba'nın tamamiyle ab-

luka altına alınmasını, hattâ Birleşik Amerika'nın Küba'yı istila etmesini isteyen siyaset adamları gittikçe çoğalmaktadır. Küba konusunda, menfaat gruplarıyla bağları bulunduğundan tarafsız kalmalarına imkân olmayan bazı basın organları da kamu oyunu bu yolda körüklemeye çalışıyor. Bu arada «Time» gibi nüfuzlu dergiler bile, geçen yüzyılın başında tek taraflı olarak ilân edilen, Birleşik Amerika'dan başkasını bağlamayan, tozlanmış ve mladını doldurmuş «Monroe doktrini» nin yeniden piyasaya sürülmesini ve Küba'ya uygulanmasını istiyorlar. Bu kıskırtıcı yayım meyvalarını vermekte gecikmemiş, böyle bir hava içinde, sonuçları tehlikeli olabilecek iki «resmî» adım atılmıştır. Bunlardan biri, Başkan Kennedy'ye Küba meselesinde, askerî birlikler de kullanılması dahil olmak üzere geniş yetkiler verilmesini isteyen bir tasarrufla Kongre tarafından kabulüdür. İkincisi, Dış Yardım kanun tasarruflarında yapılan değişiklikler. Yaklaşan seçimlerde oy kazanmak amacıyla Dış Yardım programında 1,5 milyar dolarlık bir kısım yapılan siyasetçiler, bu davranışlarıyla Kennedy'nin Latin Amerika'da komünizmle mücadelede gücünü zayıflatırken, öte yandan Küba'ya yalnız askerî malzeme değil, yiyecek maddesi de dahil her çeşit malzeme taşıyan gemilerin mensup olduğu ülkelerin bu yardım programından faydalanmamasını isteyen bir tadil teklifini kabul ettirmişlerdir. Kongre üyelerinden bazıları, buna şiddetle itiraz etmişler. Küba'ya malzeme taşıyan gemiler arasında Nato'ya mensup Batı Almanya, Yunanistan, İngiltere, İtalya bandırah gemiler bulunduğu belirtilmiştir. Buna rağmen, bir New York demokrat temsilcisinin «yeni bir dünya savaşına yol açabilecek» diye vasıflandırdığı bu teklif kabul edilmiştir.

Liman üstündeki fırtına

Öte yandan bu tedbirin uygulama şansı da tamamiyle meçhuldür. Birleşik Amerika Dışişleri Bakanlığının Nato ülkeleri arasında bu yolda yaptığı bütün teşebbüsler nazikâne reddedilmiş, Kanada ile İngiltere ise böyle bir tedbirin kabul edemeyeceklerini açıklamışlardır. Nato ülkeleri arasında yalnız Türkiye, geçen hafta New York'ta Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin vasıtasıyla Küba'ya karşı böyle bir ambargoya katıldığını bildirmiştir.

Sovyetler Birliği ile Küba arasındaki balıkçılık anlaşması çerçevesinde, Sovyetlerin Küba'da yapacakları balıkçı limanı ise, geçen hafta Küba meselesinin yeni bir yönünü meydana getiriyordu. Birleşik Amerika, Küba toprakları üzerindeki Guantanamo deniz üssününün 130 kilometre ötesinde kurulacak bu balıkçı limanının askerî amaçlarla kullanılacağından endişe ettiğini belirtmektedir.

ARJANTİN

Arjantin ordusu ikiye bölündü..

Yeni raund

Peroncuların geçen seçimlerdeki başarısından beri buhrandan buhrana sürüklenen Arjantin yeni bir kuvvet denemesine tanık oldu. Ordunun iki kanadını temsil eden kuvvetleri karşı karşıya getiren deneme, askerî zaferiyle sonuçlandı.

Yeni kuvvet denemesi, seçimleri Peroncuların kazanmasının sorumluluğunu Başkan Frondizi'ye yükleyerek kendisini zorla iktidardan uzaklaştıran, Frondizi'nin yerine getirdikleri kukla cumhurbaşkanı Guido'ya her işediklerini yaptırarak ve «kırmızılar», «goriller» diye adlandırılan askerî şeflerin; «maviler», «mesruî» yetkililer diye adlandırılan askerleri temizlemeğe girişmesi üzerine başladı. «Kırmızılar»ın istediği, Arjantin'de Peroncuların kökünü kazıyınca kadar «temizletici askerî bir idare altında tutmak. «Maviler» ise seçimlerin sonucu ne olursa olsun buna saygı gösterilmesini istediklerini ileri sürüyorlar.

Geçen ayki askerî buhran sonunda Ordu Bakanlığına getirilen General Jose

Cornejo Saravia'nın kilit noktalarına «kırmızılar»ı yerleştirmeye başlaması, «maviler»i huzursuzluğa atmıştı. Özelikle, emekli General Bernardino Labayru'nun Genel Kurmay Başkanlığına, yine emekli General Juan Bautista Loria'nın Başkomutanlığa tayini Buenos Aires'in 20 kilometre batısındaki çok önemli bir garnizon olan «Campo de Mayo» nun komutanı General Julio Alsogaray'ın hoşuna gitmedi. Birinci zırhlı tümenin komutanı ve Arjantin Maliye Bakanı'nın yeni olan General Alsogaray, Süvari Birlikleri Komutanı Pascual Pizarini, Genel Kurmay Başkan Yardımcısı General Eduardo Luchesi ile birlikte, Ordu Bakanının bu tayinlerine itiraz ettiler. Hükümet aleyhindeki demecinden dolayı oda hapsine mahkûm edilen Albay Lanusse de bunlara katıldı. Bunun üzerine Ordu Bakanı General Saravia, bu komutanların görevlerine son verdi. Ama «maviler» den olan subaylar bu kararı dinlemediler. Üç üsl general, «Campo de Mayo» nun komutanlığını «maviler» den olan General Juan Carlos Onganía'ya verdiler. Ordu Bakanı General Saravia, askerlere karşı sert davranılmamasını istiyor. Bu ama, bunu sağlayacak kuvvete sahip değildi. Özellikle hava kuvvetlerinin, yaklaşmanın bastırılmasına katılmayacaklarını bildirmesi Ordu Bakanını güç duruma soktu.

Zenci Meredith, üniversiteye giriyor. Faşistlere rağmen ve kan pahasına!..

Çarpışmalar başlıyor

Talihsiz cumhurbaşkanı Guido bütün buhranlardaki gibi kolları sıvayarak işe girişti. Komutanları konuşmağa, anlaşmağa çağırıldı. Ama «maviler» direndiler. Yapılacak başka birşey yoktu. Nitekim cumhurbaşkanlığından yayımlanan bildiriye Genel Kurmay Başkanı Labayru ile Başkomutan Loria'nın yeniden emekliye ayrıldıkları, Ordu Bakanının istifa ettiği, yeniden hükümet kurulmasını kolaylaştırmak için bütün bakanların cumhurbaşkanına istifalarını sundukları açıklanıyordu.

Fakat bu sefer direnme sırası «goriller» e geçti. Emekliye ayrılan iki general bu kararı kabul etmediler. Henüz bunların baskısı altında bulunan Guido, ilk bildiriye bütün hususları iptal eden ikinci bir bildiri yayınladı. İş kuvvet denemesine kalyordu. Bunda da «maviler» elverişli durumda bulunuyorlardı. Nitekim başkent üzerine yürüyen «maviler» 120 kişinin ölümüne sebep olan çarpışmalardan sonra «goriller»i işbaşından uzaklaştırdılar.

Ne olacak?

«Maviler» in lideri General Onganía, bu başarı üzerine Cumhurbaşkanı Guido tarafından Ordu Komutanlığına tayin edildi. General Onganía'nın ilk işi, ordunun kilit noktalarını «kırmızılar»dan temizlemek oldu. «Kırmızılar»a mensup 300 den fazla yüksek rütbeli subay tevkif edildi. İktidarı ele geçiren «Maviler» bir an önce seçim yapılmasını istemektedirler. Bununla birlikte, genel seçimlerin ne zaman yapılacağı, yapılınca hangi şartlar içinde geçeceği, seçim sonuçlarının tanınıp tanınmayacağı birer meçhûl olarak kalmaktadır. Bilinen tek husus, Arjantin'in, ikiye bölünmüş ordusuyla, şimdi eskisinden daha büyük bir buhranın arifesinde olduğudur.

A. B. D. Faşistler, zenci çavuşu Üniversiteye sokmamak için direniyorlar.

Mississippi zenci James Meredith, Amerika Birleşik Devletleri Hava Kuvvetlerinde askerlik görevini yaparken kimsenin aklına Meredith'i bundan alıkoymak gelmiyordu. Fakat çavuşluğa kadar yükselen Meredith, terhis edildiği vakit Mississippi'deki Oxford Üniversitesine yazılmağa kalkınca herşey değişti. Irk ayrımcılarına göre, zencilere görev yüklenemebildi ama hak tanınamazdı. Böylece, geçen hafta, Mississippi'nin Oxford şehri Birleşik Amerika'nın çirkin ırkçılık gösterilerinden birine daha sahne oldu. Üniversiteye kabul edilmeyen Meredith, mahkemeye başvurdu. Mahkeme üniversiteyi haklı çıkarınca da istinaf mahkemesine gitti. İstinaf mahkemesi Meredith'in üniversiteye kabulüne karar verdi. Fakat yanında adalet mensuplarıyla üniversiteye giden ve mahkemenin ilânını gösteren Meredith, doğrudan doğruya Mississippi eyaleti valisi Ross Barnett tarafından nazikâne kapı

dışı edildi. Şimdi çavuş Meredith'in üniversiteye girmesini sağlamak için Başkan Kennedy'nin kardeşi Adalet Bakanı Robert Kennedy, federal polisleri, serileri ve bir istihkâm bölüğünü Mississippi'de topladı.

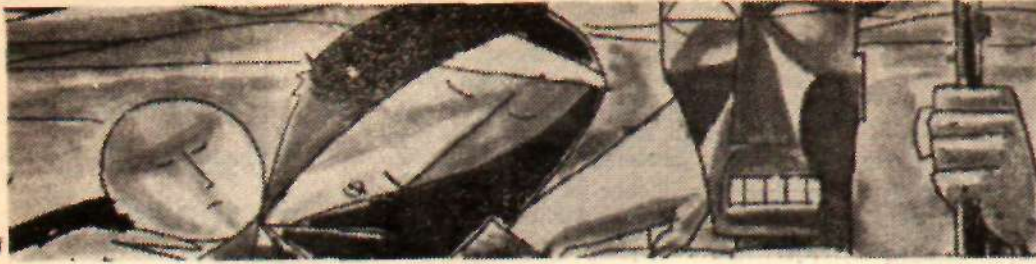
Açığı sağcı emekli general Walker, bunun üzerine barikatlara kurdu ve Federal Kuvvetlerle 2 ölü, 50 yaralıya mal olan bir çarpışmayı göze aldı. Kan dökmemesi, Vali Barnett'e biraz aklını başına getirdi ve Meredith'in üniversiteye girmesini kabule mecbur kaldığını radyo ile ilân etti. Fakat, olayın kapanıp kapanmadığı inandırılmaz.

İNGİLTERE

Liberal Parti sola açılıyor..

1922 genel seçimlerine gelinceye kadar İngiliz Liberal Partisi, Muhafaza-kâr Partisiyle birlikte İngiltere'nin ikinci büyük partiydi. Fakat o tarihten beri yıldız gittikçe sönmüştü. 1955 ve 1958 genel seçimlerinde ancak altışar üyelik kazanan Liberal Partinin, son yıllardaki ara seçimlerinde gerek Muhafazakârların gerekse İşçilerin aleyhinde başarılar elde etmesi, İngiltere'nin siyasi hayatında beklenmedik bir yenilik oldu. Liberal Parti, bu başarıyı, İşçi Partisi'nin bazı meselelerinin ondan daha barışçıl olarak savunmasına borçluydu. Geçen haftaki yıllık kongresini yapan Liberal Partisi'nin, yaklaştığı hissedilen genel seçimlere bu duruma göre içinde tutarak hazırlanmış bir karar tasarısı, işçilerin sinai işletmelerin kârından yararlanmasını ve çabucuk plânlarında bunlara söz hakkı verilmesini istemektedir. Seçimler yaklaştıkça Liberal Parti'nin «sola açılışı»nın daha da ilerlemesi beklenir.

ÇUKUROVADA BİR TOPRAK CİNAYETİ

Nurer Uğurlu

Toprak bu...

Derler ki, Tanrı kullarına bir lütf olarak Çukurova'yı yaratmış. Bereket vermiş. Yıl on iki ay yeşilini eksik etmemiş. İki kardeş nehir baştan—başa ovayı sulamış. Akdeniz den Toroslar'a kadar uzanan bu toprak nice derterli bağrında saklamış.

Ve bir ermiş, bir gün dalgınlıkla bastonunun bu toprağa ekmiş. Toprak bu. Baston hemen oracıkta gövermiş. Dal—budak salmış. Çukurovalı toprağına güvenir. Bütün bu efsanelerin doğrufuğuna inanır. Nasıl inanmaz ki? Bu toprağı yıllardır tanıır. Karış karış bilir. Bu toprak bir beşkadır. Daha bir tatl, daha bir gerçekçidir. Hele Nisan yağmurlarından sonra toprağın koku su, bütün bir yıl, Çukurova'lıyı sarhoş bırakır. Nisan ayının bir kutsallığı vardır. Toprak bu ev'da uyanır. Renklerin en güzeli yeşil, oya'yı bir uçtan diğer uca donatır. Pürenlerin, çamların kokusu dağlardan ovaya yayılır. Ya portakal kokusu? İşte bu kokuya dayanılmaz doğrusu. Her oval toprağına çoluğuy la, çocuğuy la bağlı. Toprak onun hem anası, hem kardeşi, hem bacısı. Ovalı doğarken toprakta doğmuş olurken toprağına gömülmüş. Toprak vermiş, o gül müş Susuz kalan toprağı kanyıla sula mış. Bir karış toprak için aç kalmış. Kavga etmiş.

Çukurova yaşamış. Çukurova görmüş—geçirmiş. Ama büyüklüğünden birşey yitirmemiş. Nice Şehleri, nice Padişahları eskitmiş. Ahn elinize kaz mayı, küreği, Kazım Tarsus'u, Misis'i, Arsuz'u. Birçok Kralların, birçok Krali çelerin mezarlarına, saraylarına raslar sınız. Belki St. Paul'u görürsünüz. Siz lere anlatacağı şeyler çoktur bunların...

Ovalı bir aşık

Pek o kadar uzağı gitmiyelim. Gelin bir ovalı aşığın sazına kulak verelim. Bakalım ne söylemiş. Ne anlatmış. İlan gi aşıkta, hangi gerçekten söz etmiş. Çukurova'nı ozanlar, dağına, taşına, top rağına aşiktir. Haksızlığa, zulme her zaman karşıdır. Aman demez. Doğru bildiğinden geri dönmeyiz. Yaklaşalım bu aşık neler söyler bir bakalım.

Ovalı bir aşık Sadık
Adana'dan kaçtı gitti
İsmet Paşa aman dedik
Ağalardan yana çıktı

Demek ki... Çukurovalı aşık aman demiş. Dert yanmış. Önemlidir. Çok önemli bu dert yanma. İlgillilerin kulak vermeleri gerekir buna. Ovalı aşık ların sazları konuşmasın. Dert dökme sin. Ha'k bu sazdan gelen sese bütün varlığını verir. Dinler. Ölürcesine din ler. Sanmayın ki yalnızca dinler. Döne lim geriye bakalım tarihe. İşte Dadaloğ lu ölümlerde duruyor. En canlı bir örnek. Eline sazını almasın aşık. Halk aşık tan yanadır.

Demek ki... Çukurovalı derter. Bu bereketli topraklar üzerinde olan bütün haksızlıklardan haberi. Sakının ağa lar. Sakının beyler. Bu toprakların Kralları, Hükümdarları. Binlerce dö nüm toprakların sultanları. Çok yaptı nız. Çok ezdiniz ovalıyı. Aman dedirtti niz. Toprağına el koydunuz. Oğlunu öl dürdünüz. Pir aşıkına çalıştırdınız. Nice lerinin önce malını, sonra canını aldı nız. Kendi ekmeğine, kendisini muhtaç ettiniz. Unutmaz bunları ovalı. Bir Çu kurovalı olarak söylüyorum. Yaramız içten. Onulmaz. Kolay kolay iyi olmaz. Ovalının kızını mı kaçırmadınız? Top rağı mı almadınız? Eşkiyalı besleyip üzerlerine mi saldım adınız? Cinayet ler mi işlemediniz? Cinayetler. Hangi birini anlatayım. Adana Adliye Korido runu şöyle bir dolaşın. Nice gözleri yaş lı anaları, babaları görürsünüz. İşte

bir fanesi. Çok yakından bildiğim, tanı dığım.

Ve masal böyle başlar

Yıllar öncesiydi.

Üç çocuk babası bir köylü, yazıha nenin kapısından içeri ürkek adımlarla girer. Masa başında oturan adama ağa yı sorar. Ağamın dışarıya çıktığı, karşı lığını alınca gözleri bulanır. Gidecek bir taraf, oturacak bir yer arar. Yazı hanede oturanlara şöyle bir bakar. Bunların yanına otursam acaba yakışık alır mı? diye düşünür. Sonra kararını verir. En iyisi ağayı dışarıda bekleme li. Oturur kaldırımın kenarına. Ve dü şünmeğe başlar. Kafasında söyleyeceği sözleri sıralar. Yerine koyar. Nasıl bir dert yakıncasını tekrarlar. Dakikalar ca, saatlerce bekler. Gözleri deler. Yazı haneye giren çıkanın sayısını şaşırır. Derken akşam olur. Ne ağa var, ne ka lıp. Hepsini gitmiş. Kapının yanına ge lir, ellerini cama dayayıp, içeriye görü nürde tek bir canlı olmadığını inanın caya kadar bakar. Bugün olmadı. Yarın gelirim, diye gider. Bu böylece üç gün sürer. Sonunda ağayı bırakıp dertini kâhyaya açar. Köyde söylemişlerdi. Ağamın yanına varmak zor. Aracı bir adam bulmak gerekir. Ona anlatmalı. O da ağaya söylesin. Bu iş için kâhya dan iyisi olamazdı. Hem duymuştun da ağamın kâhyayı çok sevdiğini. Dür sö zünü iki etmediğini.

Bak kâhyam

— Bak kâhyam. Sana bir dertimi anlatayım. Eğer bu dertime bir çare bulursan sana ölüncüğe dek dua ede rim. Bilirsin benim halimi. Bizim ço cukları. Hani ben olmasam ellerine bir parça ekmek bile geçemiyecem. Ele— güne muhtaç olacaktılar. Aç susuz kala caklar. Var sen bu dertimi ağaya söy le. Bulursa o bulur çaresini. Bilirim. Ağamızı tanıırım. İyilik sever olduğunu işittim. N'olur kâhyam anlat ağama.

Muhtardan beni sormuşlar

— Geçenlerde köye candarmalar geldi. Muhtardan beni sormuşlar. Muhtar tarlada olduğumu söylemiş. Candarmalar söyleyin ona, ya şubeye ken di isteği ile gelir, ya da biz onu getirme sini biliriz, demişler. Akşam muhtar beni çağırdı. Olamı biteni anlattı. Aman dedi, ne yapacaksın yap. Ya yarın kal kıp şubeye teslim olursun ya da ben seni teslim etmek zorunda kalacağım. Muhtara anlattım dertimi. Ben olma sam çocuk çocuk açlıktan ölür. Nedir ki çocuklar, el kadar. En büyüğü on ya şında. Ne gelir onun elinden, Anası has ta. Bacım kendi başına öbür köyde. Ye ni evli. Ne yapmalıyım, dedim. Vallahi bilmem, demez mi? Şaşırđım. Soara, yarın gel de bir kolayına bakarız, de di. Vardım yanına. Bana uzun uzun bir şeyler anlattı. Aklımda kalam şu: De digine göre bazıları şubede muayene oluyormuş. O zaman sakat çıktın mı iş değişiyormuş. Sen bir kolayını bulup kendini sakat çıkartırsan kurtulursun, dedi. Hani aklıma yalmadı da değil. Peki ne yapmalıyım? dedim. İşte o za man bizim ağamın bu işi çok kolay yapı bileceğini söyledi. Ben de kalktım köy den baraya geldim. Günlerdir bekle rim. Dür lürlü bulamam ağamı. Sen bu işimi bir söylesen ağama. Ağamın gö zü gönlü tok. İyilik sever olduğunu bi lirim. N'olur kâhyam bak senin eline düştüm. Bu işimi yapıver.

Malımı, paramı esirgemem

Kâhyanın bir anda gözleri parlar. — Bu çok zor bir iş. Bunu ağama nasıl anlatırım. Karşımızda koca asker lik dairesi var. Ağam kolay kolay bu işe elini almaz. Hiç sanmam. Üzerine kaynar sular dökülmüş o lan köylü ne yapacağını şaşırır. Yalvar mağa, yakermağa başlar. — Malımı paramı esirgemem. Yeter ki bu iş olsun. Çoluk çocuk aç kalma sıı

Kâhya,

— Bir söyleyim. Sen bu gün git bir—iki gün sonra yine gel. Ben anla tayım. Bakalım ne diyecek. Cevabını sana bildiririm.

Köylü yarı şen, yarı sevinçli köylü ne döner. O günün gelmesini işle çeker. Gün gelir şehre iner. Ve kâhyayı yakalar.

— Aman kâhyam n'oldu? Ağama söyledin mi?

— Söyledim. Söyledim ama, ağa pek önemsemedi. Çarpık iş. Zor iş, dedi.

— Peki,

— Ben anlattım. Senin yerine yal vardım. N'olur şu zavallının işini yap. Ağam, peki olur olur, dedi. «Yalnız bu işe çok parası gider. Çünkü şube reisi ne para yedirmemiş gerekir. O kadar parayı verecek durumda mı?» diye sor du. Ben bir şey söylemedim. Bir sora yım, dedim.

— Kaç para kâhyam

— 500 T.L. (3—9 yıl önce)

— Çok para kâhyam.

— Ne yapayım. Çok zor iş bu, dedi.

Ağa önce paraya elini sürmez

Köylü tarlasını, ineğini, öküzünü satır. Parasını cebine koyup şehrin yo lunu tutar. Nasıl olsa parağır bu. Önem li değil. Bulur kâhyayı. Çıkarlar ağamın huzuruna. Olamı biteni anlatır. Verir parayı. Ağa önce paraya elini sürmez. Kâhya alır. Artık işinin olacağına ina nan ve güvenen köylü sevinç içinde kö yüne döner. Uzun uzun anlatır olamı.

Aradan birkaç hafta geçer. Köylü rahat bir şekilde tarlasında çalışır. A ma jandarmalar yine gelir. Muhtardan yine sorarlar. Muhtar tam ve kesin ce vabını verir. Köylüyü teslim edecek. Belki bir iyilik olur diye Muhtar odası na çağırır köylüyü. Durumu anlatır, ka rarını bildirir. Köylü ne yapacağını şaşır mış bir durumda şehre iner. Ağamın yazıhanesine gider, anlatır.

İnkâr eder

Jandarmalar gelir. Köylü ağaya gi der. Muhtar ihbar eder. Ne yapacağını şaşır an köylü, artık ağaya sert konuş mağa başlar. Her gün ağamın yazıhane sinin önünde oturur, dertini gelene gi dene anlatır. Parasını geri ister. Ağa vermez. Karakola gider. Verdiği parayı ispat edemez. Ağa aldığı parayı inkâr eder. Bir gün ağayı yolda çevirir. Bu işin sonunun ne olacağını sorar. Ağa kendisini tanımadığını söyler. Çaresiz kalan köylü işi kötüyeye vurur. Ağayla başa çıkamayacağını anlamasına rağ men, bağırıp çağırmağa başlar. Artık bu iş ağa için de usanç vermiş olur. A ğa adamlarına emir verip, bu adamı jandarmalara teslim etmelerini söyler.

Sağ olun, var olun ağam

Ağamın adamları biçare köylüyü jandarmalara teslim ederler. Köylü eli ne takılan kelepçeyle birlikte şubenin yolunu tutar. Yalnız şubeye gitmeden önce jandarmalardan bir ricada bulu nur. Şehre inmişken bir yere uğruya çağım söyler. Ve ağamın yazıhanesinin yolunu tutar. Ağa eli kelepçeli köylüyü görünce önce güler, sonra adamlarına köylüyü kapıdan içeriye sokmamaları ni emir eder. Köylü kavgaya gürültü içeri ye girer. Elindeki kelepçeyi ağaya gös terir.

— Sağ olun, var olun ağam. Sizler hep böylesiniz. Bir soydansınız. Köyden kalkıp sana gelmede suç benim. Yalnız şunu unutma ağam. El elden üstündür. Askerlik bu, göz açıp kapayıncaya ka dar gelir geçer. Ne yapalım. Çocuklar için bir fedakârlık yapalım dedik. Olma

da. Kader de bu varmış. Ama askerlik ten geldikten sonra bunu senin yanına bırakmam.

Ağa o kadar bu söylenene güler. Ve köylü asker ocağına gider.

Asıl iş

Asıl iş şu: Köylünün sattığı toprak ia ağanın adamlarının yolu ile yine ağanın toprağına katılır. Ve muhtarda ve Tapu Dairesinde çevirdiği dalevere lerle, toprak ağanın binlerce dönüm olan arazisine karışır, gider. Fakat Tapu Dairesi böyle bir olaya nasıl olur da ses çıkarmaz. Anlamıyorum doğru su. Bu olay da, bir sessizlik perdesi içinde durur.

Çukurovada toprak meseleleri Ta pu Dairesinde değil, barda, sazda, kah vede halledilir. Tapu Dairesinin bütün adamları Çukurova ağalarının tuttuğu dir Ağanın sözünü geçirmedeği hükü met kapısı yoktur. Çukurovalı bunu böyle bilir. Ve bu olaya Cumhuriyet devrinden bu yana tanıklır.

Derken askerlik biter

Derken askerlik biter. Köylü döner. Bakar toprağına. Ve bütün toprakları nın ağanın malı olduğunu öğrenince, yerinde duramaz. Askerlik ocağında öğrenmişti, silah kullanmasını, atış etmesini. Arkadaşları da söylemişler di. «Ağa senin malını göz göre göre elinden aldı. Kendi malına kattı. Er

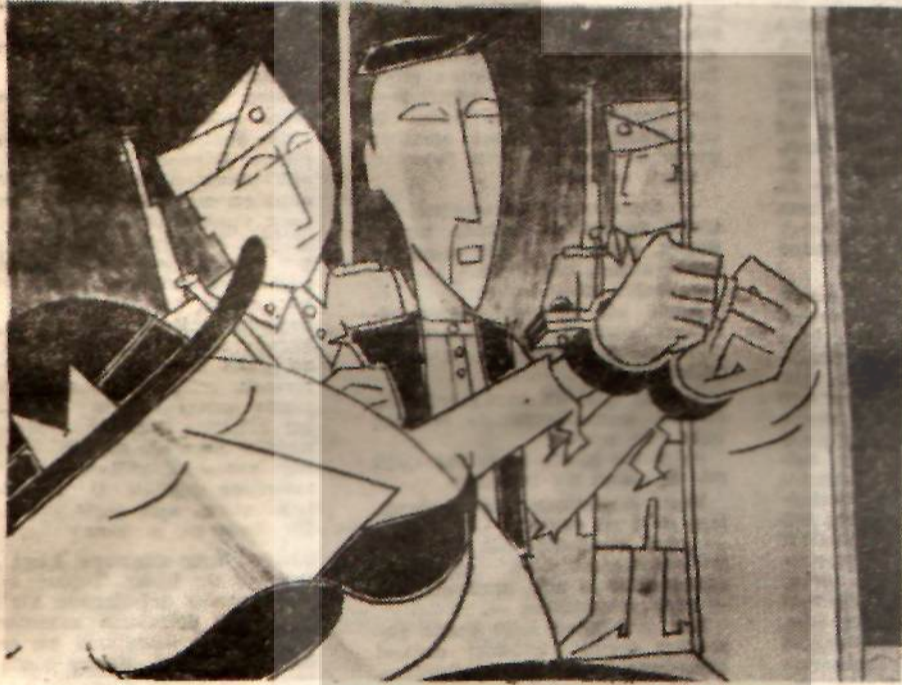
Bir yofunu bulan ağa, bu köye gidecek olan aşı memurunu öğrenir. Memuru yanına çağırır. Durumu an latır. Eğer o köylüye, aşı yerine bir işne yapıp öldürürse kendisine çok para vereceğini söyler. Nasıl olsa kim seceklek bitmez. Bilse bile bir yanlışlık olmuş, denir. Sonra bu adamın uğraşacak kimsesi de yok. Ve böyle ce ağa aşı memurunu kandırır. Köye giden memur bütün işne ve aşıları yaptıktan sonra döner. Çok geçmeden köylü de hakkın rahmetine kavuşur. Böylece köylü ağayı öldüremeden, kendisi ölür.

Kimi köylüler bu ölümü çeşitli şe kilde yorumlarlar. Bazı köylüler, ağanın toprağını almasının içine otur duğunu söylerler. Kimisi askerlik yap manın onuruna dokunduğundan söz eder. Böylece bir hiç uğruna bir kişi yok olup gider. Nasıl gider? Neden gider? Akıllar bir türlü almaz. Hani kanunlar? Hani insan hakları? Hepsi kitaplarda, masalarda kalan şeyler. Ha ni konuşmalarda, konferanslarda, ya zılarda söz konusu olan kanunlar, nerde?

Daha bitmedi

Masamız daha bitmedi. Hiç bi ter mi? Ağa varken, bey varken. On ların tahtlarına çıkması, bizlerin de evlerimizde, odalarımıza dönmemiz ge rekir.

Aradan yıllar geçer. Ağa olanları unutmus, siyasi faaliyetlere katılmış

keksen, yiğitsen sen bunu ağanın ya nına koyma». Askerliğini bu kin ve bu öfke içerisinde bitirir. Kafasında tek mesele vardı. Nasıl olsa ağa top rağını, almakla beni öldürdü. Benim de onu öldürmek hakkındır. Bu söz leri her yerde, olur olmazın yanında söyler. Köylüler bu sözü hiç iyiye yormazlar. Hemen ağaya yetiştirirler. Ağa bu, kör bir itin kursunuyla hiç ölmek ister mi? İşe köylüden daha önce davranır.

Aşı

Celtik Çukurovanın başına bir derttir. Ekilmesi, sulanması hâdiseler yaratır. Kanun içerisinde ekimi yapı lan çeltiği, ağa canının istediği yere eker. Şehir içine kadar gelen çeltik ekimi, bütün Çukurovalıyı tehdit e der. Binlerce şivrisinek köylere do lar. Yaşamak, soluk almak, artık im kânsızlaşır. Sıtma hastalığının en ucuz ve kolay olduğu yer Çukurova dir, desem şaşırmayın. Sıtma bu. Bü tün köylere karar geçirir. Küçük bir çocuk bile sıtmanın nasıl amansız bir hastalık olduğunu bilir. Nice de likanlılar, nice genç kızlar bu hasta lıktan göçüp gitmişlerdir. Çukurova çeltik yatağı. Sıtma yatağı. Çukuro vada çeltik bire bin verir. Her evin bir tek hastası olursa o yıl sıtma az olmuştur. Öyle zamanlar olur ki, bü tün ev halkı hastadır, yataklardadır.

Bu sıtma hastalığı ile ilgili Çu kurovada bir dernek kurulmuştur. Adı Sıtma ile savaş derneğidir. Çel tik ekiminden önce ve sonra, her yıl, bir çok memurlarını köylere gönde rir. Aşılar, iğneler yaptırır. Sıtma hastalığına karşı koymak için köylü ler seve seve aşı olur, iğne olur.

Partilere girmiş. Partilerden çıkmış. Adam tutmuş, adam toplamış. Liste lere girmiş. Aday olmuş. Derken Tür kiye Büyük Millet Meclisinde bir san dalyelik yer tutmuş. Çıkan kanunlara elini kaldırıp hakkında konuşmuş. Bir çok kanunları anlamadan, bilme den geri çevirmiş. Çevirir ya. Ne de olsa kanun yasaklar ülkesidir. Her ül kenin bir sahibi yok mu? Var. İşte bizim ağa bu yasaklar ülkesinin hü klümdarı olur. Seçim bölgesine gelir. Seçmenlerin dertlerini dinler. Dertle rine ortak olur. Ama asıl dert sahibi nin yanına yaklaşmaz.

Oç.... Oç

Büyür köylünün oğlu. Yetim bü yür, babasız büyür. Babasına yapılan ları bir bir öğrenir. Çukurovalı bu, hiç bırakır mı öcünü? Gün geçtikçe anlatılanlar, söylenenler kafasında bü yür. Annesinin tarla başında ağlama sını bir türlü kabullenmez. Ve işin as lını annesinden öğrenir. Ağaya olan kını büyüdüğüce büyür. Ağayı mahke meye verip hakkını aramak ister. Ve bu isteğini gerçekleştirir. Bütün var nı yokunu bu yolda harcar. Eline tek bir şey geçmez. Olmaz. Olamaz, diye bağırıp çağırması hiç bir anlam taşı maz.

Kanunsuzluğun böylesi ne duyul muş, ne görülmüştür. Nasıl bir iş bu. Böyle iş olur mu? Olmuş arkadaşım, olmuş. Bal gibi olmuş. Gözlerimizle gördük. Fakat hiç bir zaman ispat edemedik. Sen sanma ki yalnızsın Çu kurovalım, sağdıcım, kırvem. Hayır kırvem, hayır. Nasıl olsa bir gün bu lur hak yerini.

Vuracam

Mahkeme uzadıkça uzadı. Artık usanç vermişti. Delikanlı da bu işi bir an önce bitirmek istiyordu. Avukatla ra verilen paraların, pulların hepsi boştu. Kafasına koydu. Babasının ya pamadağını yapacaktı. Vuracaktı. Öl dürecekti ağayı. Nasıl olsa babasın dan kalma (askerlik ocağından çal ma) bir tabancası vardı. Hem de mah keme salonunda, hakimin önünde vu racaktı. Bu işin bir sonu olmalı. En iyisi temizlemektir.

Mahkeme günü sakın bir şekilde tabancasını beline koyup Adliyenin yolunu tuttu. Nasıl olsa bugün karar günüydü. Geldirdi. Gelmesi de gerekir di. Daha başka işlerinin olduğunu da duymuştü. Mahkeme salonu hınca hınc doluydu. Kalabalık bir ağaya, bir de yoksul köylü delikanlısına ba kıyordu. Yiğitlik bu. Delikanlılık bu hiç durur mu?

Mahkeme sonuçlandı. Delikanlı hiç bir hak kazanamadı. Bu kadar masrafları da boşuna oldu. Sakın ve sessiz bekle. Kalabalık dağıldı. A ğa hazretleri yeni ve büyük Adliye sarayının merdivenlerinden inip, kar şıda duran otomobiline doğru yol al dı. Ve arkasından fırlayan delikanlı Ağayı yol ortasında yakaladı. Taban casını çekerek dört el ateş etti. Ağa, Milletvekili, Adliye sarayının önünde, kalabalığa, savcıya, polise bakarak ye re yıkıldı.

Yıkılış o yıkılış. Bir daha kalkma dı. Delikanlı biraz önce çıktığı yere, sakinlikle geri döndü. Ve Adana Cum huriyet Sayısına teslim oldu.

Delikanlının ne kadar ceza glydi ğini pek iyi biliyorum. Belki şimdi o delikanlı sağdır, cezası da bitmiştir.

İşte böyle

Küçük bir masal yazdım. Bu ka dar uzun olmasının nedeni şu: Son yıllarda ağaların Çukurova da yaptık

ları çok oldu. Artık ozanları ayakla nan bir Çukurova var. İsmet Paşadan aman dileyen bir halk var. Bilişim Çukurovalıyı, tanım. Çukurovalı bir aman diler, iki diler, iş başa düştü mü etinden geleni geri koymaz. İlgili ler kulaklarını kapamasın. Bunlar ya Çukurovalıyı tanımıyorlar, ya da bil miyorlar.

Kadrolinin Ağaları: Sizlerin yap tıkları Çukurovalının sabrını tasardı. Celtik meselesi, kaymakam meselesi bütün bir yurt ölçüsünde sizlerin na sıl ve ne durumda olduğunuzu göster di. Artık Savrun suyu yası akar. E linize aldınız Celtik komisyonu, çel tik ekim kanunu işlemez. İstediginiz şe kle sokunuz. Dahası var. Kadroliyi sömürdünüz. Çukurovalıya uzay ca ğında orta çağı yasattınız.

Ya sizler Kozan'ın beyleri. Kozan nın kalesi taştan biliyoruz. Ama ku şatırız yeni baştan. Ülkücü, ilerici Çukurovalı kuşatmasını bilir. Kozan suyu akar. Dönüp dönüp geri bakar. Portakallar, mandalinler sararmadan yere düşer. Kozanoğlu, Dadaloğlu ş i ze bakar. Kulak verin sözlerine. Ya bana atmayın. Ne der ne söyler bir bakın.

Dadaloğlu'nun yarın kavga kurular. Öter tüfek davlumbazlar vurular. Nice koc yiğitler yere serilir. Ölen ölür kalan sağlar bizindir.

Evet Ceyhanın pasaları. Celtik fabrikalarının hiç yoktan sahipleri. Çukurovalı yakınıyor dert döküyor.

Adana'nın patronları. Karşıvaka nın hükümdarları. Bürücek yaylası nın sâkinleri. Sizlerin yaptıklarını da unutmadı oval. Oval yanık, ova b içli. Çevirin gözlerinizi Kalekapısı na. Orada pantol satarlar, ceket. Çift çi Birliğinde nargile tokurdamak ko lay değil. O işçilerin sizlerden alacak ları var bunu bilin.

Bu sözlerin bir Çukurovalı oldu ğum için yürekten ve içtendir. Yara mız çok derinde. İyilemez. Lokman Hekim gelse iyi olmaz. Bunu bilenler nu söyleriz.

Reklâmlar için
En iyi vasıta
Gazete ve dergilerdir

Gazete ve Dergiler için de
Eu güvenilir aracı :

BASIN İLÂN KURUMU' dur

GENEL MÜDÜRLÜK : İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1
Kat 3 Telefon: 22 43 84 - 22 43 85

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İSTANBUL, Türk Ocağı Cad. No. 1
Kat 3

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ANKARA, Ulus İşhanı «E» Blok Kat
2 No. 41 Telefon: 19 58 17 - 19 57 87

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : İZMİR, İkinci Kordon Mimar Kemalet
Cad. Kâşık Kartalhanı Han Telefon:
23911

TELGRAF: BASINKURUMU

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ADANA, Abdül Paşa Cad. Nemo İşha
nı No. 46

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : BURSA, İnönü Cad. Aysan Han No. 29
Telefon: 2552

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ESKİŞEHİR, Porsuk İşhanı Kat 2 No. 1

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : KONYA, İstanbul Cad. Yusufpaşa So
kak Terzioğlu Pasajı No. 1

ŞUBE MÜDÜRLÜĞÜ : ZONGULDAK, Amele Birliği Pasajı
No. 15/16 Telefon: 2628

(Basım 16159-095)

"HAYDARİ KAMPI,"

Hüseyin Korkmazgil

«BU ADAMLAR ÖLÜMÜ
BİLE KEPAZE ETTİLER»
— Bir Alman SS'i —

BAZI gazete ve dergilerde Alman işçilerinin tefrika edildiği şu günlerde, kitapçı vitrinlerinde kara-sarı kapaklı, orta boy, orta kalınlıkta bir kitap boygösterdi. Adı «Haydari Kampı». Yazar, Themos Kornaros, Yunanca aslından çeviren, Nevzat Hatko, Yayınlayan; Ateş Kısbevi.

Ortalıkta şu sözler doluyor:
— Haydari Kampı'nı okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Evet, korkunç. Ama, nedir o korkunç olan? Dili mi, tekniği mi, anlatışları mı, anlatılmak istedikleri mi, nesit? Kimdir bu Themos Kornaros ve neresidir bu Haydari Kampı?

Ne zaman bir ekampı, «koğu» sözü duysam, tepeden tırnağa irkilirim. Gözlerimin önünde sarılar, kasalar, tel örgüler, namurlar, kırbaçlar, kan pıhtıları, kırkızıl yaralar, sakaflı yüzler, sıkılmış dişler, karanlık yüzler, yumruklar uçuşur. Motor gürültüsü ve kemik çatırması karışık hisler duyarım. Bu neden böyledir? Neden, «kampe» doyince o güzelim dinlenme kampları, «koğu» deyince o pırıl pırıl hastane koşuşları gelmez aklıma? Gelmez, gelemez. Çünkü kampın da, koğuşun da böylesini görme dik, okumadık durmadık dinlemedik. Bu iki «özgeçim» bide kamçı vuruşu, yara kırmızı, karantina sarısı eklektik bırakması bundadır.

— Okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Hitlerin «Meyan Kampı» ni okuyuşuna zaman lise birdiydim. Bugün, o kepiğ kalınlığı kitapçıdan çıkıncada kalanlar şunlardır: «Bize petrol lazım. Nerde var? Romanya'da. Romanya'yı alacağız. Bize kömür lazım. Nerde var? Polonya'da. Polonya'yı işgal edeceğiz. Bize demir lazım. Nerde var? Fransa'da. Fransa'yı tepeli-yeceğiz! Çünkü Çermen ırkı, ırk ların en üstündür, Çermen ırkının dünyaya egemen olması gerek! Hüsn ulular Çermenle rin kölesidir.»

Bu matematik ifade, insanı pek sarımsıyor. Hatı, «Hadi be sen de. Dilişimün sens deyiş geçiyorun. Ama, bir de madalya nun öbür yüzü var: Öldür saçı motorlu birlikler, havaya savru lan kontler ve insan ölümleri, yüz binlerce insanın birkaç saat için de yok edilmiş, işitilmemiş işken- celer ve kan, kan, kan. İşte «Meyan Kampı» ni o matematik ifade; ardından bunlar gelmiştir. Aileden bir kişinin, birdenbi re delirmesi ve ortalık kırıp ge çmesi... Ben, Nazi çilçilğini buna benzettim. Bugün hâlâ, bir delinin tedavisi ve onun kırıp döktüklerinin onarılmasıyla uğraşırız.

— Haydari Kampı'nı okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Biz, Türkiye halkı, nazizm canavarlığından payımıza düşen bedelini yaşadık. Ama halkların çoğu, bu canavarlığı iliklerince-cek yaşadı. Tepeden tırnağa sı- lıhlı nazizme dişle, tırnağıyla, etile karşı koyarak. Naziler, Bal kanlara indikleri zaman, Türkiye de çoğumuz arpa ekmeği zevelli- yorduk. Ama, Nazi tanklarının altında çapınan haklar, o tank- ların demirlerini kemiriyorlardı. Özedirlik için, insan hakları için, insanlık için. Biz Nazilerin di- kentez saldırıp saldırmayacakları ni tartışırken, ülkeleri çilçilenen halklar, kanlarıyla nazileri boğ- mağa çalışıyorlardı. Biz ne gör- dük? Hiç! Alman faşizmini gaza- telerden, kitaplardan öğrendik ve onun ettiklerini çok usaktan gelen top sesleri gibi dinledik. Themos Kornaros, bir Shirer de- ğildir. Kornaros bize «Hitler rejii- minin doğuşunu ve çöküşünü» anlatıyor. Kornaros bize, Hay- dari Kampı'nda, faşizmin cana- varlaştığı; insani in insani e- ettiklerini anlatıyor. Hem, bizi- acındırmağa çalışmadan, yığıtçe- erkeğe anlatıyor. Çünkü onun- insanları, SS subaylarına, «Bu- adamlar ölümleri bile kepaşe etti- ler» dedirtecek kadar yığıt, ölkü-

cü, kahraman insanlardır. Hay- dari Kampı tutuklarından bir Napolyon Sukaçidis, bir Kostı var ki, insan onları tanıdıktan son- ra, kendi varlığından utanıyor. Kurşuna dizilmek, ipe kekilmek, kemikleri kırılarak öldürmek, açlık, susuzluk, uykusuzluk viz- geliyor onlara. Kudurmuş SS ler- rin kafa yorarak buldukları ölüm- lere gülüyorlar, ışık çalıyorlar.

— Haydari Kampı'nı okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Nedir korkunç olan? Nazilerin savaş güçleri mi? Nazilere karşı koyan halkların canavarca öldür- lülüğü mü? Bir anda yüz binler ce insanın yok edilmiş mi? Akla- gelmeyen işkeneler mi? Hayır.

Korkunç olan bunların hiçbirisi değil; korkunç olan, Merlin ve Haydari Kamplarında olup biten lerdir. Merlin ve Haydari, Nazile- rin Yunanistan'da kurdukları iki işken kampıdır. Bunlardan Haydari Kampı, 1943 eyıldünde kurulmuştur. Yani, «Almanların bütün kalbleriyle safere inandık- ları, Avrupa'nın çöküşünü bir- olup bitmiş bildikleri bir sırada- Bu sırada karşılarına dikilen en- büyük engel, Yunan halkının di- ranması olmuştur. Cepbeden sal- dırış bir sonuç vermemiştir. Bu- engel mutfaka ağırlıydı. Al- manları bu zor durumdaki «Özel Güvenlik» teşkilatının «Harp suç- lularını kurtardı. Bir başka kate- gori «Yunanlı» da bu işte onlara- yardım oldu. Panişe uğrayıp, istilacılarına anlaşılmaya giden emu kavemet aleyhtarlarına pasiflatlar. Direnmeye, çete savayına, grev ve sabotajlara paydos teslim sa- vunanlar. Bu fikirleri kendi gaze- telerinde ve sözde yeraltı yayın organlarında bu tezin sefil tem- silçisi birtakım aydınlar, millete- telkin ediyordu.

İstilacıların ve yerli «Özel Gu- venlik» teşkilatının ilk yardımağı — kurbanları bunlar olmuştur. «Böyle diyor Themos Kornaros. İşte korkunç olan budur! Bu kamplar, özellikle Haydari Kam- pı, «Yunan ruhunun çözdürmesi- ni, «Yunan halkının köleleştiril- mesi» ni, «Yunan kişiliğinin yok- olmasını» ni sağlamak amacıyla kurulmuştur. Haydari Kampı, İra- dey öldürmek, erahines lerin dü- şümlerine engel olmak, kısaca, köle ruhu, korkak, hain insa- nlar imal etmek için kurulmuştur. İşte korkunç olan budur! Yatan- larına ve halklarına ilk ihanet edenler de, «Yunanlı aydınların- azınlıkta kalan birkaç sefil nü- munesiyle, perişan Yunan aris- tokrasinin çoğunluğu» olmuştur. Böyle diyor Themos Korn-

ros. Ve bu doğrudur. Dünyanın her yerinde emperyalizme uğak- lık edenler, düşmanla işbirliği yapanlar, burjuvalar ve aristokrat- larıdır. Atatürk bile, gençliğe hi- tabesinde, bunu belirtmemiş mi- dir?

«Kale, içinden fethedilir» sözü, Nazilerle yepyeni bir anlam ka- zandırmıştır. Suçsuz insanları işken- celerle yıkmak ve bu insan yakı- nılarını halka göstererek, halkın- direnme gücünü kırmak. İşte, Yeni Nizam adlı çilçilğin kaz- kafalı SS'lerinin Yunan halkına- yaptıkları budur! Alman faşizmi- böyle tutunmağa çalışmıştır.

— Haydari Kampı'nı okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Burada, Haydari Kampı'ndaki Nazi işkenesini anlatacak değı- lim. Onu Themos Kornaros çok- güzel anlatmış. Kitabın neresini- açarsanız, karşınıza yepyeni bir işken sahnesi çıkıyor. Kampta- ki «L» adlı tutuk şöyle der: «Kim- daha çok aç çeker, çarmlıha ge- rilen mi, yoksa çarmlıha gerilenin- anası mı? Haksız yere asılan mı, yoksa haksız yere asılanı sey- renden mi? Köle mi, yoksa başka- sının köleliğini içinde duyan mı? Bün burada, eninde sonunda bir- gün öleceğiz. İş bitecek. Oysa, dışardakiler, bizleri sevenler, ö- mürleri boyunca her an, her da- kika hem bizim ölümlümüzü, hem- de kendilerinin ölümlünü ölecek- lere işkenenin amacını bundan- güzel hangi söz anlatabilir?

Afrika, Ortadoğu, Güneydo- ğu, Uzakdoğu'yu düşünüyorum. Batılı emperyalistlerin bu öle- ler halklarına yaptıklarını düğü- nüyorum. İşte koskoca Çin, işte- Hindistan, işte Oriadoğu ve işte- koca Afrika! Yüzyıllardır ayyon- la, alkollü, dinsel telkinlerle uyuş- tulmuş; kırbaçla, sıhla, işle- ezilen bu halklar, kölelik zincirini- nice kavzalandı sonra kırabil- mislerdir... İngiltere, o güneş bat- myan imperatorluğu unuttu mu? Amerika Kübayı unuttu mu? Ya Çin? O koca öle- e bereketli topraklar, o köleleği- rimiş halk kimin aklından çıka- bilir? Aslında, batılı emperyalist- lerin köleleştirme dejenerasi- yon — metodlarıyla nazilerinki- arasında bir ayrım yoktur. Ne- var ki, batılı emperyalistler — İngiltere olsun, Amerika, Fransa, İtalya, Portekiz, İspanya, Belçika- olsun — bu köleleştirme, yozlaş- tırma işini yüzyıllardır sürdür- müşler. Naziler ise bu işi bir- hamlede yapmak istemişlerdir. Maksatları zamandan kazanmak- tır. Bütün mesele bu!

Batılı emperyalistler... bisefin

başka bir köleleştirme metodu uy- gulamaktadırlar: Savaşla sınırdı- ğı edildikleri geri kalmış öleke- re ekonomik güçleriyle, kültürel- güçleriyle girmek. Kalenin bir- de böyle sığın fethisi vardır! Hangi geri kalmış ölekeye gidilse, Batılı emperyalistlerin bütün köp- rübağlarını tutmuş oldukları gö- rülür. Koca Afrika'ya incek — bon- cukla kandırıp sıhah zoruyla ege- menlikleri altına alan Batılı em- peryalistler, bugün, teknişyen, uz- man, atışçılık, kültür ilikçileri, iş- çisi, ağır sanayi mamulleri, yardım- ve gibi yollarla geri kalmış öle- leri sömdürme, ezme, çökertme yo- luna gitmektedirler. Yani kısaca, dün kapıdan kovulanlar, bugün- bacadan girmektedirler. Biraz dik- kat edilirse, nazilerin zorla var- mak istedikleri amaca, Batılı em- peryalistlerin uzun vadede, daha- centilmence, kurnazca varmak is- tedikleri anlaşılır. Batılı emper- yalistler, sömdürmelerini yitirme- korkusu ve telâşi içinde yeni sö- mdürme yolları ararlarken, Nazi- ler — üstün ırk hikâyesi bir ya- na — sömdürmesizlikten şikâyet- ederek sağa sola saldırdılar. «Lost Loco!»

Kitabı kapatıyorum, bu iki söz- cük kalıyor aklımda: «Lost Loco!» Bence yazar, kitabına «Haydari- Kampı» deyince kadar, «Lost Loco!» adını verse, daha iyi eder- di. Bu «Lost Loco!» lar, Nazi SS lerinin bütün namussuzlukla- rını, kana susamışlıklarını öyle- güzel anlatıyor ki, «Lost Loco!» sanki milyonlarca motorize sırt- lan, çocuk bahçelerine saldııyor.

Nazilerin Merlin ve Haydari- Kamplarında topladığı Yunanlı- ları çoğu, Yunan hükümetinin- esolcu» diye daha önceden hap- settiği kalelere doldurduğu kim- selerdir. Naziler, bunları öteki- çarp suçlulara yla birlikte Mer- lin ve Haydari Kamplarına almış-lardır. Kamptakilerin çoğu, işçi- dir. Örneğin, erahines lerden U- zun Kostı ile arkadaşları arasında- geçen şu konuşma çok ilginçtir:

Kostı soruyor:

— Sana birşey soracaktım. Şu- bizim «çocukları» dışında birşey- mişler, solu mu, partizan mı ne, böyle birşey, doğru mu?

— Doğru Kostı, doğru!

Böyle bir karşılık beklemedi- ğinden, yüzünde bir ümitsizlik be- liyor. Köte tanıtmaşlar ona sol- cular.

— Sen çok sık görüştürdün de- onlarla, dışarıdayken de tanışık- lığın var mıydı?

— Vardı Kostı, vardı ya! Çoğu- nu dışarıdan da tanırdım.

Kostı düşünüyor. Bu «çocuk- lar» — yani solcular — burada — yani Haydari'de — bu kadar- iyi olduklarına göre, vazgeçmiş- olmalıydılar o eski sevdalarından — yani solculuktan —.

Hey güd! Kostı hey! Senin yan- ından geçip, içindeki cevheri- göstermeyen solcuların sorumlulu- ğu ne kadar büyük!

Kostı soruyor:

— Ne iş yapıyordunuz onlar dışı- rıda?

— Burada yaptıklarımızın aynı- ni, Kostı.

— Yani, işleri güçleri demek- fatiyorum. Çalışırdık, yani bir- işde, işs işs gezip serserlik et- mezlerdi, evlerine, ailelerine ba- karlardı yani? Kusura kalma ya- ni, benim okur yazarlığım yok-

du. Kimseye birşey sormaktan- da hep çekinmişimdir, hoddün- biri demesimler, cahilligimi yüzü- me vurmamışlar diyel.

Arkadaş, Kostı'ye durumu bir- bir anlatır. Sonra sorar:

— Hiç greve katıldığın oldu- mu Kostı?

— Hepsinel!

— Eh Kostı, öyleyse sen de bir- solcusun, sen de bir savayışın. Şu şartla ki, böyle olduğunun- sen kendin farkında değilsin. Çün- kü böyle işlerle uğraşanların hep- tembel, dalgacı, katı yürekli, sıf- çıkartlarını düşünen kimseler- olduğunun belletmişlerdir sana.

Uzun Kostı, halkın ta kendisi, Cahilligi, kandırılmışlığı, sağığı, yığıtlığıyla halkın ta kendisi!

Themos Kornaros, bütün dün- yaya, Alman faşizminin kepaşe- liklerini anlatıyor. İşkeneye göre- n korkağın, yığıtın, namusunun, namussuzun, güçlünün, zayıfın- iç dünyasına ışık tutuyor. The- mos Kornaros, kendi çıkarmı düş- manın çıkarıyla birleştiren uğak- ların, Nazi işkenesine mârız kal- dıkları halde, barış uğrunda, kar- deşlik uğrunda, sosyal adalet uğ- runda direnen bir avuç mukave- metçinin yüzlerini çiziyor. Vata- na ihanetle, vatanseverliğin ne- olduğunun gösteriyor. Bir avuç sol- cunun, bir avuç mukavemetçinin, o kudurmuş SS leri nasıl bozma- na uğrattığını anlatıyor.

— Haydari Kampı'nı okudum mu?

— Hayır. Ama hemen okuyacağım. Korkunç diyorlar.

Evet, çok korkunç! Bana gö- zelli tanımla deseler, hiç tered- düt etmeden, «Zuhne bağkaldırı- ların, özgür esirlerin, Nazi işken- cesine gübrek katılanların yüz- leridir» derim.

Themos Kornaros, kitabını Na- polyon Sukaçidis adlı bir kahra- mana adamıştır. Napolyon Suka- çidis, yedi dil bilen, yığıt bir sol- cudur. Haydari Kampı'ndakiler, ona yürekle bağdılar. Ondan- aldıkları cesaretle «öldüm bile ke- paşe etmişlerdir... Şöyle der Na- polyon Sukaçidis: «İnsanın ger- çek görevi, ömrünü üstünkörü- sürdürmek değildir. İnsanın ger- çek görevi, öbür insanların yanı- başında, onların içinde, onlara- yararlı olacak, onları daha ileri- ye, daha aydınlığa götürmeye ya- rıyacak, iyilik ve dürüstlük yo- lunda onlara engel olmayacak- bir nitelikte ömrünü yaşayabil- mektir. Ama bir savayış, bir top- lum savayış, sadece gerçek bir- insan da değildir. O, insanlığın- işığı, şavkı, açık seçik şurudur. Bir önderdir o. Gerektiğinde a- mansız, hele düşmana karşı çok- amansız bir önder. Toplum savay- şısı, insanlık değerlerinin bir bek- çisi, yeni değerlerin kazanılması- için yapılan savaşlarda bir öneü, bir siper eridir. Herşey başkaları- için! İşte ancak o zaman bir- toplum savayışını dünya niteliğin- den başkalarıyla birlikte hissesi- ni, nasibini almak hakkını kaza- rar. Bizim sevincimiz, öbür savay- çıların da sevincidir. Yaşadığımız- bu hayat bize en büyük sevinci- vermiştir! Kendimizi, insanoglu- nun iyiliği, ilerlemesi için yapı- lan savayış ilk safalarında, sağ- lam, arzulu, her an canını bile- vermeye hazır birer savayış ola- rak görevimizin büyük sevinci- ni başlatmışız bize kendi haya- tımız. Yaşadığımız hayatın hak- kını vermiş sayabiliriz kendimi- zi, bu hayatın hiçbir eksik yanı- kalmamıştır. Yarım çellidim kar- şısına çıktığımızda, infaz müf- ressinin karşısına dizildiğimizde, insanogluna şimdiye kadar nasip- olmamış yeni bir sevinç ve haz- duyacağız! Görevimizi kesin ola- rak yapmış olmanın sevincini, zevkini. Hiçbir kimseden şefa- at istemeye ihtiyacımız yoktur. Bile- lim ki herbirimiz Azrail'in karşı- sına çıktığımızda tebessümle- çıkalm. Bütün ömrümüz boyunca- karşılaştığımız fırtınalı badiyeler- de olduğumuz gibi.»

Napolyon Sukaçidis, bunu ra- hat koltuğunda, masa başında, viski kadehi elinde söylemiyor. Napolyon Sukaçidis bunu, Nazile- rin işkeneye kampında, Haydari- Rehinelere Kampında, sırında di- lim dilim kırbaç yarası olduğu- halde söylüyor, arkadaşları kur- şuna dizilirken söylüyor, kendii- nin de kurşuna dizeceğini bile- rek söylüyor!

İlk çevirisini okuduğum Nev- zat Hatko'yu, çevirideki bağarı- sımdan dolayı kutlarım. Uzun- Kostı benim halkına ne kadar- benziyor! Benim halkım, Uzun- Kostı'ye ne kadar benziyor!

«Haydari Kampı ni, kafasızlık- larını milliyetçilik paravani arka- sına saklamaya çalışan ağızları- sayıyalı faşist bozuntularının oku- masını çok isterim!

refah yolu

TASARRUFLARINI
ZİRAAT BANKASINDA
TOPLAYANLARA AÇIKTIR

ZİRAAT BANKASI

“BEYAZ GECELER,”

Nijat Özön

A nkara'da yeni sinema mevsimi resmen açılmadı ama, sinemalar ister tek, ister çift film oynatsınlar, programlarına arada bir ilk vizyon filmler de sıkıştırıyorlar. Christian Jaquet'in «La loi c'est la loi — Kanun Kanundur», Jean Valère'in «Les grandes personnes — Büyük Misafir» filmleri bunlardan. Fakat asıl sürpriz «Beyaz Gece» in oynatılışı. Bu «Beyaz Gece» in İtalyan rejişörü Luchino Visconti'nin daha önce yurtdışında birkaç kere gösterilen aynı adlı filmle bir ilgisi yok. Bu seferki «Beyaz Gece» bir Sovyet filmi. Sürprizlik yönü de bundan zaten. Çünkü yıllardan beri ilk defa, bir Sovyet filmi sinemalarımızda yer buluyor.

Radyolarda, Sovyet bestelerinin çalınmasının yasak edildiği, plakaların Hakanlar Kurulu kararıyla yurda sokulmasının önlenmesi gibi olaylara, şimdi pek rastlanmıyor ama, aynı tuhaf zallerin sinema konusunda sürüp gitmektedir. Oysa, kuş uçurtmayan o ünlü sansürümüzün bile, sakıncalı görmediği filmlerin oynatılmasında kaçınılacak bir yön olmasa gerek. Nitekim «Beyaz Gece» bu çeşit yasakların mânasızlığını açıkça ortaya koyuyor. Ama bu konuda hâlâ ne kadar örkek davranıldık, sinemalarımız da gösterilmesine izin verilen bu filmin gazetelerdeki ilanlarından ve perdedeki tanıtma yazılarından bile anlaşılıyor.

Öbür «Beyaz Gece» le karıştırmamızı istemiyen, fakat filmin neyin nesi olduğunu da açıkça belirtmekten çekinen sinemacı, sen son çeviren, Çaykovski'nin müziğiyle sesli» gibi sözler le durumu Meryem çalıyor. Ta, nitelik yanlarına gelince, beyaz perdede «Beyaz Gece» in tanıt-

ıncı adından başka, bir yazı yok. Rejişör, oyuncu, senaryocu, fotoğraf yönetmeni, vs. hak getire. Kısaacası bir Osmanlı kurnazlığıdır gidiyor.

Üçüncü «Beyaz Gece»

Sovyet rejişörü Ivan Piriyeff'in 1960 ta çevirdiği bu «Belyenoçki» — Beyaz Gece» le Dostoyevski'nin aynı adı (daha doğrusu «Uykusuz Gece» adlı, çünkü «Beyaz Gece» den amaç, «Uykusuz Gece» uzun hikâyesi, üçüncü olarak sinemaya aktarılmaktadır. İlk aktarma, yine Sovyet rejişörleri Grigorî Rogal ile Bayan Vera Stroyeva eliyle 1934 ta yapılmış. «Peterburgskaya noç — Petersburg gecesi» adını taşıyan bu aktarma, Dostoyevski'nin yukarıda adı geçen hikâyesiyle «Nostoçka Nezvanovası» adlı romanının birleştirilmesinden meydana geliyor. İkinci aktarma, Visconti'nin 1957 de Dostoyevski'nin hikâyesini çağın İtalyasına taşıyarak yaptığı «Le notti bianche — Beyaz Gece» l.

Piriyeff'in yeni uyarlaması, ufak tefek birkaç değişiklik dışında, Dostoyevski'nin hikâyesine tamamiyle bağlı kalıyor. Değişik için başkası, başkahramanın yaşadığından sonra, eski anılarına dalması. Dostoyevski'nin hikâyesinde başkahraman, dümdüz hayatını altüst eden serüveni sıcağı sığasına anlatır. Sonunda da ilk defa erişir gibi olduğu mutluluğu yitirince, herşeyi birdenbire kapkaranlık görür, sanki aradan on beş yıl geçmiş gibi herşey eskimiş, yıpranmış, yaşlanmış bulur.

Piriyeff, başkahramanın bu bir anlık düşüncesini gerçekleştirmiş

«Beyaz Gece» den bir sahne

gibi alıyor, yıllarca öteye gidiyor, başkahramanın filmin ilk görüntülerinde yaşadığı, hasta, kendini içkiye vermiş bir adam, bir insan enkazı olarak karşımıza çıkıyor ve geriye döndüğü kahramanın ağzından yıllarca önce-sinin bu gençlik anısını anlatmağa başlıyor.

Boşu harcanan yıllar

Bu anlatım, Dostoyevski'nin hikâyesinde de var, orada da herşey geriye dönüşle anlatılıyor. Ama Piriyeff, araya yıllarca uzaklık koyarken başka bir amaç güdüyor. Amacı, kahramanın hayatının en güzel günleri ni nasıl boşboğuşuna harcadığını ortaya koymak. «Beyaz Gece» in kahramanı Petersburg'ta yaşayan genç bir küçük memur. Hiç kim sesi olmıyan, hiç kimseyle arkadaşlık etmiyen, gündelik işleriyle kendini bir türlü uyduramıyan, ömrü düşler içinde geçen biri. Ancak geceleri Petersburg'un sessiz, karanlık sokaklarında dolayıp, dışı kurarken, ya da kapkaranlık odasında çubukunu tütürüp Walter Mitty'nin düşlerine taş çıkartırken, hayat kazanan bir insan. Piriyeff, nefis renklerle bezediği filminde, bu yapayalnız, gerçeklerden kaçan,

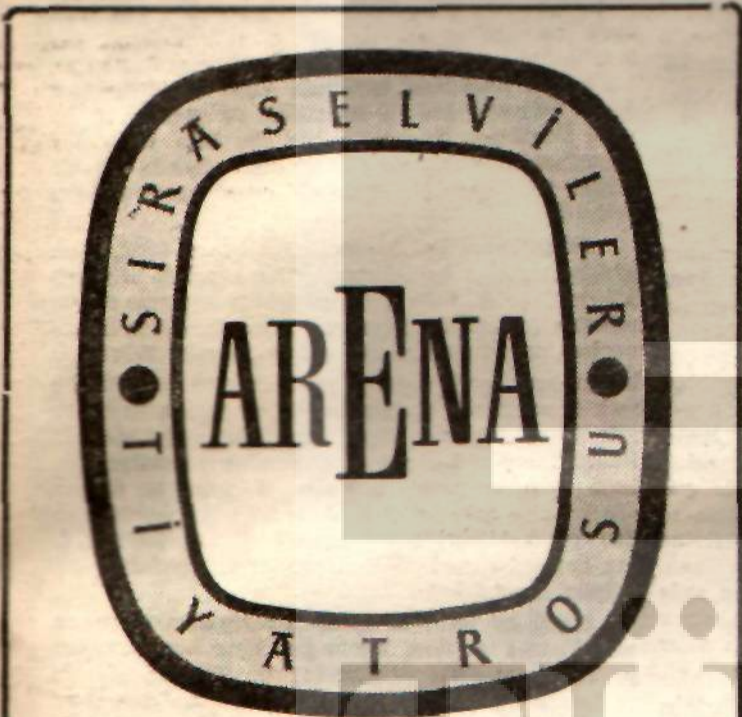
silik, «sathis» adamın, gençliğini boşboğuşuna harcıyan, sonunda bunun bütün acısını, ezikliğini duyan insanın durumunu başarıyla veriyor.

Aynı başarı, ninesinin diz dibinde geçirdiği yıllardan sonra, günün birinde yakışıklı kiracıya tutulan cahil, kendi halinde, fakat canlı, duygulu, seziş sahibi ve cana yakın Nastenka tipinin çalılışında de görüyoruz. Bu dar çerçeveli, üç kişi arasında geçen kısa aşk hikâyesinin anlatılışında Piriyeff, kahramanlarının psikolojik gelişimini ustaca çizmeğe ve oyuncularını başarıyla yönetmeye rahatça imkân bulmuş.

Buna karşılık, başkahramanın düşler içindeki yaşayışını göstermek amacıyla da olsa, araya sıkıştırdığı kalabalık sahneler, zengin dekoru sahneler, bu sade hikâye içinde fazla göze batıyor. Piriyeff'in bunu, hikâyenin gereğinden değil de, en çok sevdiği bir tünde kendini göstermek hevesine kapıldığından yaptığı belli oluyor. Gerçekten de, ikinci, üçüncü de dercedeki Sovyet rejişörlerinden olan Piriyeff'in en başarılı çabaları. Sovyetler Birliğinde en az gelişmiş olan emsalsiz güldürü türünde olanlardır. «Bogataya nevesta — Zengin gelina» (1938), «Traktoristi — Traktörçüler» (1939), «Svinarka İpatuk — Çoban kız ile domuz çobanı»

(1941), ya da savaştan sonraki «Kazaniye o zniye Sibirskoi — Sibirya toprağının masalları» (1947), «Kubanski Kazaki — Kuban Kazakları» (1950) Piriyeff, Grigorî Aleksandroff ile birlikte S. S. C. B. de bu türün başlıca ustası olarak tanınmıştır. «Beyaz Gece» ise, Piriyeff'in bir yıl önceki «Nastasya Filipovna» dan sonra, ikinci uyarlaması. Piriyeff, Dostoyevski'nin «İdot — Budala» adlı büyük romanının ilk bölümünden bu uyarlamayı yaparken, Dostoyevski'nin kendi eserlerinin tiyatroya uyarlanması konusunda ki şu düşüncesine bağlı kaldığını bir yazısında belirtmiştir: «İpek iğri, buna uygun dramatik tere çevirmeye engel olan bir sanat sırrı vardır. Fakat yine de bir roman, bir tiyatro yapıtına çevrilebilir. Yalnız bunu yaparken, eserin temel düşüncesini bozmadan konuyu temenlikle değiştirilmek şarttır.»

Piriyeff'in «Beyaz Gece» inin göze çarpan eksikliği, Visconti'nin uyarlamasına göre başarısızlığı da bu noktada ortaya çıkıyor: çünkü Dostoyevski'nin hikâyesini sinema özelliklerinden çok, tiyatro özellikleri taşıyan bir yol da uyarlamak, canlı sinema dili yerine, klasik ölçüler dışına çıkmıyan, duruk, sinema ile tiyatro sanatı arasında bocalayan bir dille anlatılmış «Beyaz Gece» dir.

İlginizi çekecek bir oyun dizisi

Alfred Jarry
ÜBÜ

Marcel Aymé
BAŞKALARININ
KELLESİ

Namık Kemal
GÜLNIHAL

Aristophanes
HUZUR

A. Ziya Kozanoğlu
DELİKLİ TAŞ
KLÜBÜ

Gbelderode
KIZIL BÜYÜ

Bertolt Brecht
PUNTILA AĞA İLE UŞAĞI MATTI

YÖN — 086

Birleşik Amerika, Güney Asya'da olduğu gibi, Küba'ya Silâhli bir müdahale yapabilecek mi?

Orta ve Güney Amerika ülkeleri, Birleşik Amerikanın uy-
sal pazarlarıydı. Bire bin veren yatırım ve plantasyon alan-
larıydı. Bu ülkeleri idare eden sivil ve asker diktatörlerle,
bu diktatörlerin çok yüksek gelirlerini paylaşmak isteyen dik-
tator adaylar, arasındaki sonu gelmez kavgalar, Birleşik
Amerikayı pek rahatsız etmezdi. Fakat son yıllarda durum
değişti. Birleşik Amerikanın ve onun emrindeki diktatör ve-
ya yedek diktatörlerin arkasında asıl halk sesini yükseltti.
Yeni ve zinde halk kuvvetleri sahneye çıktı. Birleşik Amerika
içinde âlemin nizamı, bu bölgede işte bundan sonra bozuldu

Mânalı bir
karikatür

Şevket Süreyya AYDEMİR

Son günlerde yayınlanan bir karikatürü belki
görmüşsünüzdür. Genç, fakat çember sakallı
bir adam, bütün dünyaya alay eder gibi ye-
rine rahatça yaslanmıştır. Altında şu işaretler yazılı
dır: Made In U.S.A.

Karikatürü çizen bir Amerikalıdır. Çember sa-
kallı genç Küba lideri Fidel Castro'dur. Resmin al-
tındaki işaretler de "Amerikan mamûlâtı" mânâsına
gellir. Yani Amerikalı ressam demek ister ki:

"Şimdi Kübada Amerikanın rahatını kaçıran,
Amerikan imtiyazlarını kaldıran, onların beğilerini
Kübada kovan, Kübayı sosyalistleştirilen bizzat Ame-
rikadır."

Karikatürçünün düşüncesi aynen böyle midir,
tabii bilmiyoruz. Fakat eğer ressamın düşüncesi de
hakikaten böyleyse, o halde ona ergeç, gene Made in
U.S.A. işaretli yeni birtakım liderlerin karikatürleri
ni çizmek gerekecek: Brezilya için, Arjantin için,
Peru ve diğer ülkeler için...

Bir ihtilâl,
bir karşılık
ve bir bilanço

Birleşik Amerika, Küba bakımından 1958'in
ilk günündenberi tedirgindir. Çünkü o yılın ilk günün-
de, şimdiki Küba Başbakanı Fidel Castro, henüz 32
yaşında bir ihtilâli iken, Kübada Amerikan imtiyaz-
larının beğisi ve adanın diktatörü olan Batistayı
kovarak adanın mukadderatını eline aldı. Eğer Ame-
rikada yazılanlar doğrusa, Batistanın yalnız kaçır-
ken uçaklarla kaçtığı hazine 400 milyon dolardır.
Batista ve hazinesi Birleşik Amerikada çok iyi karşı-
landı ve orada üslendi.

Ondan sonra Kübaya Amerikan baskısı başladı.
En büyük baskı: Kübaya petrol satılmaması ve Küba
şekerinin Amerika tarafından satın alınmaması oldu.
Halbuki Kübanın üçte iki geliri şekerden sağlanır.
Kübada Amerikan plantasyonlarında bir şeker ka-
mışı işçisi günde yarım dolardan daha aşağıya çalış-
tığı için, Kübada şeker dünyanın en ucuz maddesi
dir. Yıllık istihsal 4-6 milyon ton arasında oynar.
Ama şeker elde kalınca Küba kendine yeni dostlar
ve yeni pazarlar aradı. Barbar bağırıyordu:

"Ben ne komünist, ne sosyalistim. Ama ey in-
sanlar bizim şekerimizi alın. Eller almazsanız açlıktan
ölürüz."

Fakat Amerikadaki iyi insanlar ve iyi Hıristiyan-
lar bu sesi duymadılar. O zaman dünyanın dört bir
tarafında alıcı aradı. Sovyetler Birliğine ve Çine baş-
vurdu. Ve bu memleketler Kübanın şekerini satın
aldılar. Şekerli filüin, pirinç, bananas takip etti. Bu
suretle de garip bir ticaret yolu açıldı: Dünyanın
öbür ucundaki Rusya ve Çin ile Küba arasında şeker,
kahve alışverişini bir silâh ticareti takip etti. Ameri-
ka ise yalnız boykotla kalmıyordu. Amerikada üste-
nen eski devrin adamları, gemilerle, uçaklarla Küba
üstüne boyuna gizli, aşikâr saldırılar yapıyorlardı. Fidel
Castro'nun eski idarenden devraldığı bilanço ise şuydu:
700 bin işsiz, 500 bin topraksız köylü, 400 bin sefil
yarı işsizler kadrosu ve liman ameleli, 20 bin küçük
iş adamı ve 10 bin gayri memnun serbest meslek sa-
hibi. Adanın zaten 5.8 milyon nüfusu vardı ve Cas-
tro'nun güveneceği bunlardı. Bunlar dışında kalan
büyük toprak sahipleri ise sayılı zenginleri ve Hava-
nanın meşhur kumarhanelerini işletenleri tabii ken-
di safında sayamazdı.

Netice kendiliğinden belli oldu. Hem Küba, hem
Castro, ister istemez geniş bir devletçliğe, bir sos-
yalizme kaydılar. Halbuki Castro büyük bir şeker
panecarı çiftliği sahibinin oğluydu ve boyuna: "Ben
sosyalist değilim" diyordu.

Küba neresidir?
Castro kimdir?

Küb, Kuzey ve Güney Amerikanın Batısına dü-
şen karayipler denizindeki Antil adaları bölgesinde
bir adadır. 140 bin kilometrekare toprağı var. Ama
bu toprağın ancak % 18-20 kadarı ziraata elverişli
ve bereketlidir. Bu topraklar üstünde 6 milyon kadar

nüfus yaşar. Bu nüfusun % 70 i beyaz ırktan, % 13
kadarı zenci, kalanı karışıktır. Dil İspanyolcadır ve
ada 1898 den beri bağımsızdır. Ama daimi surette Ame-
rikaya taraftar azılı diktatörler elinde idare edildi.
Baş mahsul şeker kamışı, sonra Havana elmsi tütün,
kahve, pirinç, mısır ve sıcak iklim meyveleridir. He-
men bütün toprak eski İspanyol asıllı toprak ağaları
nın elindeydi. Ama bütün bu işletmeler ve şeker ka-
mışı plantasyonları Amerika için çalışırdı. Bu çalış-
mada hattâ yevmiye bile uygulanmazdı. Korkunç bir
sosyal sınıf farkı, tarihin en zalim idarelerinden biri
ve şehirlerin lüks otel ve saraylarında dünyanın en
aşırı sefahatli, Meselâ Kübanın başşehri Havana, bütün
Amerika için kumarhaneler merkezliydi.

Castro'ya gelince? Castro 13 Ağustos, 1926'da doğ-
du. Kübanın Doğu kısmında 7.800 dönümlük ekilmiş
şeker kamışı sahasını işleten zengin bir İspanyol aile-
sinin oğludur. İlk orta, lise ve hukuk tahsillerini bi-
tirdi. 1945 te kolejden çıkarken, mektep ona verdiği
iftihar beratında "Eksiksiz bir aksiyon adamı" vasfını
belirtti. Siyasi ihtirasları çocukluktan başladı. Daha
20 yaşında iken filen üç ihtilâle karışmış bulunuyor
du. Hem de Kübanın dışındaki Latin Amerika memle-
ketlerinde! Kübanın son ve zalim diktatörü Batista
1952 de yeniden iktidarı alınca, Fidel Castro Yüksek
Mahkemede Batista aleyhine dava açarak bu iktidarın
meyru olmadığını, diktatörün azlini ve onun 100 yıl
hapisini istedi. O zaman ancak 26 yaşındaydı! Tabii
mimlendi. Temmuz 1953 de ise Batista aleyhine isyan
bayrağını kaldırdı. İş fiyaskoyla bitti. Tevkif ve 15
yıla mahkûm edildi. Fakat bir ara sığın faydalandı.
Kadın, erkek 200 arkadaşla ile dağlara çekildi. Müca-
deleye devam etti. Mücadele uzun, çetin, mihnetli oldu.
Ama nihayet 1958 yılının ilk günü Batista Kübayı terk
ederek hazineleri ile birlikte Amerikaya sığındı. Ame-
rika ile Castro arasında mücadele o günden başladı.
Küba üzerine gizli seferler tertip etti. Öyle ki, bir
defasında Kübaya gizlice bir sefer heyeti çıkarken
eski Amerika Cumhurbaşkanı Eisenhower, Amerikada
üslendi Küba aleyhtarları teşkilâtın liderini, her şey
olmuş bitmiş gibi kabul etmek gâflerinde bulundu!

Castro rejimi Kübada çok geniş bir devletçliğe
gitti. Amerikan imtiyazlarını kaldırdı. Plantasyonları
devletleştirdi. Köylüyü topraklandırdı. Bu arada kendi
babasının çiftliğinin de büyük bir kısmını kamuna
uyarak halka dağıttı. Ameleli silâhlandırdı. İşsizliği
kaldırdı ve Sosyalist memleketlerin yardımıyla güç-
lü bir ordu kurdu. Çünkü Amerika Kübaya silâh so-
kulaması hem kendi firmalarına hem peyklerine
yasak etti.

Fidel Castro şimdi Kübanın başbakanıdır ve ayda
yalnız 500 dolar maaş alır. Halbuki bir kolleksiyon
meraklısı, Fidel Castro'nun sakalına tam 25 bin dolar
teklif etmiştir.

Kennedy'nin
çıkışı

Castro ister istemez sosyalist olunca Castro'culuk
Latin Amerika memleketlerinde milli bir kurtuluş
hareketinin ve Amerikaya karşı antiemperyalist mi-
cadelenin adı olmuştur. Şimdi bütün Latin Amerika
memleketlerinde Birleşik Amerika ile çıkarıcı dikta-
tör ve yedek diktatörler bir tarafta ve halkın kurtu-
lus gücünü temsil eden ihtilâli milliyetçilik diğer
tarafa gizli ve aşikâr çarpışıp dururlar.

Bu bakımdan, arkada bıraktığımız Eylül ayı çok
hareketli olmuştur. Evvelâ 7 Eylül 1962 de Amerikan
Cumhurbaşkanı Kennedy, Senato dış münasebetler
Komisyonunda, Kübada 3500 Rus teknisyeni, 25 mil-
menzilli uçaksevar füzeleri, elektronik radarlar bu-
lunduğunu, fakat tecavüzü silâhlar olmadığını açıkladı.
Rusya ve Kübanın Batı yarım küresindeki herhan-
di bir noktaya tecavüzünü önlemek için Amerikanın
her türlü tedbir alacağını ihtar etti. Bundan mak-
sat tabii, Küba, bir Latin Amerika memleketindeki
ihtilâle yardım ederse Amerika müdahale edecek
demektir.

Kennedy'nin çıkışı, hem Küba liderlerinin, hem
Birleşik Milletlerde Gromiko'nun sert tepkileri ile
karşılaştı. En garibi de, Amerikan Senatosunda bazı
üyeler Kübayı abluka edelim derken, bazılarının da
Amerikanın Kübaya müdahalesi aleyhinde bulunma-
ları oldu.

Ama bir aralık vaziyet öyle gerginleşti ki, Ame-
rikanın, tıpkı Güney Viyetnamda olduğu gibi Küba
üzerine silâhli bir müdahalesi baklandı.

Ponte Del Este
fiyaskosu

Birleşik Amerika Latin Amerika memleketleri
üstünde kendini bir nevi koruyucu sayar. Bunu da
en son Güney Amerikada Ponte Del Este'de toplu-
nan bir konferansa dayanarak yapar.

Halbuki, 1962 yılının başında Birleşik Amerika
ve onun Dışişleri Bakanı Dean Rusk, Fidel Castro'ya
Este'de bütün Orta, ve Güney Amerika memleket-
lerini toplayarak bir aforoz birliği kurmaya çalıştı.
Kübayı aforozlama ve Latin Amerika devletleri ara-
sından çıkarma için karar verilmişti. Bu kararın
bedeli olarak Birleşik Amerika bu devletlere, musy
yen vâdelerle tam 22 milyar dolar ödeyecekti. Teklif
çekiçi, fakat tehlikeliydi. Çünkü Ponte Del Este'deki
ziyafet sofrasına oturanların hiçbir, kendi sözlerinin
ve imzalarının, kendi ülkelerindeki halkın eğilimleri
ni temsil etmeyeceğini biliyorlardı. Bütün Latin
Amerika Kübadakine benzer sosyal ıslahat için kay-
nayı duruyordu. Arjantin, Brezilya, Şili, Meksika,
Bolivya gibi devletler, Amerikanın teklifine karşı
evvelâ muhalif, sonra çekimser kaldılar. Ama işin
sonu eğlenceci tamamlandı: Amerikalılara hâs olan
ebedi çocukluğun saf bir tipi olan Amerikan Dışiş-
leri Bakanı Dean Rusk'u, öyle bir şekilde oyadılar ki,
bu bakan, Amerikan teklifinin kabul edilmesini san-
dı. 22 milyarlık bedelin ilk taksiti de sunuldu. Küba
güya lanetlendi. Şartların biri de, Orta ve Güney
Amerikan ülkeleri, mevcut nizamlar dışında hiç bir
nizamı veya yeni bir ihtilâl idaresini kabul etmeye
cekerdi.

Fakat Ponte Del Estedekilerin kararı değil, artık
ayaklanmış olan halk kuvvetlerinin hareketi her şeye
hâkimdi. Zaten daha Uruguaydaki konferans devam
ederken Arjantinde, Brezilyada, Peruda, henüz halkın
umumi kütlesi değilse bile ya profesyonel ücretli as-
kerler kendi aralarında, yahut halkın öncütleri ile üç-
retili kumandanlar aralarında çekişip duruyorlardı. Bu
gün durum şudur: Bizzat Amerikan müşahitlerinin
ifadelerine göre Birleşik Amerikayı idare edenler, olay-
ların akışı karşısında o kadar şaşkıncı ki, tanıma
yacağız diye imza koyduğu değişiklikleri Amerika ken-
disi tanımaktadır. Diğer devletlerin ise, 22 milyar-
dan başka bir şeyle ilgileri yok. Onun da henüz 2,5
milyarı alındı.

Şimdi bu biraz uzun süren hikâyeden sonra en
son duruma gelelim. Ponte Del Este konferansında
ve 22 milyar dolar vadine rağmen Kübanın aforozu
ve tecridi kabul olmamıştır. Çünkü şimdi Latin Ame-
rikanın en büyük ülkesi Brezilya köylü isyanları ve
sosyal ıslahat kaynaşmaları içindedir. Arjantinde,
Peroncu olmakla beraber devletçi, Amerikan aleyh
taraf ve sendikaların desteklediği hareket seçimleri
kazanmıştır. Vakti bu seçimler zorla iptal edilmiştir
ama şimdi yeniden seçime gidış sağlanmıştır. Domin-
nikten Turjillo koğulmuş ve öldürülmüştür. Peru ih-
tilâli içindedir. Venezuelada hükümet Amerikan ta-
raftarıdır, ama öğrenciler, aydınlar ve Heric kütle-
ler ise her vesile ile ihtilâl peşindedirler. Guatamala,
Kolumbiya gibi ülkeler zaten iç savaşlarla meşgul
dür.

Hülâsa Güneydoğu Asyada olduğu gibi Latin
Amerikada da Amerika büyük fertler içindedir. Son
tehditler ise Kübayı büsbütün sola atmıştır. Birleşik
Amerika her şeyi silâhla ve dolarla halledeceğini
sanıyor. Çünkü onun lügatında şu anlamlar yok: Sos-
yal problemler, Psikolojik faktörler ve sosyal milli
yetçilik...

Ama görülüyor ki zafer yalnız silâh tehdidinin
ve paranın değil, Sosyal ayaklanmaların, psikolojik
kuvvetlerin ve sosyal milliyetçiliğindir.